

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA’NIN MÜLTECİ KRİZİNE
YAKLAŞIMI VE İSLAMOFOBİ’NİN YÜKSELİŞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gamze ALTUN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz CANKARA

Bilecik, 2019

10126184

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA’NIN MÜLTECİ KRİZİNE
YAKLAŞIMI VE İSLAMOFOBİ’NİN YÜKSELİŞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gamze ALTUN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz CANKARA

Bilecik, 2019

10126184

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU**

BŞEÜ-KAYSIS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: GAMZE ALTUN

Anabilim Dalı : SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ

Programı : KAMU YÖNETİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tez Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ YAVUZ CANKARA

Tezin Özgün Adı : “ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA’NIN MÜLTECİ KRİZİNE YAKLAŞIMI
VE İSLAMOFOBİ’NİN YÜKSELİŞİ”

Tezin İngilizce Adı: “THE APPROACHMENT OF GERMANY'S REFUGEE CRISIS AFTER ARAB
SPRING AND THE RISE OF ISLAMOPHOBIA”

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 07 / 02 / 2019

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ
/OY ÇOKLUĞU ile Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak
kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: DR. ÖĞR. ÜYESİ YAVUZ CANKARA

Üye: DOÇ. DR. ALPER ÖZMEN

Üye : DR. ÖĞR. ÜYESİ PINAR ÖZDEN CANKARA

Üye :

Üye :

İmza

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / 20..... tarih ve
..... / sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“Arap Baharı Sonrası Almanya’nın Mülteci Krizine Yaklaşımı ve İslamofobi’nin Yükselişi” adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Gamze ALTUN

04.01.2019

ÖNSÖZ

Öncelikle bu tez çalışmasının konusunun belirlenmesi ve tezin yazılması aşamasında, çalışmamı büyük bir titizlikle takip ederek hem bu süreçte hem de çalışmayla ilgili gerçekleştirdiğim alan araştırması için Almanya'ya gitmemde bana her türlü desteği sunan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yavuz CANKARA'ya sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Yine bu dönemde tezin içeriğiyle ilgili yaptığı katkılar olmak üzere değerli fikirlerini benden esirgemeyen, her zaman sabırla sorularımı cevaplayarak yardımcı olan, anket sorularının ve formatının hazırlanması konusunda bana en büyük yol göstererek destek veren Sayın Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÖZDEN CANKARA'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca bu tez Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından 2016-02.BŞEÜ.05-08 numaralı proje ile desteklenmiştir.

Almanya'da gerçekleştirdiğim alan araştırması sırasında bana destek olan kuzenlerim Nergiz AL, Merve AL, Ebru AL'a ve halam Saliha AL'a teşekkür ederim. Özellikle anket sorularının çevirisinde ve alanda uygulanması aşamasında her zaman sabırla yanımda olarak bana yardımcı olan kuzenim Nesrin AL GÜNEY'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu yüksek lisans tez sürecinde sabırla yanımda olarak beni motive eden kıymetli arkadaşlarıma ve çalışmanın teknik olarak gözden geçirilmesinde emeği olan Nuran ALTUN'a sonsuz minnetlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimim süresince maddi ve manevi bana her şekilde destek olan, bütün bu zorlu ve stresli süre zarfında bana inanarak her zaman yanımda olan annem Saniye ALTUN'a ve kardeşim Adem ALTUN'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Son olarak yüksek lisansa başlamam için beni teşvik ederek umutla hep yanımda olan ve bu aşamaya gelmeme en büyük vesile olan babam Hüseyin ALTUN'a teşekkür ederek nur içinde uyumasını temenni ederim.

ÖZET

2010 tarihinde Arap coğrafyasında tezahür eden halk ayaklanmaları ve çatışmalar birçok insanın göç ederek sığınmacı ve mülteci konumuna düşmesine neden olmuştur. Bu isyanlar bazı ülkelerde iç savaşa dönüşürken ayaklanmaların son durağı olan Suriye’de çatışmaların özellikle iç savaşa dönüşmesi dünya genelinde Suriyeli mülteci krizine yol açmıştır. İlk zamanlar yapılan göç hareketleri ve sığınmacı sorunu ağırlıklı olarak çevre ülkeleri etkilerken 2015 tarihine gelindiğinde Avrupa ülkelerini de çok yakından etkilemiştir. Bu dönemde özellikle Suriye’de yaşanan çatışmalardan kaçarak kitleler halinde Avrupa ülkelerine ulaşan sığınmacılar Avrupa’da mülteci krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Varış ülkesi olarak Almanya’nın en çok hedef ülkelerden biri olması ülkeyi mülteci krizinde çok derinden etkilenmiştir.

Arap Baharı sonrası Almanya’nın maruz kaldığı bu sığınmacı ve mülteci sorunu özellikle 2015 tarihinde patlak veren mülteci krizi ekseninde yürütülen politikalar gerek Avrupa Birliği içerisinde gerekse Almanya’nın iç politikasında ve Alman toplumunun bazı kesimlerinde çok tartışılır olmuştur. Bilhassa 2015 yılında Almanya’ya yapılan sığınma başvurularının tavan yapması ve Angela Merkel’in ilk zamanlar uyguladığı açık kapı politikasıyla birlikte çoğalan mülteci durumu ülkede yabancı düşmanlığının da artmasında etkili olmuştur. Özellikle yaşanan bazı sorunlar ile terör olayları mültecilere yönelik ve büyük bir kısmının da Müslüman olmasıyla birlikte Müslümanlara karşı ayrımcılık, nefret, ırkçılık ve şiddet eylemlerinde de bir yükselişi beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada Arap Baharı sonrası Almanya’nın mülteci krizine yaklaşımı ele alınarak ve bu doğrultuda yine Arap Baharı sonrası Almanya’da yükselen İslamofobi analiz edilmiştir. Aynı zamanda Almanya’da yapılan alan araştırmasıyla da Alman toplumunun konuyla ilgili görüşleri alınmış ve çalışma bu şekilde desteklenerek irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Almanya, Mülteci Krizi, Sığınmacı Sorunu, Yabancı Düşmanlığı, İslamofobi, İslamofobi’nin Yükselişi.

ABSTRACT

Civil commotions and conflicts that occurred in Arab world in 2010 caused many people to immigrate and become asylees and refugees. While those rebellions turned into civil war in some countries, the fact that conflicts turned into civil war in Syria which is the last stop of rebellions has caused Syrian refugee crisis worldwide. While the movement of migration and asylee problem in the earlier stages affected mainly the neighboring countries, these also affected European countries profoundly in 2015. During this period, refugees who fled from the conflicts especially in Syria and reached European countries in mass, caused the refugee crisis in Europe. Germany as the destination country is one of the most targeted countries in the country was deeply affected by the refugee crisis.

This asylee and refugee problem that Germany encountered after the Arab Spring have become highly debatable in the policies followed in the matter of the refugee crisis that broke out 2015, in the European Union and domestic policy of Germany and some segments of the German society. Particularly the fact that asylum requests to Germany heat record high in 2015 and the rising refugee problem in consequence of the open-door policy followed by Angela Merkel in the beginning also have influence in rising xenophobia in the country. Especially with some problems experienced and terrorist incidents directed towards refugees and the majority of them being Muslims, there has been an increase in discrimination, hatred, racism and violence against Muslims. In this study, the approach of Germany to the refugee crisis after the Arab Spring, and in this direction, Islamophobia was analyzed in Germany after the Arab Spring. In the meantime, the study is supported and scrutinized by taking opinion of the German society on the matter by means of field research carried out in Germany.

Keywords: Germany, Refugee Crisis, Asylee Problem, Xenophobia, Islamophobia, Rise of Islamophobia.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KİMLİK, GÖÇMEN, MÜLTECİ, SIĞINMACI, AZINLIK KAVRAMLARI VE ALMANYA’NIN BU KAVRAMLARA YAKLAŞIMI

1.1. KİMLİK KAVRAMI.....	4
1.1.1. Kimliğin Tanımı ve Özellikleri.....	4
1.1.2. Kimliğin Türleri.....	5
1.1.2.1. Etnik Kimlik.....	5
1.1.2.2. Ulusal Kimlik.....	7
1.1.2.3. Kolektif Kimlik.....	11
1.1.2.4. Kültürel Kimlik.....	12
1.2. GÖÇ, GÖÇMEN, MÜLTECİ, SIĞINMACI VE AZINLIK KAVRAMLARI.....	18
1.2.1. Göç ve Göçmen Kavramı	19
1.2.2. Mülteci ve Sığınmacı Kavramı.....	25
1.2.3. Azınlık Kavramı	27
1.2.4. Evrensel Alanda Yapılan Düzenlemeler.....	30
1.2.5. Bölgesel Düzenlemeler.....	33
1.3. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDAN ARAP BAHARI’NA KADAR ALMANYA’NIN GÖÇMEN, MÜLTECİ VE AZINLIK KAVRAMLARINA YAKLAŞIMI.....	39
1.3.1. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA.....	39
1.3.2. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA’NIN GÖÇMEN VE MÜLTECİ POLİTİKASI.....	40

1.3.2.1. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Misafir İşçi Göçü Alımı.....	42
1.3.3. ALMANYA'NIN VATANDAŞLIK VERME KOŞULU.....	45

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA'NIN MÜLTECİ KRİZİNE YAKLAŞIMI VE İSLAMOFOBİ'NİN YÜKSELİŞİ

2.1. ARAP BAHARI.....	48
2.2. ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA'DA MÜLTECİ KRİZİ.....	51
2.2.1. Arap Baharı Sonrası Almanya'ya Gelen Mültecilerin Rakamsal Verileri.....	51
2.2.2. Almanya'nın Mülteci Krizine Yaklaşımı.....	53
2.2.2.1. Mülteci Krizi Kapsamında Çıkarılan İltica Paketleri ve Mültecilerin Entegrasyonu	55
2.2.2.2. Almanya'nın Mülteci Politikasında Önemli Aktör: Türkiye.....	58
2.2.2.3. Mülteci Krizinin Alman İç Siyasetine Etkisi.....	60
2.3. ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA'DA İSLAMOFOBİ'NİN YÜKSELİŞİ.....	63
2.3.1. Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığının Tanımı.....	64
2.3.2. Arap Baharı Sonrası Almanya'da İslamofobi'nin Yükselişi.....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA'NIN MÜLTECİ KRİZİNE YAKLAŞIMI VE İSLAMOFOBİ'NİN YÜKSELİŞİ KONUSUNDA ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	71
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	71
3.3. ALAN ARAŞTIRMASINDA KONUYLA İLGİLİ YAPILAN GÖZLEMLER.....	72
3.4. VERİ ANALİZİ.....	74

3.5. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	74
--	----

SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA.....	102
EK 1.....	123
EK 2.....	124
EK 3.....	125
EK 4.....	129
ÖZGEÇMİŞ.....	133

KISALTMALAR

AAET: Avrupa Atom Enerji Topluluğu

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AFD: Almanya İçin Alternatif

AGİT: Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AKÇT: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

AT: Avrupa Topluluğu

BAMF: Federal Göç ve Mülteciler Dairesi

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CEAS: Ortak Avrupa Sığınma Sistemi

CDU: Hristiyan Demokrat Birlik Partisi

CRATE: Teknik Ekipmanlar İçin Merkezi Veri Tabanı

CSU: Hristiyan Sosyal Birlik Partisi

DİTİB: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği

EASO: Avrupa Sığınma Destek Ofisi

EUROSUR: AB Sınır Gözetleme Sistemi

EPN: Avrupa Devriye Ağı

FDP: Hür Demokratik Parti

FRONTEX: Avrupa Birliği Üye Devletlerin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliğinin Yönetimi İçin Avrupa Ajansı

IMF: Uluslararası Para Fonu

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

İHEB : İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

OHCHR: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi

PEGIDA: Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar Hareketi

RABIT: Hızlı Sınır Müdahale Timleri

SPD: Sosyal Demokrat Partisi

UMÖ: Uluslararası Mülteci Örgütü

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

UNRRA: Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi

UNRWA: Birleşmiş Milletler Yakındoğu Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların, Almanya'nın Mültecilere Uyguladığı Entegrasyon Politikasının Başarılı Olduğuna Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı.....	74
Tablo 2: Almanya'ya Mülteci Olarak Gelen Herkesin Gerçekten Çok Mağdur Olduğu Durumuna Katılanların Dağılımı.....	75
Tablo 3: Mültecilere Uygulanan Entegrasyon Politikasının Alman Toplumsal ve Eğitim Sistemini Zorladığının Dağılımı.....	75
Tablo 4: Katılımcıların, Mültecilerin Alman Halkı İçin Bir Güvenlik Sorunu Yarattığına Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı.....	76
Tablo 5: Katılımcıların, Mülteci Krizinin İslam Karşıtlığının Artışına Zemin Hazırladığına Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı.....	76
Tablo 6: Ülkeye Yapılan Mülteci Göçün Durdurulması Dağılımı.....	77
Tablo 7: Almanya'nın Mültecilere Karşı Yaptığı Yardımın Yeterli Olduğu Dağılımı.....	77
Tablo 8: Terör veya Bazı Suçların Müslümanlara Yönelik İrkçılığı Arttırdığı Dağılımı.....	78
Tablo 9: Katılımcıların; Ülkede Artan İrk, Etnik Grup, Kültürel Çeşitlilik ve Farklı Milletlerle Bir Arada Yaşamaktan Ne Derece Memnun Olduklarının Dağılımı.....	78
Tablo 10: Katılımcıların, Entegrasyonu Sağlanabilen Mültecilerin Alman İstihdam ve Demografik Sistemine Olumlu Katkı Sağladığına Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı.....	79
Tablo 11: Katılımcıların; Müslümanların İbadet Yerleri, İbadet Şekilleri veya Türbandan Rahatsızlık Duymadıkları Sorusuna Ne Derece Katıldıklarını Dağılımı.....	79
Tablo 12: İlerleyen Süreçte Mültecilerin Entegrasyonu Doğru Yürütülürse Alman Kültürüyle Uyum Sağlayabileceklerinin Dağılımı.....	80
Tablo 13: Mülteciler Tarafından Herhangi Bir Saldırıya Uğradığını Belirtenlerin Dağılımı.....	80
Tablo 14: Katılımcıların, Mültecilerin Ülkelerindeki Savaşın Sona Ermesinin Ardından Geri Gönderilsin Sorusuna Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı	81
Tablo 15: Katılımcıların Bir Mülteciyle Aynı İş Yerinde Çalışmaktan Rahatsızlık Duymalarının Dağılımı.....	81
Tablo 16: Katılımcıların, Mültecilerin Bazı İşlerde Çalışmalarının Almanya'daki İşsizliği Arttırdığı Konusuna Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı.....	82
Tablo 17: Müslümanları Almanya İçin Bir Tehdit Unsuru Olarak Gören Katılımcıların Dağılımı.....	81
Tablo 18: Arap Baharı Sonrası Ülkeye Gelen Mültecilerin Yardım Edilmesi Gereken Kişiler Olup Olmadıklarının Dağılımı.....	83

Tablo 19: Arap Baharı Sonrası Ülkeye Gelen Mültecilere İnsan Oldukları İçin Yardım Edilmesi Gerektiğinin Dağılımı.....	83
Tablo 20: Arap Baharı Sonrası Ülkeye Gelen Mültecilere Dini İnançları Bağlamında Yardım Edilmesi Gerektiğini Belirtenlerin Dağılımı.....	84
Tablo 21: Mültecilere, Ülkenin Kalkınmasına Yardımcı Olacakları İçin Yardım Edilmesi Gerektiğini Belirtenlerin Dağılımı.....	84
Tablo 22: Mültecilerle Aynı Konumda Oldukları İçin Onlara Yardım Etmeleri Gerektiğini Belirtenlerin Dağılımı.....	85
Tablo 23: Katılımcıların, Arap Baharı Sonrası Ülkeye Gelen Mültecilerden Rahatsız Olup Olmadıklarının Dağılımı.....	85
Tablo 24: Mültecilerin Ülkeye Yük Olduklarını Düşünmelerin Dağılımı.....	86
Tablo 25: Mültecilerin Ülkede Terörizmi Arttırdığını Düşünenlerin Dağılımı.....	86
Tablo 26: Mültecilerin Savaş Sonrası Ülkelerine Dönmeyerek Almanya'da Kalacaklarını Düşünenlerin Dağılımı.....	87
Tablo 27: Çokkültürlü Bir Toplum Olmak İstemediğini Düşünenlerin Dağılımı.....	87
Tablo 28: Katılımcıların Müslüman Olup Olmadıklarını Gösteren Dağılım.....	88
Tablo 29: Irkçı Saldırıya Uğradığını Düşünenlerin Dağılımı.....	88
Tablo 30: İbadetlerini Özgürce Yerine Getirebildiğine Katılanların Dağılımı.....	88
Tablo 31: Alman Kültürüyle Uyum Sağladığına Katılanların Dağılımı.....	89
Tablo 32: Medyanın İslamofobi'yi Arttırdığına Katılanların Dağılımı.....	89
Tablo 33: Katılımcıların En Son Yapılan Seçimlerde Hangi Partiye Oy Verdiklerinin Dağılımı.....	90
Tablo 34: Katılımcıların Dört Yıl Önce Hnagi Partiye Oy Verdiklerinin Dağılımı.....	91
Tablo 35: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	91
Tablo:36: Katılımcıların Medeni Durumlarının Dağılımı.....	92
Tablo 37: Katılımcıların Eğitim Bilgilerinin Dağılımı.....	92
Tablo 38: Katılımcıların Aylık Gelir Düzeylerinin Dağılımı.....	93
Tablo 39: Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Kendilerine Ait Olup Olmadığının Dağılımı.....	93

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1:2014 Yılından 2018 Yılına Kadar Almanya’da Yeni Kayıtlı Mülteci Sayısı.....52

Grafik 2: 2018’de Kasım Ayına Kadar Almanya’daki Sığınmacıların Menşe Ülkeleri.....53

GİRİŞ

İnsan hayatını çok derinden etkileyen göç ve bu kavramla çok yakından ilintili olan mülteci ve sığınmacı kavramları son dönemde uluslararası alanda çok fazla gündemde yer kaplamaktadır. Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde Arap Baharı'nın tezahür etmesiyle bölge dışına yoğun kitlesel göç hareketleri olmuştur. 2010 tarihinde bölge coğrafyasında baskıcı rejimlere, yolsuzluklara, kötü ekonomiye ve işsizliğe olmak üzere siyasi, toplumsal ve ekonomik sorunlara karşı başlayan halk ayaklanmaları ve isyanlar giderek büyümüştür. İlk önce Tunus'ta patlak veren olaylar kısa süre içerisinde domino etkisi yaratarak Mısır, Libya, Yemen, Bahreyn ve Suriye gibi ülkelere de sıçramıştır. Bazı ülkelerde baskıcı rejimler devrilirken bazı ülkelerde ise bu durum gerçekleşmemiştir. Özellikle ayaklanmaların son durağı olan Suriye'de çatışmaların giderek iç savaş dönüşmesi, siyasi istikrarsızlık, bölgede DEAŞ gibi terör örgütlerinin ortaya çıkması gibi birçok problem bu süreci daha kanlı bir hâle getirmiştir. Bunun yanında DEAŞ'ın bazı ülkelerde saldırılarda bulunması ve hem bölgesel hem de küresel aktörlerin kendi çıkarları bağlamında konuya dahil olmaları Suriye İç Savaşı'nı uluslararası kriz haline getirmiştir. Ülkede yaşanan yoğun çatışmalar ve saldırılarda da sivillerinde etkilenmesi bölgede insani krize yol açmıştır.

Dolayısıyla Arap dünyasında yaşanan isyanlar, çatışmalar ve bazı ülkelerdeki iç savaştan kaçarak göç etmek zorunda kalan milyonlarca insan sığınmacı ve mülteci konumuna düşmüştür. Özellikle Suriye İç Savaşı'yla uluslararası alanda da Suriyeli sığınmacı sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorun en başta daha çok çevre ülkeleri yakından etkilerken 2015 tarihinde gerçekleşen büyük göç dalgasıyla Avrupa ülkelerini de çok yakından etkilemiştir. Bu dönemde hem Balkan güzergâhı üzerinden hem de deniz üzerinden İspanya, İtalya gibi ülkelere Avrupa'ya giriş yapan binlerce yasadışı göçmen ve sığınmacı Avrupa'da mülteci krizine neden olmuştur. Bazıları ilk giriş yaptıkları ülkede kalarak sığınma başvurusunda bulunurken birçoğu da daha iyi bir hayat standardına sahip olabilmek amacıyla veya başka sebeplerden ötürü Orta ve Batı Avrupa ülkelerine doğru ilerlemişlerdir. Varış ülkesi olarak bu ülkelerin başında da Almanya gelmektedir. Dolayısıyla mülteci krizinden en fazla etkilenen ülkelere biri de Almanya olmuştur. Bu konuya ilişkin Angela Merkel'in yürütmüş olduğu politikalarla Almanya, AB içerisinde ön plana çıkarken mülteci krizine yaklaşımı da ülke içinde çok tartışılır olmuştur. Bunun yanında ülkede yükselen mülteci sayısı yabancı düşmanlığını da etkilemiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından kimlik, göç, göçmen, mülteci, sığınmacı ve azınlık kavramları ele alınarak İkinci Dünya Savaşı

sonrasında Arap Baharı'na kadar Almanya'nın bu kavramlara yaklaşımı incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak kimlik kavramının tanımı yapılarak özelliklerine değinilmiştir. Ardından konuyla ilgili olarak ayrılan kimliğin türleri ele alınarak açıklanırken bunun akabinde de çokkültürlülük kavramı anlatılmıştır. Daha sonra ise göç, göçmen, mülteci, sığınmacı ve azınlık kavramlarının tanımları yapılmıştır. Bu noktada anlam karmaşasına yol açmamak adına göç kavramı sınıflandırılarak ayrı ayrı tanımlanmıştır. Bu doğrultuda aynı şekilde mülteci ve sığınmacı kavramlarının da tanımı yapılmıştır. Her ne kadar zaman zaman günlük hayatta birçok insan tarafından birbirinin yerine kullanılsa da bu kavramların birbirinden farklı olduğu ve bunlarla çok yakından ilintili olan bazı göçmen kavramı tanımları da incelenerek karşılaştırılmaları yapılmıştır. Bunun yanında yine tanımı yapılan göçmen, mülteci, sığınmacı ve azınlık kavramlarının uluslararası hukuktaki yerlerine değinerek bu çerçevede yapılan evrensel ve bölgesel düzenlemeler de ele alınmıştır. Bunun akabinde tanımları yapılan kavramlara İkinci Dünya Savaşı sonrasında Arap Baharı'na kadar Almanya'nın yaklaşımı ele alınmıştır. Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın göçmen ve mülteci politikası incelenmiştir. Böylece mülteci kriziyle beraber Almanya'nın yürütmüş olduğu politikalar ve bu politikalar eşliğinde boy gösteren eleştirilerin daha iyi anlaşılabilmesi noktasına bir dayanak oluşturulmak istenmiştir.

İkinci bölümde ise öncelikle kısa bir şekilde Arap Baharı'na değinilerek Almanya'da kayıtlı mültecilerin rakamsal verileri ile ülkede bulunan sığınmacıların menşe ülkeleri açıklanmıştır. Bu rakamsal veriler ışığında da yine ülkede bulunan sığınmacıların en çok Suriyeli sığınmacılar olduğu görülmüştür. Buradan hareketle çalışmanın genelinde de ağırlıklı olarak Suriyeli sığınmacı ve mülteciler üzerinde durulmuştur.

Daha sonra ise, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu yana ilk kez bu kadar yoğun mülteciyle karşı karşıya kalan Almanya'nın mülteci krizine yaklaşımı incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan düzenlemeler ve mültecilerin entegrasyonlarının sağlanması için yürütülen politikalar da ele alınmıştır. İlk zamanlar sığınmacı ve mültecilere yönelik uyguladığı açık kapı politikasıyla bazı kesimlerce yardımsever olarak tanımlanan Angela Merkel bazı kesimlerce de eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Sadece 2015 yılında ülkede kayıtlı mülteci sayısı bir milyonu geçen Almanya, Avrupa Birliği içerisinde de bu yükün paylaşılması gerektiğinin sık sık altını çizmiştir. Gerek birlikte içerisinde bir kutuplaşmanın yaşanması gerekse tam anlamıyla ortak bir sığınma sisteminin olmayışı mülteci krizi karşısında hem Almanya'yı hem de AB'yi çok derinden etkilemiştir. Bu konuda çözüm amaçlı olarak Türkiye önemli bir rol oynamıştır. Çünkü bazı Ortadoğu ülkelerinden gelen yasadışı göçmenlerin

transit ülke konumundaki Türkiye’den Yunanistan’a geçerek Avrupa ülkelerini tehdit etmesi Türkiye’yi Almanya’nın mülteci krizinde önemli bir aktör olmasını sağlamıştır. Bu süreçte Merkel, Türkiye’nin mülteci krizinde kilit rol oynadığını ve bu düzeyde gerçekleşen görüşmelerde ortak bir anlaşmanın yapılması için gerekli tüm çabaları sarf edeceğini de sık sık tekrarlamıştır. Bu noktada da AB ile Türkiye arasında Merkel önderliğinde yapılan görüşmeler neticesinde ise ortak bir anlaşmaya varılmıştır. Böylece AB aslında Avrupa ülkelerine gelecek olan mültecilerde daha seçmece davranma yoluna gitmiştir.

Almanya’nın mülteci krizine yaklaşımı hem iç politikada hem de toplumun bazı kesimlerinde çok çalkantılara sebep olmuştur. Bazı nedenlerden ötürü mülteciler “günah keçisi” ilan edilerek dışlanma, nefret ve ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Bununla birlikte bazı şehirlerde gerçekleşen terör saldırıları ve yaşanan kötü olaylar mültecilere karşı olumsuz bakış açısını arttırmıştır. Çoğu mültecinin Müslüman olması ve bazı terör saldırılarını da DEAŞ’ın üstlenmesi Müslüman mültecilere yönelik nefreti daha da yaygınlaştırmıştır. Yükselen aşırı sağın da bu bağlamda ülkedeki Müslümanlara göçmen ve mültecilere karşı “öteki” algısını oluşturarak bu düzlemde söylemlerini çoğaltmasına neden olmuştur(Öner, 2017:186-187). Bununla birlikte zaten 11 Eylül ve sonrasında artan İslamofobik söylem ve olaylar mülteci kriziyle beraber daha derin bir hâle bürünerek çoğalmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise konuyla ilgili olarak Almanya’da alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Arap, Türk ve Müslüman nüfusun ağırlıklı olduğu Münih şehri örneklem olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda ağırlıklı olarak yüz yüze anket araştırması yapılırken az da olsa online anket araştırması da yapılmıştır. Uygulanan bu online anketlerin bir kısmı için Münih kenti dışında Köln ve Kamen şehirleri de belirlenmiş ve buralarda da anket uygulanmıştır. Böylece Alman toplumunun mültecilere bakış açısı ölçülmek istenmiştir. Bu noktada devletin mültecilere yönelik uyguladığı entegrasyon politikasında başarılı olup olmadığı, yapılan yardımların ne derece yeterli olduğu, ülkeye gelen mültecilerin gerçekten yardıma muhtaç olup olmadıkları, ülkelerindeki savaşın sona ermesinden sonra geri gönderilmelerini ne kadar kişinin istediği gibi konuları belirlemek için bu tarz sorular eşliğinde katılımcıların fikirleri alınmıştır. Yine anket katılımcıların Müslüman olup olmadıkları ve verdikleri cevaba göre yöneltilen sorular ile İslamofobik söylem ve eylemlere maruz kalıp kalmadıkları ölçülmüştür. Bununla birlikte katılımcıların yaş, cinsiyet, siyasi görüşleri, medeni durumları ve gelir dağılımları da dahil olmakla beraber anket sonuçlarından elde edilen bulgular ve alanda yüz yüze gerçekleşen anket çalışması esnasında yapılan gözlemler değerlendirilerek çalışma desteklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİMLİK, GÖÇMEN, MÜLTECİ, SİĞİNMACI, AZINLIK KAVRAMLARI VE ALMANYA’NIN BU KAVRAMLARA YAKLAŞIMI

1.1. KİMLİK KAVRAMI

Uzun yıllardır çok tartışılan kimlik kavramı son dönemde kürselleşmeyle birlikte tekrardan gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Özellikle çokkültürlü toplumlarda kişinin tanınması ve aidiyeti konusunda da önemli bir yer kaplamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın kavram bölümünde öncelikle kimliğin tanımı ile özelliklerinden yola çıkarak türleri ele alınacaktır(Aydın, 1998:7-12).

1.1.1.Kimliğin Tanımı ve Özellikleri

Çok eski geçmişe sahip olan kimlik kavramı Latince “idem” kökünden, Türkçe’de ise “kim” kökünden türetilmiştir(Aydoğdu,2004:117). Batı dillerinde de “Identity” olarak yer alan kimlik kavramı; felsefe, mantık, psikoloji, sosyoloji ve sosyal bilimler gibi her alanda içeriği bir diğer alana göre biraz farklı kullanılagelmiş en hassas ve karmaşık kavramlardan biridir(Altındal, 2010:22). Genel anlamıyla kimlik kavramının tanımı kişinin “ben kimim?”, toplum veya toplulukların ise “kimsiniz?” sorularına verdikleri yanıtlardır(Akdemir, 2013:27). Sözlük anlamı ise bireyin başkalarından ayırt edilmesini sağlayan, kendini kendi olarak var eden sürekli ve temel özellikleridir(Büyük Larousse, 6780). Türk Dil Kurumu (www.tdk.gov.tr, 2016)’na göre kimlik, bireyin nasıl bir kişi olduğunu belirten ve niteleyen özellikler olarak tanımlanmaktadır. Daha net bir ifadeyle kimlik, kişinin kendisini bir diğer kimseden ayıran şeydir(Maalouf, 2008:16). Yani kimlik farklılığı esas alarak(Koçdemir, 2004:52) bu farklılıkla olan karşılıklı ilişki çerçevesinde oluşturulmaktadır. Kimliğin var olabilmesi için bu farklılık son derece önemli olmakla birlikte aynı şekilde varlığını devam ettirebilmesi için de esas aldığı farklılığın ötekiliğe dönüştürülmesi gerekmektedir(Connolly, 1995, 92-93). Ötekiliğe dönüştürülen farklılık kimliğin tanımlanmasında yardımcı olurken kimliğin bir gruba ilişkin aidiyeti de bu bağlamda ön plana çıkmaktadır(Kara, 2013:7).

Aidiyet kimliğin temel yapı taşlarından biridir ve kimliğin tanımlanmasındaki “ben”im veya “biz”im dışındaki “öteki”liği belirler(Karaduman, 2010:2888). Toplumsal bir yapıda yaş veya cinsiyet gruplarından birine ait olma, uluslardan birine ait olma, aile, meslek gibi gruplardan birine ait olma aidiyet duygusunu belirtir ve bu durum bir kimlik niteliğidir(Ergun, 2000:80).

Aidiyet kavramıyla birlikte dil de kimliğin tanınması, tanımlanması ve inşası konusunda önemli rol oynamaktadır. Kimlik kendi niteliklerini karşı tarafa dil sayesinde aktarmaktadır. Bilhassa bunu vurgularken de söylem boyutu üzerinde inşa edilir.(Kara, 2013:7-8).

Kimlik zamana göre değişen dünyada ve değişen kültürler içinde sürekli bir değişim(Güvenç, 2009:33), dönüşüm ve oluşum halindedir. Geçmişin izlerini taşır ve asla tam anlamıyla tamamlanarak bitirilmez. (Hall, 1998:70-83). Tarihten güç alarak daima ileriye dönük varlığını sürdürme eğilimindedir. Bu devamlılık sürecinde ise kimlik güven verici ve harekete geçiricidir(Bilgin, 1995:60).

1.1.2. Kimliğin Türleri

Kimlik kavramı içinde birçok farklılığı barındırması sebebiyle bazı türlere ayrılmıştır. Bu çalışmada ise; etnik kimlik, ulusal kimlik, kolektif kimlik, kültürel kimlik olarak dört alt başlık altında ele alınarak incelenecektir.

1.1.2.1. Etnik Kimlik

20'nci yüzyıl ve sonrasında çok fazla kullanılan "etnisite"teriminin kökü Antik Yunanca ve Latince'ye kadar dayanmaktadır. Antik Yunan'da yabancı kavimler için kullanılan "ethnos"kelimesi daha ileri ki dönemlerde değişen zaman ve şartlara göre halk anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte giderek daha geniş bir anlama sahip olan ethnoskelimesi(Sağır ve Akıllı, 2004:1-5) 19. Yüzyılda Avrupa'da araştırılmaya başlanmıştır(Aktürk, 2013:152). Özellikle 20'nci yüzyılda çok fazla gündeme gelen etnisite terimi sosyal bilimlerin ilgi odağı olmuştur(Sağır ve Akıllı, 2004:1-5).

Etnisite kavramının tanımında bazı yaklaşımlar arasında görüş ayrılığı vardır. Primordiyalistlere göre etnisite de kan bağı çok önemlidir. Bu kan bağı etnisitenin ayırt edici özelliğidir ve bazılarınca bu kan bağı ilişkisi öznedir. Yani bireyler arasında illa ki bir kan bağı olması gerekmez esas olan kişilerin bu ilişkinin bilincinde olmalarıdır. Buradan yola çıkarak etnisite, kan bağı etkenine dayalı ve bu niteliğiyle diğerlerinden ayrılan toplumsal bir kategoridir. Primordiyalistler etnisitenin değişmez olduğunu iddia etmişlerdir ve bunun doğru olduğu söylenemez. Çünkü etnik kategoriler zamanla kaybolabilir, asimile olabilir yahut daha fazla kategorilere bölünebilirler. Etniklik onlara göre birey ya da toplumsal birleşme veyahut ayrışmada temel etkindir. Bu yönüyle primordiyalistler enstrümentalizm ve konstrüktüvizmden ayrılır(Aktürk, 2013:139-140).

Enstrümentalizm etnisiteyi toplumsal hedefleri gerçekleştirmekte araç olarak kullanılır.(Aktürk, 2013:139-140).Konstrüktivizm ise etnisiteyi bireylerin sosyal ve tarihsel şekilleri etrafında inşa ederek kendi çıkarları çerçevesinde ileriye götürme amacındadır(Wan ve Vanderwerf, 2009:7). Görüldüğü gibi çok net bir tanımlı yapılamayan etnisite genel anlamda bir toplumun kültürel nitelikler ile kendinde bulunan karakteristik özelliklerle diğer toplumlardan ayrılmasıdır. Etnisitenin tanımını oluşturan ve buradan yola çıkmış olduğu ana çekirdek aslında kültürdür. Geçmişten gelen ve sahip olduğu kültürel kodlardır(Birsel, 2011:36-37). Etnik kimlik ise birey veya toplulukların dil, kültür, coğrafya, gelenekler gibi ortak bir gruba ait olma hissidir(Yanmış ve Kahraman, 2013:122).

Etnik kimlikte birey ve topluluklar kendilerini tanımlarken farklılıklarını vurgulayarak ait oldukları ortak bir payda da birleşmektedirler(Bilgin, 1995:65). Hatta birleştikleri bu ortak payda da her etnik grup diğer grubun dışlamalarına, baskılarına, ayrımcılıklara maruz kalabilir. Bu davranışlar aşırı nefret ve gösterilere neden olabilir ki bu durum aslında birey veya toplulukların aidiyeti oldukları etnik gruba sadakati ifade etmektedir(Türkdoğan, 1999a:41). Aydın'a göre (1998: 54) etniklik kavramı, yer ve zamana bağlı olarak soy, kandaşlık veya ortak dil gibi nitelikleri içerebilir ve bunlardan daha önemlisi grubun kültürel kimliğe bitişik ayrı bir grup olması bilinciyle “öteki” algısının oluştuğu noktada başlamaktadır. Yani etnik kimlik bireyin kendini ve ait olduğu grubu, kültürü tanımlarken bu tanımda kendi sınırlarını ve ötekiliğinin altını çizmektedir(Constant, 2014:3).

Smith ise (2014:40-43) etniklik kavramını, bazı araştırmacılar gibi doğal olarak var olan ve insani varlığın verilerinden biri olarak ifade ederken diğer taraftan da etnikliği durumsal olarak görüldüğünü ve etnik kimliğin tarihi ve kültürel nitelikler içerdiğini dile getirmiştir. Bununla birlikte etnik bir grubu, soya ait mitlerin rolünü ve tarihi vurgulayan, din, dil, gelenek veya grupların kültürel farklılığı esas alınarak ayırt edilen kültürel bir tip olarak tanımlamıştır. Bu noktada etnik grubun tarihi yönünü vurgulayarak “etnik kategoriler” ile “etnik topluluklar” arasında bir ayrım yapmıştır. Smith'e göre etnik kategoriler kendi öz bilinçlerinin farkında değildirler. Etnik topluluklar ise, özel bir ad, ortak bir soy, ortak tarihi anılar, ortak kültür, özel bir “yurt”la bağ ve nüfusun bazı kesimleri arasındaki dayanışma olmak üzere altı ana önemli madde etrafında tanımlanabilir. Topluluklar bu niteliklerden ne kadarını karşılıyorsa etnik topluluk olmaya o kadar yakındır. Ayrıca bu nitelikler millî kimlik oluşumunda önemli yere sahiptir. Smith'e göre (2014:75) millî kimlik ise, müşterek bir tarih ve toprak, ortak kamu kültürü, ortak ekonomi, ortak yasal hakları paylaşan topluluk olarak tanımlanmaktadır.

Milli kimliğin oluşmasıyla birlikte etnik kimlik ve milliyetçilik arasında zaman zaman bir özdeşleştirilme yapılmasına karşı olarak Hobsbawm bu iki kavramın birbirinden ayrı olarak ifade edilmesi gerektiğinin altını çizerek, milliyetçiliğin yeni ve siyasal bir kavram olduğunu ifade etmiştir(Bilgin, 1995:66). Smith'e göre de (2014:70) etnik kavram ile millet kavramı arasında bazı farklar vardır. Etnik kimlikte ülke ile olan ilişki tarihi ve sembolikken millet kavramında bu ilişki tamamen gerçektir. Yine etnik topluluklar ortak kendilerine ait teritoryal bir toprak da ikamet etmeyebilir ve ortak ekonomi, ortak kamu kültürü, ortak yasal hakları olmayabilir.

Etnik kimlik ile ulus-devlet ilişkisi ise çoğu zaman “etnikliğin, ulusun çekirdeği” şeklinde ifade edilerek özdeşleştirilmeye çalışılsa da bu ilişki tam anlamıyla kurulamamıştır. Çünkü etniklik de tarihsel geçmiş olmakla beraber değişen zaman ve şartlara göre yeni bir etniklik oluşabilir, bir grup diğer grupla kaynaşarak yeni bir etnik grup ortaya çıkabilir veya tam tersi bir grup öteki grubu asimile edebilir. Ayrıca etnik kimlik ulus-devleti oluşturan unsur olmamakla birlikte asıl ulus-devletin varlığını meşrulaştırmak sebebiyle başvurduğu bir yoldur(Aydın, 1998:54-57). Yani etnik kimliğin grup içinde ortak dil, ortak kültür, müşterek tarih ve coğrafya etrafında birleştirici bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle ulus-devletin başvurduğu bir yöntem olabilir fakat bu özellik bazen etnik kimliğin kan bağı durumu açısından değerlendirildiğinde ayrıştırıcı bir yanının da olduğu görülebilir ve bu durum siyasal ya da kültürel kargaşaya neden olabilir(Yanık, 2013:231).

1.1.2.2. Ulusal Kimlik

Modern çağın ürünü olan “ulusal kimlik”(Aydın, 1998: 22) kavramını açıklamak için öncelikle ulus-devlet ve ulusçuluk olgularını ele almak gerekir. 1215 tarihinde İngiltere’de kral ile baronlar arasında imzalanan Magna Carta’yla birlikte halkın hakları anayasal anlamda belirli bir ölçüde koruma altına alınmıştır. Bunun ardından Amerikan Devrimi ve 1776 tarihinde Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi’nde de Magna Carta örnek alınmış ve bu bildirgenin imzalanmasıyla başlayan(Tarih Kitabı, 2017:100-205) siyasi özgürlük idealleri daha sonra bütün ülkelerde dönüm noktası olan 1789 Fransız Devrimi(Hobsbawm, 1998:64) ile devam etmiştir. Fransız Devrimi hemen sonrası ortaya çıkan ulusçuluk ise ilk olarak İngiltere ve Fransa’da uzun bir tarihsel süreç içinde oluşmuş ve 19. Yüzyıla damgasını vurmuştur(Erözden, 1997:99). Bu dönemde burjuvazinin kendi meşruiyetini dayandırmış olduğu “halk” kavramını tanımlarken, tarihsel bir geçmişte birleşmiş ve sınırları belirli olan topraklarda yaşayan “yurttaşların birliği”ni ifade ederken ulus kavramına ulaşılmıştır(Aydın, 1998:34).

Ulus-devletlerin de kurulmasıyla ulusçuluk ve ulus-devlet arasındaki ilişki sorgulanmaya başlanmıştır. Bu konuda ilk olarak sorulan soru ulusçuluğun ulus-devlet için kurgulanıp kurgulanmadığıdır. Çünkü Fransız Devrimi'nden sonra "ulusların kendi geleceğini tayin etme" düşüncesinden yola çıkılarak ulusçuluk, ulus-devletlerin kurulması için bir araç olarak görülmeye başlanmıştır. Hatta 1800'lü yılların ortasına gelindiğinde bu düşünce "her ulusa bir devlet, her devlete bir ulus" olarak anlaşılmaya başlanmıştır ki bu durumun son hali I. Dünya Savaş'ından sonra barışı tesis etme adıyla geliştirilen Wilson ilkelerinde görülmektedir. Bu düşüncenin birleştirici bir akım olduğu hakkında görüş birliği olsa da bazı kesimlerce ayrıştırıcı yanı vurgulanmıştır(Erözden, 1997:100-101). Buradan yola çıkarak ulusçuluk kavramına dair birçok tanım yapılsa da genel olarak ulusçuluk, belirli bir toprak üzerinde yaşayan, ortak geçmiş ve kültürden gelen, ortak dil ve aralarında dayanışma olan grubun yönetsel anlamda egemen bir devlete sahip olma isteğidir(Sander, 2012:189). Anderson'a (1995:20-22) göre ise ulus hayal edilmiş siyasal bir topluluktur. Bu topluluk içinde bireyler diğer bireyleri tanımayabilir, görmeyebilir ve buna rağmen hepsinin hayalinde mevcut birey veya topluluklar bir bütün olarak yaşamaya devam edebilir. Bu ulus sınırlı, egemen ve bir cemaat olarak hayal edilir.

Ulusçuluğun farklı tanımları olduğu gibi farklı türleri de vardır. Genel anlamda ve bazı ortak yönleriyle ayırım yapılacak olursa ulusçuluk, etnik ulusçuluk-akılcı ulusçuluk ve kültürel ulusçuluk-siyasi ulusçuluk olarak ikiye ayrılabilir. Etnik ulusçuluk-akılcı ulusçuluk başlığı da kendi içinde iki alt grupta toplanabilir, Alman ulusçuluğu-Fransız ulusçuluğu ile Batı ulusçuluğu-Doğu ulusçuluğu olarak(Erözden, 1997:80-81). Fransız ulusçuluğu Fransız Devrimi ve bu devrimden sonra yayınlanan İnsan Hakları Bildirgesi'nde belirtilen evrensel ve eşitlik ilkesi etrafında ulusal egemenliği esas almıştır. Bu bağlamda ünlü yazar Renan'ın da söylemiş olduğu ulus düşüncesi Fransız ulusçuluğunu destekleyici niteliktedir. Renan'a göre ulus; ortak dil, din ve kültürün ötesinde farklılıkları bünyesinde barındıran ortak siyasal bütünleşmedir. Buna karşı olarak gelişen Alman ulusçuluğu etnik kimlik ve kültür etrafında şekillenmiştir(Kastoryano, 2000:62-66). Batı ulusçuluğu-Doğu ulusçuluğunda ise durum, Doğu ulusçuluğu Batı ulusçuluğuna göre daha geç ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Doğu ulusçuluğu Batı ulusçuluğunu taklit eder ve ona göre daha geri kalmıştır. Kültürel ulusçuluk-siyasi ulusçuluk kümesi ise ulusçuluğun faaliyet alanına ilişkin bir ayırım olarak yapılmıştır. Kültürel ulusçulukta önemli olan tarihi, kültürel, dil ve coğrafi olarak manevi değerler üzerinde ulusal bir bütün oluşturmaktır. Fakat bu ayırım ulusçuluğun, devlet ve ulus-devlet ile ilişkili olması ve siyasal bir akım olması sebebiyle tartışmaya açıktır(Erözden, 1997:81-97).

Fransız Devrimi'yle birlikte uluslaşma ile paralel ortaya çıkan ulus-devlet ise o dönemden günümüze kadar varlığını sürdürmüş siyasi bir oluşumdur(Erözden, 1997:122). Ulus-devlet ve ulus kavramları etnik kimlik ile çok yakın ve birbirlerine sıkı bir şekilde bağlı olan sosyolojik kavramlardır(Birsel, 2011:42). Bu sebeple ulus-devlet daha önce var olan etnik kimlik ile dini kimliğin yanına üzerinde ikamet edilen ortak bir toprak niteliğini de ekleyerek etnik ve dini kimliği siyasallaştırmıştır(Karpat, 2011:96). Böylece oluşan ulus-devlet kendi bünyesindeki vatandaşları ortak bir çatı altında toplamak için ulusal bir kimlik oluşturma yoluna gitmiş ve bunu yaparken ulusal dil, kültür ve coğrafyadan faydalanmıştır(Şimşek ve Ilgaz, 2007:194). Bunun yanında ulusal kimliğin oluşturulmasında tarihten, ataların kahramanlıklarından, ulusal marş, bayrak, amblem, ulusal bayramların kutlanması ve ulusal kültüre ait geleneklerden yararlanılmıştır. Bu kültürel ve sembolik değerlerle ulusal kimliğin inşası sürecinde toplumlar arasında farklılıklar vurgulanarak “bizim ulusumuz” fikri ön plana çıkmıştır. Ulusal kimliğe duyulan bu aidiyet duygusu ülke içindeki toplumda bütünleştirici bir etkiye sahiptir (Berting, 2012:91-92).

Ulusal kimlik bütünleştirici rolünü oynarken kendini tanımlama konusunda bir yol çizmiştir. Fakat bu yol içine göçmenler ilk zamanlar dahil edilemez. Çünkü göçmenlerin ulusal kimliğe sahip olabilmesi için ulusal kimliğin tanımında gerekli olan ortak sembol ve değerleri elde etmesi gerekir. Bu ortak değerlerden bir tanesi de bulundukları ülkenin ulusal dilidir(Berting, 2012:98).

1362 tarihinde İngiltere’de İngilizcenin sarayda resmi dil ilan edilmesi, ulus ve ulus-devlet hareketlerinden çok önce ortak dil politikasının var olduğunu gösterir. Bu dönemde dünyada farklı bölgelerde yerel dillerin kullanımı da yine ortak dil politikalarının başlamış olduğu ortaya koymaktadır. İtalyanca yazılan eserler ve İtalyancanın kullanımı, Fransa’da resmi yazışmalarda Fransızcanın kullanımı yerel dillerin resmileşmesinin göstergesidir. Böylece Fransa’da artık yavaş yavaş dil ile devlet arasındaki ilişki kurulmaya başlanmıştır(Say, 2013:43-47).Bireyler arasında iletişim aracı olan dil, Fransız Devrimi’nden sonra ise uluslaşma sürecinde ve ulus-devletlerin kurulmasında Fransa dâhil tüm dünyada ulusal kimlik oluşumunun temel yapı taşlarından birisi olarak kabul edilmiştir(Türkdoğan, 1999b:158).

Alman Romantik ulusçuluğu etnisite ve kültür etrafında şekillenmiştir. Fransız ulusçuluğunda ise dil söylemi ulusal egemenlik ile eşitlik üzerine kuruludur ve etnisite konusuna daha az değinilmiştir. Yani Fransız ulusçuluğu ulusal birliğin sağlanmasında eşitlik, ulusal egemenlik üzerinden dil politikası yürütürken Alman Romantik ulusçuluğu ise tam tersi

etnik kökende Alman olma şartı ve kültür üzerinden dil politikası gütmüştür(Aktürk, 2013:148-149). Anderson, (1995:62-85)'na göre ise, ulusal kimliğin inşasındaki dilin bu rolü Avrupa'da böyledir. Örneğin ABD'nin kuruluşunda dil bu kadar ön planda değildir.

Ulusal kimliğin inşasında önemli bir işlevi olan dil, etnisite konusunda da öyledir fakat her ikisi hiçbir şekilde tam anlamıyla özdeş değildir(Aktürk, 2013:147). Örneğin Birleşik Krallık; İngiltere, Kuzey İrlandalı, İskoç ve Galler olmak üzere en az dört milleti içerir(Josep, 2004:92). Ülkede resmi dilin İngilizce olmasının yanında İrlanda ve İskoçya'nın kendi etnik kimlikleri ve yerel dilleri hâlen canlıdır. Bu bağlamda her etnik grubun kendine ait bir dili vardır. Bu doğrultuda devlet de etnik kimlik üzerinden belirlemiş olduğu etnik grubun dilini ulus devletin kurulması ve ulusal kimliğin oluşumunda kullanabilir ve dil bu aşamada ulusal kimlik için hizmet eder. Böylelikle ulusal kimlik, dilin ışığında uluslararası alanda yaygınlaşabilme imkanı bulur(Aktürk, 2013:148). Bu ulusal veya uluslararası arenada birey ya da gruplar aslında kullandıkları dil ile kendi kimliklerini temsil etmiş olurlar(Hall, 2012:34).

Aydınlanma Çağı'nda homojen bir toplum için genel anlamda dil ulusal bir bütünleşme aracı olarak görülmüştür. Bilhassa Fransa'da ulusal birlik ve beraberlik için Fransızca öğrenimi yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Fakat 20. Yüzyılda bu politika göz ardı edilmeye başlanmıştır. Çünkü dil konusuna yapılan vurgu ulusal kimliğin yanında yerel ve bölgesel kimliklerin de güçlenmesine neden olmuştur(Say, 2013:45-53).

Avrupa'da ulusal kimliğin ve ulus-devletin inşası sürecine dilin yanında din de önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle Fransız İhtilâli'nden önce yaşanan Reform hareketleri ve din savaşlarının çok büyük siyasal etkileri olmuştur(Vergin, 2008:224). Martin Luther'in Almanya'da Katolik Kilisesine karşı başlatmış olduğu reform hareketlerinin Protestanlık içinde yayılması ve buna karşı olarak Katolik Kilisesinin de Karşı Reformu başlatmasıyla Avrupa'da Katolik ve Protestanlık arasındaki bölünmeler hızla artarak din savaşlarının da zemini hazırlanmıştır. Fransa, İngiltere ve Hollanda arasında yaşanan din savaşları, daha sonra da bütün Avrupa'da yaşanan Otuz Yıl Savaşları sonucunda ise 1648 tarihinde Westphalia Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma çok önemlidir çünkü bu anlaşmayla Avrupa'da Katolik ve Protestan olarak devletler arasında bir ayrışma yaşanmış olsa da bir arada yaşama konusunda birliğe varılmıştır(Tarih Kitabı, 2017:160-169).).Bunun yanında bu anlaşmayla egemenlik sahibi olan iktidarlar meşruiyet kazanarak ulus devlet oluşumunu başlatmışlardır(Say, 2013:55). Yani bu dönemde ulus-devlet inşa sürecinde önemli bir faktör olan tek bir kuruma ait olan egemenlik anlayışı baş göstermiştir. Dönemin bu tek egemen

gücü mutlak monarşilerdir. Westphalia Anlaşması'nda da bu egemenlik fikri hakimdir. Bu egemenlik fikri ise Jean Bodin'in savunduğu egemenliktir (Şener, 2014:60-62). Jean Bodin'e göre egemenlik tektir, bölünemez ve devredilemez(Nohutçu, 2015:499). Kısaca Avrupa da Ortaçağ'ın sonralarına doğru yapılan savaşların, kilise ile iktidar arasındaki çekişmelerin temelinde din vardır. Aydınlanma Çağ'ında akıl ve bilimin tavan yapması, Fransız Devrimi sonrasında özgürlükçü, eşitlikçi anlayışın ortaya çıkmasıyla kilise ve devlet arasındaki ilişki yeniden düzenlenerek laiklik getirilmiştir(Kastoryano, 2000:71). Bu konuda Protestanlığın payı çok fazladır. Çünkü Protestanlık ortaçağın dinci düşüncesinden laik bir düşünüşe geçişte önemli bir faktör olmuştur(Şenel, 2008:316). Orta Çağ'da din ile devlet ilişkisinin temelinde kilise varken Modern Çağ'da bu durum artık tam tersi bir hal almıştır(Say, 2013:56-57).

Ulusçuluk ve ulus-devlet oluşumu aşamasında din bazen birleştirici rol oynarken bazen de ayrıştırıcı bir rol oynamıştır. Örneğin Almanya'da ulusal bütünlüğün sağlanmasında Protestanlığın önemi yadsınamaz(Şenel, 2008:312). Yine ulusçuluğun oluşumunda din çeşitliliği bazı etnik ayrımları destekleyebilir. Buna ise 20. Yüzyılda Balkanlar'da yaşanan bazı etnik olaylar örnek olarak verilebilir(Aktürk, 2013:144). Kısaca din ve dil ulus ve ulus-devlet inşası sürecinde etnisite etrafında zaman zaman önemli bir işlev üstlenirken bazen de diğer etkenler dahilinde dolaylı ya da direk önemli bir başlık olmuşlardır.

1.1.2.3. Kolektif Kimlik

Belirli bir süreci yansıtan kolektif kimlik, bazı grupların diğer gruplardan veya topluluklardan farklı olan taraflarının dile getirilmesidir. Kolektif kimliğin inşası bu topluluklar arasındaki ilişkiler bağlamında oluşmaktadır(Bilgin, 1995:59). Somut toplulukları betimleyen kolektif kimlik bu inşasında algı hareketi içermekle kalmayıp daha önce var olan bağları ve sınırları keşfeder. Ayrıca kolektif kimlik kişisel kimlikle de sürekli etkileşim halindedir(Poletta ve Jasper, 2001:298). Bu etkileşim içinde kolektif kimlik, kişisel kimliğin ait olduğu grubun kendi tecrübelerinden çıkardığı sonuçlara bazı göndermeler yapar(Oring, 2015:272).

Kolektif kimlik ile kültür arasında da önemli etkileşim vardır(Oring, 2015:272-273). Kolektif kimlik, kültürel nitelikler gibi farklılıkları kullanarak biz ve öteki ayrımlarını yapar. Bu öteki algısını muhalefet olma biçiminde yaparken ait olduğu grubun değerli olduğunu düşünerek öteki grubun değersizliğini dile getirir. Kolektif kimlikler kişilerin üye oldukları gruba bağlılık düzeyini belirler. Bunu somut bir hale getirirken de kolektif kimlik belirten semboller, ritüeller kullanılır. Bu kolektif semboller birey veya toplumların üye oldukları gruba bağlılıklarının düzeyini belirlerken aynı zamanda da, birey ya da toplumlar arasındaki

ilişkiyi anlamada çok önemli yere sahiptir(Berting, 2012:286-293). Kolektif kimlikte kültürün yanında ortak din, dil ve tarihin de payı büyüktür. Bu ortak unsurlar ve kolektif sembollerle kolektif kimlik desteklenerek güçlendirilmektedir(Tuna, 2015:233).

1.1.2.4. Kültürel Kimlik

Birçok tanımı yapılan kültür genel anlamda, insanoğlunun meydana getirdiği maddi ve manevi bütün oluşumlardır(Kongar, 2005:19). Tanımı biraz daha açacak olursak kültür; birey ve toplumların geçmişten beri sahip olduğu, nesilden nesile aktarılan maddi ve manevi içeriği olan, birey ya da toplumlara aidiyet duygusunun yanında özel bir kimlik katan değer, sembol ve norm öğelerinin belirlediği bir sistemdir(Tural, 1988:52).

Kültür kavramının tanımı bazen medeniyet koşullarına göre yapılırken aslında bu her iki kavram arasında bazı farklar bulunmaktadır.(Ergun, 2000:25). Kültür duygulardan oluşurken medeniyet duygulardan ziyade maddi bir oluşum içindedir. Yani medeniyet kavramı bilim ve aklın ışığında bir gelişim gösterir(Tural, 1988:36). Kültür ise sonradan öğrenilir ve kendi unsurlarıyla toplumda bireyler arasındaki ilişkilerde önemli rol oynar(Ergun, 2000:24-25). Ayrıca medeniyet kavramı milli bir unsurla veya milliyetle ilişkilendirilmez(Tural, 1988:36). Kültür ile milliyetçilik arasındaysa güçlü bir bağ vardır. Bu bağın kurulması konusunda ise dil önemli bir faktördür. Çünkü ortak bir tarih, din, gelenek ve görenekler dilin etrafında birleşir(Öğün, 2000:17).

Bireyin doğuştan kültürün içine doğması ve daha sonra öğrenme süreciyle birlikte kültürün bireyi şekillendirmesi bağlamında kültür ve kimlik iç içedir. Daha geniş bir anlatımla kişi doğduğu andan itibaren bir kimlik edinir ve bu kimlikle birlikte ait olduğu gruba veya topluma karşı bir aidiyet duygusu oluşturur. İşte burada birey aidiyeti olduğu grubun kültürüyle de kimlik vasıtasıyla kaynaşır ve bu iki kavram ayrılmaz bir bütün haline gelir(Aydın, 1998:15). Buradan yola çıkarak kültürel kimlik, bireyin diğer kişi veya toplumlarla sosyal ilişkisi neticesinde oluşan ve bireyin ait olduğu kültürün öğeleri içerisindeki konumunun algılanışdır(Güleç, 1992:15-16). Kara, (2013:407)'ya göre, kültürü oluşturan sistem içinde bireyi toplumsallaştıran dil, din ve normlar vardır. Bunların hepsi bir arada düşünüldüğünde etnik kimlik ve ulusal kimlik gibi kültürel kimliğin somut izlerine varılır. Bu her kimlik türünün bir geçmişi olduğu gibi kültürel kimliğin de bir tarihi vardır.

Kültürel kimlik sahip olduğu tarih ile birlikte sürekli bir değişim ve oluşum içindedir. Bu oluşum sürecinde ise birtakım tanınma sorunu ortaya çıkmaktadır(Kara, 2013:13-15). Bunun sebebi de, kültürün sadece bireysel kimlikler arasında değil siyasi ve hukuki alanda da

tanınması gerekliliğindendir(Erincik, 2011:221). Bu gereklilik ise İkinci Dünya Savaşı sonrası 1980’li yıllarda yaşanan post-modernizasyon süreci, 1990’lı yıllardan sonra hızla artan küreselleşme, Sovyetler Birliği’nin dağılması ile dünyada iki kutuplu sistemin sona ermesi, 11 Eylül terörü gibi önemli siyasal, kültürel ve ekonomik bazı olayların tezahüründen kaynaklanmaktadır. Bu durum ise giderek hızla çatışma ve tartışmalara neden olmuştur(Keyman, 2009:50). Kültürel kimliğin tanınmasına ilişkin bu sorunu siyasal düşünür Taylor(Kara, 2013:13-15) “Tanınma Politikası” adı altında eşitlikçi iki saygı politikası kapsamında ele almıştır(Habermas, 1996:115). Çünkü ona göre her kültürde mutlaka saygıyı hak edecek bir şeyler bulunur. Saygıyı hak eden bütün kültürler ve farklı kültürlerin araştırılarak incelenmesi gelecek adına umut vericidir. Taylor’un kültüre ilişkin bu tanınma görüşü azınlık haklarının da meşrulaşmasına kapı aralamaktadır(Kara, 2013:17-18). Kymlicka, (1998:37)’ya göre ise, saygı bekleyen azınlık gruplar modern toplumlarda zamanla yaygınlaşmaktadır ki bu durum çokkültürlülüğün meydan okuyuşu olarak ifade edilmektedir. Ayrıca Kara’ya (2013) atfen, Will Kymlicka (1998) kültürel kimliğin tanınıp azınlık haklarının korunmasını, bireyi özgürleştireceğini dile getirmiştir. Aynı şekilde Kara’ya (2013) atfen, Nafiz Tok (2003) ise Kymlicka’nın bireyi bu şekilde özgürleştirmesini eleştirmiştir. Çünkü ona göre liberal olmayan kültürler de bulunmaktadır. Keyman, (2009:51)’a göre ise, kültürel kimliğin tanınma sorununda ilk önce bu konuyla ilgili kalıcı çözümler aramak gerekir. Yine ona göre kültürel kimliği “sistem kurucusu ve dönüştürücüsü bir toplumsal gerçeklik” olarak ele almak daha doğru olacaktır.

Kültürel kimliğin mutlak olmamasıyla birlikte ortaya çıkan tanınma sorunu(Mora, 2008:4) Taylor, Kymlicka, Tok, Keyman ve diğer bazı yazarlarca birtakım görüşler dâhilinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bazılarınca kültürel kimliğin tanınmasında saygı ve bireysel özgürlükler önemli olurken bazılarınca ise kültürel kimlik, bireysel kimliklerin bir ön koşuluna bağlı kılınmıştır(Kara, 2013:22-24). Kültürel kimliğe ilişkin bu tanınma talebi günümüz de en fazla çokkültürlü toplum yapısında kendini göstermektedir. Bu bağlamda ise çokkültürlülük kavramını ele almak gerekir(Keyman, 2009:58).

Çokkültürlülük kavramı çoğu yazar ve düşünür tarafından farklı tanımlanmıştır. İnsel, (2001:100-101)’ne göre, çokkültürlülük kavramı birbirine ters iki tanımla açıklanabilir. Birinci tanımda çokkültürlülük, farklı kültürlerin özerk bir şekilde bir arada yaşamasıdır. Fakat bu tanımda mutlaka üstün olan bir kültürel kimlik vardır. Örneğin Birleşik Krallık’ta İngiliz kültürel kimliğinin Galler, İskoç ve İrlanda kimliklerine göre daha ağır basması gibi. İkinci tanımda ise çokkültürlülük, farklı kültürler birbirleriyle etkileşim içinde olup bunun

yanında bütünleştirici bir kültür daha vardır. Bu tanıma da Amerika Birleşik Devletleri örnek verilebilir. ABD'nin çoğulcu bir yapısı vardır. Avrupa'dan gelen göçlerle çoketnili ve çokkültürlü bir yapısının yanında farklı kökenlerden gelen birçok grup vardır. İşte bunların hepsinin kültürel farklılıklarının ABD'de de siyasi bir özelliği vardır ve tüm bu yapılar tek bir ulus kültürü altında toplanmıştır(Kastoryano, 2000:68). Yani ABD'de herkesin bir etnik kültürü olmakla birlikte mutlaka ortak birleştirici etkiye sahip bir kültür de vardır. Ayrıca bir başka çokkültürlülük kavramı da vardır ki bu biraz daha farklıdır. Bu çokkültürlülük, kişinin geçmişten gelen kökeni itibariyle farklı bir kültüre ait olmasıdır(İnsel, 2001:100-101).

Çokkültürlülük tanımı biraz daha farklı olan Kastoryano, (2000:52)'ya göre, çokkültürlülük kavramı ile demokratik toplumlar, etnik veya dini nitelikleriyle bilinen bir cemaatler dönemine girmiştir. Yani ona göre çokkültürlülük cemaat bağlamında ve demokratik toplumlarda ortaya çıkan bir kavramdır(Say, 2013:149). Bununla birlikte cemaatler yine ona göre artık hem ulusal hem de uluslararası siyasi bir gücü nitelemektedirler ve aralarındaki kimlik bağlarıyla kamusal alanda kendilerini ifade etmek için kurulmuşlardır(Kastoryano, 2000:53).

Kymlicka'ya göre ise çokkültürlülük tanımını ele almak için öncelikle kültür kavramının tanımına ve kültürel çeşitliliği bakmak gerekir. Ona göre kültür "ulus" kavramıyla bağlantılıdır. Ulus ise aynı toprak üzerinde yaşayan, aynı dili, geçmişi, soy bağları olan gruptur. Kültürel farklılık ise bazı sebeplerden kaynaklanmaktadır. Birinci sebep birden fazla ulusun bir arada olmasıdır. Çok fazla ulusu içinde tazammun eden bir ülke çokuluslu devlettir ve küçük kültürler "ulusal azınlıkları" meydana getirmektedir. Kültürel çeşitliliğin ikinci sebebi ise göçtür. Buna en güzel örnek Avustralya, Kanada ve ABD ülkeleri verilebilir. Bu ülkeler 1960'lı yıllardan önce göçmenler konusunda asimilasyon politikaları uygularken 1970'li yıllardan sonra artık göçmenlerin kendi etnik kültürlerini korumalarına müsaade etmişlerdir. Kültürel çeşitliliğin üçüncü kaynağı ise etnik ve ulusal sınırlar içinde kadınların, eşcinsellerin, sakatların ikinci plana itilerek dışlanmasıdır. Kymlicka göçlerle oluşan kültürel farklılığı ulusal azınlıklardan ayırır. Çünkü ona göre göçmenler "ulus" kategorisinde yer almazlar. Fakat göçmenler yerleştirildikleri bölgede özyönetimi elde edecek güçleri var hâle gelirlerse ulusal azınlık olabilirler. Gerçekleşen göçlerle birlikte oluşan çoketniklik ve birden fazla ulusun bir ülkede yan yana yaşamasıyla ortaya çıkan çokulusluluk kavramlarını daha sık kullanmıştır Kymlicka. Bunun sebebini ise çokkültürlülük kavramının bu iki kavram arasında kalarak tam anlamıyla net olmamasına bağlamaktadır. Genel olarak ise çokkültürlülük ona

göre, “bir ülkede çokuluslu veya çoketnikli bir yapının var olması ve bu yapının siyasi yaşamın çok önemli bir bölümünü tezahür etmesidir”(Kymlicka, 1998:39-51).

Çokkültürlülük kavramı üzerinde söylemleri olan bir diğer önemli düşünür Taylor da öncelikle kimliğin tanınması ve eşit tanınma politikası üzerinden konuyla ilgili düşüncelerini açıklamıştır. Eşit tanınma politikasını iki farklı biçimde ayırarak ele almıştır. Birinci eşit tanınma, evrenselcilik bağlamında ortaya çıkan politikadır. Bu tanınma bütün kişilerin eşit haysiyette olduğunu vurgular. İkinci eşit tanınma ise, modern kimlikler ile yükselen farklılık politikasıdır. Bu politikada farklı kimliğe sahip her birey kendi kimliği ile tanınmalıdır. İlk bakışta bu iki tanınma politikası benzerlik gösterse de aslında farklıdır. Eşit haysiyet politikasında önemli olan evrensel bakımdan hakların eşit olmasıyken farklılık politikasında ise önemli olan bireyleri farklı yapan kendi kimliklerini tanımadır. (Taylor, 2010:57-59). Yani ilkin de bireyler arasındaki farklılıklar göz önüne alınmadan herkese eşit muamele söz konusudur. İkincisin de ise kişiler arasındaki farklılıklar ve bunların kabulü eşitlik yolunda büyük bir adımdır. Çünkü eşitlik için reel de farklılıkları ayrı ayrı ele almak ve bu doğrultuda bir politika uygulamak gerekir. Taylor’un bu konudaki fikirlerinde Kanada’nın farklı kültürel dokusunun ve Quebec sorununun etkisi çok fazladır(Doytcheva, 2009:57-58). Bu sebeple Kanada’nın Quebec Eyaleti’nin durumuna kısaca bakılacak olursa; 16. Yüzyılda Fransızların egemenliğine geçen bölge ilerleyen yıllarda İngilizlerin fethi ile bu iki millet arasında çekişmeli sahneler tanıklık etmiştir. Özellikle federal birlik olarak Kanada Devleti’nin kurulmasıyla başlayan yetki tartışmaları hızla büyümüştür(Say,2013:177-178).

Protestan İngilizler ve Katolik Fransızlar arasında yaşanan sorunlar bilhassa Quebec bölgesinde yoğunlukta olan Katolik Fransızların federal devlet tarafından ayrımcılık politikalarına maruz kalmaları ile arttırmıştır. Artan şiddet olayları zaman zaman bazı kesimlerce, Quebec’in Kanada’dan ayrılarak kendi bağımsızlıklarını istemeleri şeklinde kendini göstermiştir. Ayrıca bölgedeki konuşulan ve resmi işler de kullanılan dil konusunda da birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır(Yürüşen, 1998:102-103). Bu sorunlar; Kanada’da İngilizcenin yaygın olması ve Fransızcanın da Quebec bölgesinde sıklıkla konuşulmasına karşılık Fransızların kendi ulusal dillerini korumaya yönelik bazı girişimlerini gerekli kılmıştır. Bunun için yapılan yasal düzenlemelerden ilki ve en önemlisi her iki dilin de resmi dil ilan edilmesi olmuştur. Federal hükümetin bu politikayla öncelikli olarak amacı birliği sağlamaktır. Bununla birlikte daha sonra Kanada çokkültürlü bir yapısının da olduğunu resmi bir şekilde açıklayarak bu doğrultuda politikalar üretmeye çalışmıştır. Fakat kültürün önemli bir ögesi olan dille ilgili sorunlar aslında tam anlamıyla halledilememiş ve devam etmiştir.

Bunun akabinde Quebec Hükümeti, Fransız ulusçuluğunu koruyacak bir dizi önlemler almıştır. Bu önlemlerin yeniden Quebec’de bağımsızlık taleplerini arttıracak endişesi gerekçesiyle Kanada Federal Hükümeti tarafından 1982 tarihinde (Say, 2013:179-180) ‘Kanada Haklar Sözleşmesi’ adında bir yasa çıkarılmıştır. Dil konusunda önemli yaptırımları olan yasa; İngilizce eğitimi olan okullara hangi kökenden gelen vatandaşların çocuklarının gideceğini, bir şirkette Fransızcanın kullanılmasının koşullarını, ticari sözleşmelerde hangi dilin kullanılacağını belirlemiştir(Taylor, 2010,72-73). Bu haklar sözleşmesi üzerinde Taylor çok sık durarak sözleşmeyi etik değerler bağlamında irdelemiştir(Yürüşen, 1998:104).

Ona göre haklar sözleşmesi Quebec’deki Fransızların bireysel haklarını korurken aynı zamanda bazı bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanmasına sebep olabilir ve bu sözleşme altında yaşayan vatandaşlar arasında ayrımcılığa mahal verebilirdi. Bunun yanında haklar sözleşmesinin içeriğindeki farklılığı sorgulayan Taylor’un (Taylor, 2010:75-79)¹ bu noktada anlatmakta zorlandığı bir durum vardır. Bu da ona göre çeşitlilik karşısında mühim olan saygı iken haklar sözleşmesinde kimlerin hangi dil de eğitim veren okullara gidebileceği şartıdır. Bu durum bir ikilem yaratmaktadır. Çünkü bir tarafta yasa gereği isteyen herkesin İngiliz dilinde eğitim veren bir okula gidememesi(Yürüşen, 1998:106) diğer tarafta ise Taylor’un ifade ettiği, üstün kültürlerin kendi kültürlerini diğer kültürlerle empoze etmesiyle ilişkili çokkültürcülük sorunu ve yukarıda bahsedilen bireysel haklarının kısıtlanması durumu vardır(Taylor, 2010:83). İşte bunun için “Meech Lake” olarak adlandırılan anayasa değişikliğiyle konuya ilişkin problem halledilmeye çalışılmıştır(Satıcı, 2016:185).

Çokkültürlülük kavramını “Tanınma Politikası” ile açıklamaya çalışan Taylor’a karşılık Baumann, Taylor’un tanınmadan kastettiği şeyin ne olduğunu sorgulamıştır. Bu tanınma eğer çokkültürlülüğün dinamiklerinden biri olan kültür ise, kültürün tanımını ve Taylor’un kültür ile kültürel kimliği ne şekilde tanımladığını anlatmıştır. Başlarda Taylor’un tanımak istediği şeyin somut kültür mü olduğunu inceleyen Baumann daha sonra vardığı sonuca göre tanınması gereken şeyin somut kültür olmadığını dile getirerek çokkültürlü bir yapıyı; birkaç kültürün baskın hale gelerek sadece bunların tanındığı değil de tam tersi her ne kadar kültür varsa birincil olarak yapılması gereken bu kültürleri hepsini bir arada karşılıklı bir etkileşim içinde tanımak gerektiği şeklinde yorumlamıştır.(Baumann, 2006:116-120). Çokkültürcülüğü ise; kültürü, ulusal kimlik, etnik kimlik ve dini kimliklerinde tanımlamaya

¹ Taylor’un Kanada Haklar Sözleşmesi konusundaki düşüncelerini daha detaylı incelemek için bkz. Taylor,2010:72-83.

alışan toplumlarda bu üç kimlik arasında dengeyi nasıl bulabileceklerini sorguladıklarında ortaya çıkan bir kavram olarak ifade etmektedir(Erincik, 2011:226).

Anık, (2012:75-77)'a göre, anlam karmaşasına sebep olmamak için okkltrllk ve okkltrclk kavramlarını ayrı bir şekilde tanımlamak gerekir. Çünkü bazen bu iki kavramın tanımı aynıymış gibi kullanılmakta ve bu durum sıkıntıya yol açmaktadır. Ona göre okkltrllk; bireylerin etnik, dinsel, cinsel veya tarihsel yönden ayırt edici taraflarıyla oluşan farklı kültürlerin bulunduğu ortama denir. Çokkültürcülük ise; kişilerin sahip oldukları etnik, dinsel, cinsel kimliklerinden dolayı dışlanmalarına karşılık izlenilen politikadır. Bu bağlamda okkltrclğn temelinde okkltrllk yatmaktadır.

okkltrllğn ortaya ıkışı 20. Yüzyılda homojen bir toplum yapısından heterojen bir toplum yapısına geçişle olmuştur. Fakat bu yüzyıldan önce sömürgecilik döneminde Batılı sömürgeci devletlerin sömürdükleri ülkelere kendi kültürlerini empoze etmeye çalışmalarıyla aslında okkltrllğn temeli atılmıştır. şöyle ki, sömürülen ülkelere yapılan bazı glerle bu ülkelere dayatılan kültür ile, zamanla sömürülen ülkenin kültürü arasında farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanılan glerle bu kültürler arasındaki farklılıklar artarak etnik ve dinsel çatışmalar boy göstermiştir. Yaşanılan bu çatışma ve farklılıklar, bir ülkede belirli bir kültüre ait olan azınlık grupların sömürülen topraklarını veya kaybettikleri bağımsızlıklarını geri istemeleri yahut gelişmiş ülkelere çalışmak amacıyla giden kişilerin ve kendi ocuk veya torunlarının o ülkedeki toplum ile eşit haklara sahip olmayı istemeleri tarzında ortaya çıkmıştır (Balı, 2001:191-195). İşte bu dönemde glerin yaşandığı ülkelerde göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak, azınlıklar konusunda daha başarılı politika yürütmek amacıyla tek kültür üzerinden yürütülen politikalar bırakılmaya başlanmıştır. Yani küreselleşen dünya ile artık ulusal kimlik tanımında yer alan ortak dil, tarih, coğrafya, kültür birliği çerçevesinde devlet kurma düşüncesinden sadece siyasi anlamda farklı kültürleri bir arada tutarak bütünlüğü sağlama fikrine geçilmeye başlanmıştır. Bu fikir de okkltrllk politikası üzerinden kendini göstermiştir(Say, 2013:135).

Genelde okkltrl toplumlarda ortaya çıkan farklı kültürel kimliklere ait tanınma sorunu günümüzde üzerinde sıkça durulan bir konudur. Kültürel kimliklerle ilgili bu tanınma sorununda, kimliklere karşı yapılan ayrımcılıklara ilişkin politika güden okkltrclk de önemli bir kavram olarak görülmüştür. okkltrclğe ilişkin alt yapı ise tarihin hemen hemen her döneminde kendini göstererek asıl olarak kavramın ortaya ıkışı, İkinci Dünya Savaşı ve sonrası artan etnik tartışmalar, kimliklerin tanınma talepleri, yaşanılan gler ve postmodernizasyon süreciyle kendini göstermiştir. Bu kavramın desteklenmesinde bilhassa

yukarıda da bahsedildiği gibi gelişmiş batı ülkelerine yapılan uluslararası göçlerle olmuştur. Bu ülkelere çalışmak amacıyla veya kalıcı olarak yerleşmek amacıyla giden vatandaşların daha sonra gittikleri ülkenin toplumuyla eşit haklar talep etmesi yahut kendi haklarının tanınma talepleri veya bu konularda yaşanan sorunlar çokkültürcülüğe önemli katkı sağlamıştır(Anık, 2012:84-88).

Günümüzde aldıkları göçlerle farklı kültürleri içinde barındıran gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinin bu konudaki politikaları ciddi manada sorgulanır hale gelmiştir. Bu ülkeler kendilerini çokkültürlü olarak göstererek bu bağlamda hareket etmeye çalışmışlardır. Çünkü çokkültürlü toplumlarda kültürler arasında saygı ve eşitlik gerekli iken batı ülkelerinde bundan ziyade daha çok kendi kültürünü diğer kültürlerden üstün tutan etnosentrizm görülmektedir. Bu ülkeler daha önce kendi toplumlarında bulunan azınlıklara ve göçmenlere karşı asimilasyonist bir politika izlemiş olsa da daha sonra bu politika çokkültürlülüğe doğru kaymıştır. Fakat çokkültürlü bir toplumda çokkültürcülük adına yürütülen politikalar da baskın kültürün ağırlığı vardır. Örneğin Hollanda çokkültürlü bir toplum olduğunu 1980’li yıllarda ilan etmiş fakat göçmenlerin bazı sınırlarını belirlemiş ve kendi kültürü daha baskın hale gelmiştir(Canatan, 1990:94-99). Bunun yanında çokkültürlülük adına bir diğer örnek ülke de Almanya’dır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya’nın işçi alımıyla başlayan göçlerle karşılaştığı sorunlar ülkeyi bu konuda birtakım düzenleme yapmaya gerekli kılmıştır(Ceylan, 2016:1210). Özellikle göç probleminde ve misafir işçi konumundaki Türk işçiler çokkültürlülük sorununun temel unsurunu oluşturmaktadır(Doytcheva, 2009:75). Zamanla artan Türk nüfusunun siyasi, hukuki, kültürel alanlarda tanınma talepleri Almanya’yı çokkültürlülükle ilgili politika yürütmeye itmiştir(Aktay, 2015:100).

1.2. GÖÇ, GÖÇMEN, MÜLTECİ, SİĞINMACI VE AZINLIK KAVRAMLARI

Kimlik kavramı başlığı altında öncelikle kimliğin tanımı, özellikleri, türleri ve çokkültürlülük kavramları ele alınmıştır. Bu başlık altında ise yine çalışmanın kavram bölümünde önemli yeri olan ve çalışmanın temel yapı taşı olan bununla birlikte konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak olan göç, göçmen, mülteci, sığınmacı ve azınlık gibi kavramların genel tanımları açıklanacaktır. Anlam karmaşası olmaması açısından bazı göç ve göçmen türleri de ayrı ayrı incelenecektir. Bununla beraber göçmen, mülteci, sığınmacı ve azınlık kavramlarının uluslararası hukuktaki yerlerine değinilerek mülteci ve sığınmacı kavramlarıyla ilgili yapılan evrensel ve bölgesel düzenlemeler ele alınacaktır.

1.2.1. Göç ve Göçmen Kavramı

Sosyoloji, siyaset bilimi, tarih, ekonomi, coğrafya, demografi ve hukuk başta olmak üzere birçok farklı disiplinin göç teriminin tanımlanmasında önemli rol oynaması ve hepsinin kendi içerisindeki farklı yaklaşımı(Castles ve Miller, 2008:30) sebebiyle göç kavramının net bir şekilde tanımını yapmak zordur(Özyakışır, 2013:5). Fakat genel olarak göç tanımlarının ortak tarafı, kişilerin yahut küçük veya büyük toplulukların bir mekandan farklı bir mekana yer değiştirmeleri olarak kabul edilmektedir(Kurt, 2006:150). Bu ortak görüş her ne kadar göç olgusunun tanımlanmasında önemli bir yere sahip olsa da birtakım anlam karmaşalarını önlemek amacıyla bazı uluslararası hukuk sözlükleri yayımlanmıştır. Bu hukuk sözlüklerinden biri olan ve “Uluslararası Göç Örgütü(International Organization for Migration-IOM)” tarafından yayımlanan(Yazan,2016:22) “Göç Terimleri Sözlüğü”(Perruchoud, 2009:22)’ne göre, göçün(migration) tanımı; “zamanı, sebebi ne olursa olsun insanların uluslararası başka bir sınıra girmeleri veya ülke içinde bulundukları mekanı değiştirerek gerçekleşen nüfus hareketleridir.”

Avrupa Birliği(AB)’ne göre göç kavramı; “Önceden birliğe üye farklı bir devlette veya AB üyesi olmayan bir başka ülkede ikamet eden kişinin en az on iki aylık bir zaman diliminde AB’ye üye olan herhangi bir devletin sınırları içinde ikamet etmeye başlaması”(<https://ec.europa.eu>, 2018) şeklinde tanımlanmıştır.

Türk Dil Kurumu’na göre ise; “Siyasi, ekonomik, toplumsal herhangi bir nedenden dolayı kişi ya da toplulukların bir ülkeden farklı bir ülkeye, herhangi bir yerleşim yerinden farklı bir yerleşim yerine taşınma hareketi”(<http://tdk.gov.tr>, 2017) olarak tanımlanmıştır.

Göç kavramının bu tanımlarından yola çıkarak göç olgusunun temelinde zaman, mekan ve göçün sebebi olmak üzere üç önemli özelliğin yer aldığı görülmektedir(Özyakışır, 2013:7). Bu özelliklere ek olarak göçün sayı bakımından durumu, gönüllü ya da zorunlu olması ve yasal olup olmadığı da eklenebilir. Tüm bunlar göçün sınıflandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Örneğin göç kavramı; bireysel veya toplu göç, gönüllü veya zorunlu göç, kesin veya geçici göç, iç göç veya uluslararası göç, yasal veya yasadışı göç olarak kategorilere ayrılmaktadır(Yazan, 2016:57). Bu sınıflandırma göçün karmaşık yapısından dolayı daha da çoğaltılabilir. Fakat bu çalışmada genel olarak mülteci ve sığınmacı kavramları üzerinde durulacağı için göç ile göçmen kavramlarının mülteci ile sığınmacı kavramlarıyla daha

yakından ilintili olan türleri ele alınacaktır. Ayrıca Türkçe’de göç ve göçmen kavramlarının tek kullanımları bulunurken İngilizce’de bu durum farklı olmakla birlikte birçok karşılığı bulunmaktadır. Örneğin göç ve göçmen kavramlarının İngilizce’de “migration, emigration, immigration, emigrant, immigrant” gibi farklı karşılığı mevcuttur. Bu sebeple bu göç ve göçmen türleri ayrı olarak tanımlanarak incelenecektir(Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015:64).

Göçmen(migrant): En kısa tanımıyla, bir yerden farklı bir yere yurdunu bırakıp göç eden kimsedir(Çakmak, 2015:182). Göç Terimleri Sözlüğü’ne göre ise göçmen kavramının uluslararası alanda net bir tanımı olmamakla birlikte genel olarak şu şekilde açıklanabilir; “bünyesinde bir zorlama durumu olmadan bireyin kendi kişisel rahatlığı sebebiyle özgür iradesiyle göç etmesidir”. Bu doğrultuda göçmen kavramı, sosyal ve ekonomik durumunu daha iyi bir seviyeye taşımak amacıyla farklı bir yere göç eden gerek kişiyi gerekse aile üyelerini içermektedir(Perruchoud, 2009:22).

İç göç(internal migration): Kişilerin ülke içinde ikamet ettikleri yerden farklı yeni bir yere taşınıp orada ikamet etmeye başlamalarıdır. Bunlar sürekli veya geçici olabilir. Örnek vermek gerekirse kırsal kesimden şehirlere yapılan göç(Perruchoud, 2009:27).

Uluslararası göç(international migration): Bireylerin bulundukları ülkeden farklı bir ülkeye göç etmeleridir(Perruchoud, 2009:59). Birleşmiş Milletler(BM)’e göre bir göçün uluslararası göç kategorisinde sayılabilmesi için bireyin kendi ülkesinden çıkarak hedefteki ülkede bir yıldan daha fazla bir zamanda yaşaması gerekmektedir(Gençler, 2005:174). Bu göç türü çalışmak, yerleşmek veya eğitim amacıyla olmak üzere geçici ya da kalıcı olabilir(Özyakışır, 2013:8-9). Bu sebeple uluslararası göçün, kişilerin veya ailelerin üzerinde çok düşünerek aldıkları önemli karar sonucu gerçekleştiği söylenebilir(Martin ve Zürcher, 2008:4).

Castles ve Miller, (2008:29-30)’e göre göç, kısa olmayan bir süreç olmakla beraber kişinin ya da toplumun temel dinamiklerini çok derinden etkileyen bir harekettir. Uluslararası göç kavramı ise, bireyin kendi kökeninin olduğu memleketi bırakıp farklı bir ülkeye gitmesidir. Bu hareket kişinin veya toplumun hayatını ciddi derecede etkileyen bir şeydir. Çünkü göç alan ya da veren bir ülkenin bu durumdan her konuda etkilenmesi söz konusudur. Özellikle küreselleşmeyle beraber dünya genelinde yaşanan uluslararası göçler, göç alan ülkeleri ekonomi dışında birçok alanda önemli derece etkilemektedir. Örneğin homojen bir yapıya sahip ülkeler uluslararası göçlerle farklı etnik gruplar, din, dil ve kültürel alanlarda giderek daha heterojen bir yapıya doğru kaymaktadır. Bunun dışında bazı ülkelerde ulusal çıkarlar, ulusal kimlikler, vatandaşlık hakları gibi bazı konuların gündeme gelmesi ve bu

konulara ilişkin tartışmaların yaşanması söz konusu olmuştur. Özellikle menşei ülkeleri² dışında hayatlarını devam ettirenlerin karşılaştıkları konulardan biri olan diasporalar³ ve ulus ötesi kimlikler yaşanan göçlerin sonuçlarının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır(Kümbetoğlu, 2003:277).

Ülkeden Göç(emigration): Kişinin farklı bir ülkede yaşama hedefiyle bulunduğu ülkeden ayrılmasıdır. Bireylerin bulundukları ülkeden ayrılmaları uluslararası insan hakları kapsamında çok özgürce bir harekettir. Sadece istisnai durumlarda devletler bu hakları sınırlandırabilir(Perruchoud, 2009:61). Ülkeden göçte bireyin ayrıldığı ülke bakımından bir dış göç durumu vardır ve bu göç eden kişi de emigrant olarak adlandırılmaktadır(Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015:64).

Ülkeye Göç(immigration): “Bireylerin yerleşmek hedefiyle farklı bir ülkeye gittikleri süreç olarak ifade edilmektedir”(Perruchoud, 2009:61). Daha net bir ifadeyle göç edilen ya da yerleşilen ülke “immigration”, göç eden kişi de “immigrant” olarak açıklanabilir(Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015:64).

Transit Göç: Transit göçün tanımını yapmadan önce transit ülke tanımını yapmak bu göç kavramı için yerinde olacaktır. Transit ülke, “yasal veya yasadışı gerçekleştirilen göçlerin içerisinde geçtiği ülke” olarak tanımlanabilir(Perruchoud, 2009:57). Transit göç kavramının tanımı ise “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi(The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights-OHCHR)”ne göre net bir şekilde olmamakla birlikte genel olarak, göçmenlerin hedefteki ülkeye giderken geçici olarak bir veya daha fazla ülkede kalmaları olarak ifade edilmiştir(OHCHR, 2016:5). Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden Avrupa Birliği(AB) ülkelerine doğru 1990’lı yıllardan beri yaşanan, son yıllarda da artan göç akımı özellikle transit ülke olarak tanımlanan Türkiye, Ukrayna gibi ülkeler üzerinden gerçekleşmektedir. Bu sebeple transit göç kavramı son yıllarda bilhassa AB ülkelerince çok gündeme gelen bir kavram olmuştur(Içduygu, 2002:357).

Düzenli göç(orderly migration): Yasal sınırlar çerçevesinde yapılan göçtür. Düzensiz göç(irregular migration): Bu göç kavramının net bir tanımı bulunmamakla beraber, göç edilecek ülkeye yasadışı yollardan girerek orada ikamet etmeye başlamak olarak tanımlanabilir. Çıkış yapılacak ülkeden herhangi bir izin belgesi olmadan çıkış yapılması ve giriş yapılacak ülkenin de belirlenen göç planlamalarına uymadan yasadışı olarak ülkeye girerek orada bulunmaktır(Perruchoud, 2009:14-15). Topcuoğlu, (2016:9-11)’na göre, ülkeye

² Yaşanılan göçlerin kaynağı olan ülke Bkz. Perruchoud, 2009:41.

³ Etnik yurtlarından ayrılarak farklı ülkelere giden etnik nüfuslar Bkz. Perruchoud, 2009:12.

yasadışı olarak giriş yapan göçmenler doğal olarak giriş yaptıkları ülkede net bir şekilde bilenebilirler. Bunun yanında ona göre, düzensiz göç kavramındaki düzensizlik durumu çoğu zaman ikametgâh, vize gibi izin alınması gereken konulardaki oluşacak problemleri içererek yasadışılığın bir çeşidini belirtmekle birlikte bu durum çoğu zaman de facto mültecileri⁴ de kapsamaktadır.

Gizli göç(clandestine migration): Yasal olarak belirtilen göç kapsamı dışında ülkeye gizli bir şekilde girmeye çalışılarak yapılan göçtür. Gizli göç ülke vatandaşı olmayan bireyin ülkeye girerken belirtilen kanunları çiğnemesinin yanında ülkeye yasal bir şekilde girdikten sonra ülke içinde göç yasalarını ihlal edecek bir biçimde belirtilen süreyi aştıktan sonra yine ülke içerisinde bulunmasında da gerçekleşebilir (Perruchoud, 2009:21).Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre bu göç türü düzensiz göç ile çok yakın anlamda kullanılmıştır.⁵

Gönüllü Göç(Voluntary Migration): Bireylerin herhangi bir zorlama olmadan kendi iradeleriyle özgürce yaptıkları göçtür(Erol ve Ersever, 2014:49). Gönüllü göç daha çok ekonomik amaçla kişilerin gerçekleştirdikleri daha sonra da ailelerinin de kendi yanlarına göç etmesiyle ortaya çıkan bir göçtür(Özyakışır, 2013:14). Buradan yola çıkarak gönüllü göçmenlik de iki gruba ayrılır. Birincisi işçi göçmenler ikincisi ise aile birleşimi. Örneğin, 1940'lı yıllarda başlayan daha sonraki yıllarda da devam eden uluslararası göçlerin en büyük sebeplerinden biri iş bulma amaçlıdır. 1950'li yıllardan 1970'li yıllara kadar birçok Avrupa ülkesi Türkiye, Kuzey Afrika gibi ülkelere işçi alımı için programlar başlatmışlardır(Martin, 2001:4-5). Aile Birleşimi(Family Reunification) ise Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre, göçün niteliği ister gönüllü ister zorunlu olsun ayrı olan aile fertlerinin kendi ülkeleri dışında tekrardan bir araya gelmeleridir(Perruchoud, 2009:1).

Zorunlu Göç(Forced Migration): Doğal veya insani sebeplerden kaynaklanan içinde herhangi bir tehdit de barındıran ve bu doğrultuda zorunluluk gerektiren göç türüdür(Perruchoud, 2009:69). Örneğin doğal afetler, iklim değişiklikleri, savaş ve aşırı dinsel, etniksel ayrışmalar göçü zorunlu hale getirebilmektedir(Özyakışır, 2013:11-12). Dadush ve Niebuhr,(2016:2)'e göre, zorunlu göçmenler ile gönüllü göçmenler arasında en başta ekonomik ve politik olmak üzere bazı farklılıklar mevcuttur. Gönüllü göçmenlikte yukarıda da bahsedildiği gibi daha iyi bir ekonomik kazanç sağlama veya aile birleşimi amacı varken zorunlu göçmenlikte herhangi bir fiziksel şiddet, tehlike ya da zarar görmeden kaçınma durumu söz konusudur. Yine zorunlu göçmenler, gönüllü göçmenlerin tersine sahip

⁴Tanım için Bkz. Perruchoud, 2009:10

⁵ Detaylı bilgi için Gizli Göç ile Düzensiz Göç tanımına Bkz. Perruchoud, 2009:15-21

oldukları mallarının çoğunu kaybedebilirler yahut gittikleri yerde mesleklerini devam ettiremeyebilirler. Bununla birlikte zorunlu göçmenler göç ettikleri bölgede daha fazla dış desteğe ihtiyaç duyabilirler.

Zorunlu ve gönüllü göçmenlerin bu ayrımlarının yanında, zorunlu göçmen terimiyle mülteci ve ekonomik göçmenler arasında da çok ince ve zor bir çizgi bulunmaktadır. Zorunlu göçmen ile ekonomik göçmen arasındaki ayrım, ekonomik göçte herhangi bir zulüm korkusu ve zorunluluk yoktur. Fakat bazı yoksul ülkelerde yoksulluğun yanında siyasi istikrarsızlığında yaşanması bu iki kavram arasında net bir ayrımın yapılmasını zorlaştırmaktadır (BÜMED, 2001:33).

Zorunlu göçmen ile mülteci kavramını ise aynı anlamda ele almak yanlıştır(Faist, 2003:48). Çünkü temelde göçmen terimiyle mülteci terimini aynı anlamda kullanmak doğru değildir. Her ne kadar günümüzde bazı medya ve uluslararası kuruluşlar bu iki kavramı aynı anlamda kullanmakta olsa da bu durum bazı anlam karmaşalarına neden olmaktadır. Mülteci tanımının uluslararası hukukta bir tanımı bulunmakla birlikte göçmen kavramının net bir tanımı yoktur. Bunun yanında bu iki terimi aynı anlamda kullanmak mülteci ve sığınmacıların güvenliği açısından tehlike oluşturmaktadır(<http://www.unhcr.org.cy>, 2016). Ayrıca göçmenin kendi ülkesindeki devletin korumasından yararlanabilmesi mülteciyle arasındaki ayrımı daha net görebilmek açısından yardımcı olacaktır(BÜMED, 2001:33). Zorunlu göçmenle mülteci arasındaki farkta buradan gelmektedir. Buna ek olarak bu iki terimden doğabilecek anlam karışıklığını önlemek amacıyla “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(BMMYK)” mülteci hareketlerini ifade ederken zorunlu göçmen kavramını kullanmamaya özen gösterir(<http://www.unhcr.org.cy>, 2016).

Yasadışı göç(illegal migration): Düzensiz göç ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Fakat sadece, düzensiz göçte tanımlanan herhangi bir izin belgesi olmadan ülkeye giriş veya ülkeden çıkış yapılması ile sınırlandırılmamalıdır bu tanım. Yasadışı göç, göç edilen ülkede verilen izin süresini aştığı halde ülkede kalmak ya da sahte evlilik, sahte öğrencilik, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı gibi durumları da kapsamaktadır. Yasadışı göçmen ise tüm bu yasadışı göçü gerçekleştiren kişidir(Yazan, 2016:59).

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığının yanına bir de mülteci ve sığınmacı kavramları eklenince yasadışı göç terimi daha çok karmaşıklaşmaktadır. Çünkü bu terimler arasında çok ince bir çizgi vardır(Yazan, 2016:59). Örneğin göçmen, mülteci ve sığınmacılar bir başka devletin sınırlarına girebilmek maksadıyla göçmen kaçakçılarına başvurabilirler ve onların bu düzensiz hareketleriyle yasadışı göç gerçekleşir(Koser, 2005:6). Yazan,(2016:59-60)’a göre,

bu göçmen kaçakçılarına başvurarak ülkeye girmeye çalışan göçmen, mülteci ve sığınmacılar böylelikle yasadışı göçmen konumunda olurlar. Yine ülkeye yasal bir şekilde giren göçmenler ülkede kalma süreleri sona erdiği zaman eğer ülkeyi terk etmezler ise yasadışı göçmen durumuna düşerler. Ülkeye yasadışı bir şekilde girerek yasadışı göçmen konumuna düşen kişi eğer giriş yaptığı ülkede herhangi bir sığınma başvurusu yaparsa bu yasadışı durumu yasal bir konuma doğru kaymaktadır. Koser,(2005:6)’e göre, aynı şekilde uluslararası korunmaya muhtaç olmayan kişiler de yurtdışında belirli bir süreliğine veya devamlı kalma amacıyla sığınma yöntemine başvurmayı düşünebilir ya da bunu gerçekleştirebilirler. Buradan yola çıkarak yasadışı göçmen, mülteci ve sığınmacı terimleri arasında çok ince bir ayrım vardır. Özellikle mülteci ve sığınmacı kavramlarını da tanımlandıktan sonra bu ayrım daha detaylı açıklanacaktır.

Göçmen kavramının uluslararası hukuk alanındaki yerine ise bakılacak olursa; tanımında da belirtildiği gibi bireylerin bulundukları yerden kendi iradeleriyle daha iyi bir hayat kurma veya devam ettirme amacıyla başka bir yere göç ettiklerinde bu kişiler göçmen olarak adlandırılmaktadır. Bu durum yani kişilerin hür iradeleriyle göç etmeleri doğrudan “İnsan Hakları Evrensel Bildirisi(İHEB)”nin 13. Maddesi’nce de desteklenmiştir (Aybay, 2006:15-16). Aynı şekilde kişinin serbest dolaşımı adı altında 2010 tarihinde yeniden düzenlenip değiştirilen “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”nin 4. Protokol’ün 2. Maddesi tarafından da direk olmasa da bu konuyla ilgili bir atıf vardır (<http://www.hsk.gov.tr>, 2010).

Yasadışı göçmen, zorunlu göçmen gibi göçmenleri de; göç sebebi ve yöntemi nasıl olursa olsun onlarında bir insan olduğunu düşünerek uluslararası hukuk alanında, sözleşmelerde ve insan hakları kapsamında değerlendirmek gerekir. Çünkü İHEB’nin 2. Maddesi’ne göre; “Her insan din, dil, ırk, cinsiyet, renk, sahip olduğu politik fikir, ulusal aidiyet ya da herhangi bir konuda ayrım yapılmadan yayımlanan İHEB’nin bütün maddelerinden yararlanabilir”.Hukuksal anlamda bildirinin bir bağlayıcılığı bulunmasa da insan hakları bağlamında önemi çok büyüktür(Aybay, 2006:7-13).

İHEB’nin hukuksal anlamda bağlayıcı olabilmesi hedefiyle daha sonra “Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi” gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde sözleşmeler üzerinden, sözleşmelere katılan ülkeler için bir hukuki bağlayıcılık söz konusu olmuştur. Bu sözleşmeler dışında İHEB’nin maddelerinden yola çıkarak oluşturulan başka sözleşmeler de vardır ve bunlar yasadışı göçmenlere bazı konularda dolaylı olarak atıf yapmaktadır. Örneğin bunlar; “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, “Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Dair Uluslararası

Sözleşme”. Yine “Uluslararası Çalışma Örgütü”nün kabul ettiği “İstihdam Amacıyla Göç Hakkında 97 Sayılı Sözleşme” ile “Göçmen İşçiler Hakkında 143 Sayılı Sözleşme”ler tarafından da bu konuya değinilmiştir(Yazan, 2016:132-143).

Avrupa Birliği(AB)’nin temelini oluşturan kurumların da bu konuya ciddi derece de katkıları olmuştur. Örneğin Avrupa Konseyi daha çok insan haklarını ele alırken “Avrupa Toplulukları(AT)” ve “Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü” Avrupa’nın ekonomik alanda önemli konuları dile getirerek “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu(AKÇT)”nun oluşumuna kapı aralanmıştır. Tüm bu oluşumlar AB’nin yolunu açarak Avrupa açısından ciddi manada bir önem arz etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası yeniden toparlanarak istikrarı sağlamaya yönelik tüm bu oluşumlar ekonomik, siyasi, toplumsal ve en önemlisi insan hakları konusunu esas alarak benliğini kurmuştur. Fakat insan hakları konusuna ilk zamanlar net bir şekilde değinilmemiştir. Sonraki süreçte Roma Anlaşması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS) ve Avrupa Tek Senedi ile bu hakların korunduğu ve savunulduğu aşikârdır. Bunun akabinde Maastricht Antlaşması, Amsterdam Anlaşması ve Kopenhag Kriterleri ile bu haklar pekiştirilmiştir(Yazan, 2016:144-150). Ayrıca birlik dışından gelen göçmenlere karşı uygulanan Mavi Kart uygulaması da bu konuda yapılan önemli çalışmalardan biridir(Aykaç ve Yertüm, 2016:18). Bunlara ek olarak AB bünyesinde yapılan Nice Anlaşması, Lizbon Anlaşması, Seville Zirvesi, Lahey(Hague) Programı, Stockholm Programı,Avrupa Göç ve Mülteci Paketi, Avrupa Anayasası Anlaşması gibi önemli düzenlemelerde Avrupa’nın göç politikasının şekillenmesinde rol oynamıştır(Koçak ve Gündüz, 2016:69). AB çerçevesinde yapılan bu çalışmalar mülteci ve sığınmacılara ilişkin düzenlemeler bölümünde daha detaylı ele alınacaktır.

1.2.2. Mülteci ve Sığınmacı Kavramları

Mülteci(refugee): Genel bir ifadeyle mülteci kavramını “dayanılmaz koşullar içinde bulunan kişinin veyahut kişilerin bu durumdan kaçma isteği” olarak tanımlamak mümkündür(Çiçekli; 2014:241). BMMYK’nın mülteci tanımı ise Mülteciler Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi’ne göre, “dini, ırkı, milliyeti belirli olan bir gruba aidiyeti ya dasiyasi fikirleri sebebiyle zulüm göreceği endişesi ile ülkesini terk eden ve geri dönmeyen” kişiler olarak tanımlanmaktadır(<http://www.unhcr.org>, 2009). Mültecilerin bulundukları ülkeyi terk etme sebepleri birden fazla olabilir. Örneğin yukarıda tanımda da belirtildiği gibi siyasi fikirlerinden dolayı zulüm görme korkusu, kendi yaşamına karşı yapılan tehdit, savaş ve savaşın getirdiği durumun dayanılmaz bir yoksulluk hali alması, doğal afetler gibi nedenler kişiye korunmak amaçla bulunduğu yerden kaçma düşüncesine yol açmaktadır(Çiçekli,

2014:241). Mültecilerin yaşadıkları bu korku, zulüm veya şiddet gibi olaylar onları ilk olarak yakın komşu ülkelere veya kolay ulaşım sağlayabilecekleri ülkeleri seçme yoluna itmektedir. Uzun vadeli olarak ise aile birleşimi yönetimini düşünürler(Arar ve Diego, 2016:9).

Sığınmacı: Kişilerin kendilerini korumak amacıyla hukuk alanında belirtilen “mülteci” statüsüne başvurarak koruma isteyen lakin henüz bu şekilde bir koruma alamamış ya da bundan henüz yararlanamamış kişilerdir(Ergüven ve Özturanlı, 2013:1020). Kişilerin bu başvurularından olumlu bir yanıt çıkmazsa ülkeyi terk etme zorunlulukları vardır ve eğer bunu gerçekleştirmezlerse sınırdışı edilme ihtimali bulunmaktadır(Perruchoud, 2009:49).

Yasadışı göçmen ve mülteci kavramları birbirlerine çok yakın kavramlar oldukları için çoğu zaman karıştırılmaktadır. Bu karmaşıklığa açıklık getirmek için aralarındaki ayrımları belirtmek çalışma açısından sağlıklı olacaktır. Öncelikle yukarıda da bahsedildiği üzere yasadışı göçmenlerin göç etme sebeplerinin başında ekonomik nedenler yahut daha iyi bir hayat standardı gibi düşünceler var iken mülteciler için asıl neden o değildir. Mültecilerin ülkelerini terk etme nedenleri tanımında da belirtildiği üzere bazı sebeplere ilişkin zulüm görme endişesi yatmaktadır. Günümüz dünyasında çoğu yoksul ülkelerde aynı zamanda siyasi istikrarsızlık da hâkim olduğu için göçmenlerin ülkelerini terk etmelerinde ister istemez bir baskı etkisi vardır lakin yine de bu konu bir karar nihayetinde verilir. Fakat mültecilerin karşı karşıya kaldıkları nedenler onları ülkelerini terk etmek zorunda bırakmaktadır. Yine yasadışı göçmenler ülkeye yasadışı bir şekilde girerken mülteciler hem yasadışı hem de yasal olarak girebilirler. Yasadışı göçmenler girdikleri ülkede cezai bir yaptırımla karşılaşır fakat mülteciler eğer yasadışı bir şekilde ülkeye giriş yaparlarsa yasal kurumlara başvurarak kendi durum ve nedenlerini belirttikleri takdirde böyle bir cezai yaptırımla karşılaşmazlar(Demir ve Erdal, 2010:37).

Yazan, (2016:61)’a göre, geçerli herhangi bir nedenden dolayı zulüm görme endişesi içinde olan kişilerin eksik ya da sahte belgelerle yapacakları yasadışı göç BMMYK’da “yasadışı” değil “mülteci” olarak ifade edilmesinin altı çizilmiştir. Çünkü burada haklı olarak bir baskı ve zulümden korkarak kaçma söz konusudur. Bunun yanında eğer bu kişiler “yasadışı” olarak belirtilirse, vize gibi bazı resmi işlemler sürecinde mülteciler için risk yaşanması ihtimali vardır.

Yine yasadışı göçmenler giriş yaptıkları ülkede eğer bir yasal izin almazlar ve o ülkede bulunmaya devam ederlerse sınır dışı edilirler. Fakat mülteciler ülkede herhangi bir güvenlik ya da toplumsal ve devlet düzenini sıkıntıya sokacak konular dışında sınır dışı edilemezler(Demir ve Erdal, 2010:38). Ayrıca çalışma doğrultusunda Almanya’nın mülteci

krizine yaklaşımı ele alınacağından ve bu konu üzerinde etkisi çok fazla olan Suriyeli sığınmacı probleminden dolayı ağırlıklı olarak çalışmada mülteci ve sığınmacı kavramları kullanılacaktır.

Son olarak bazı ülkeler uluslararası göç konusunda özellikle düzensiz göçe ilişkin birtakım önlem alırlar ve bu durumu uluslararası hukuk ve insan haklarına uygun olacak şekilde yürütürler. Bunun başında “Geri Kabul Anlaşmaları” gelmektedir(<http://www.goc.gov.tr>, 2015). Bu konuyla ilgili olarak kısaca geri kabul ve geri dönüşe ilişkin diğer bazı kavramlar tanımlanacak olursa;

Dönüş(return): Kısa tanımıyla geri dönüşü anlatmaktadır. Ülkesinde yerinden edilmiş insanların, mülteci, sığınmacı konumunda olanların transit ya da hedef ülkeden menşei ülkeye dönüş olarak tanımlanabilir. Kendi içinde zorunlu, gönüllü gibi sınıflara ayrılmaktadır(Perruchoud, 2009:13).

Geri Kabul(readmission): “Bir ülkeye yasal olmayan yollarla giriş yapan ya da o ülkede yasadışı kaldığı anlaşılan birinin(kendi vatandaşı olan, üçüncü bir ülkenin vatandaşı olan yahut vatansız bireyler) bir devlet tarafından geri kabul edilmesi” şeklinde tanımlanabilir(Perruchoud, 2009:21).

Geri Kabul Anlaşması(readmission agreement): Bir devlette düzensiz olarak bulunan insanların anlaşma yapılan ülkeye ya da kişilerin en son üzerinden geçtikleri ülkeye, yapılan anlaşma dahilinde geri gönderilmesidir(<http://www.goc.gov.tr>, 2015).

1.2.3. Azınlık Kavramı

Azınlık kavramının uluslararası arenada devletler hukukunun kabul ettiği ortak ve net bir tanımı olmamakla birlikte(Perruchoud, 2009:4) genel olarak; bir ülkede bazı grupların din, dil, ırk gibi özellikleriyle genel çoğunluktan ayrılarak bunların hukuki ve fiili alanda korunması olarak ifade edilmektedir(Arsava,1993:24). Tanımın temeli ise Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’nun Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu daha sonra “İnsan Haklarının Korunması Alt Komisyonu” adını alan raportörü Francesco Capotorti’nin dile getirmiş olduğu tanımdan gelmektedir. Bu tanıma göre azınlık;

Başat olmayan bir durumda olup, bir devletin geri kalan nüfusundan sayısal olarak daha az olan, bir devletin uyruğu olan üyeleri etnik, dinsel ve dilsel nitelikler bakımından nüfusun geri kalan bölümünden farklılık gösteren ve açık olarak olmasa bile kendi kültürünü, geleneklerini ve dilini korumaya yönelik bir dayanışma duygusu taşıyan gruptur(Saraçlı, 2012:32).

Birleşmiş Milletler(BM)'de yer alan bir diğer azınlık tanımı ise Alt Komisyon üyelerinden Jules Deschènes'in ifade etmiş olduğu tanımdır. Ona göre azınlık kavramı;

Bir devletin; sayısal olarak azınlık oluşturan ve o devlette egemen konumda bulunmayan, nüfusun çoğunluğundan farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip, birbirleriyle dayanışma duygusu içinde, üstü örtülü de olsa, varlıklarını sürdürmek için ortak bir istekle yönelmiş ve amacı çoğunluk ile fiili ve hukuki eşitlik elde etmek olan bir grup vatandaşıdır(Çavuşoğlu, 2001:36).

BM'nin bu azınlık tanımları Avrupa Konseyi ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı(AGİT) tarafından da benimsenmiştir(Yılmaz, 2015:114). Saraçlı, (2012:32-33)'ya göre; bu tanımlardan yola çıkarak azınlık teriminin beş ana unsuru bulunmaktadır. Bunlardan ilki öncelikle olarak farklılıktır. Azınlık grubun diğer çoğunluktan ayrılan dinsel, dilsel, etniksel farklılığı. Bir diğer unsuru ise sayıdır. Azınlık gruplar çoğunluğa göre az fakat kendi niteliklerini koruyarak sürdürebilecek bir durumda olmaları gerekmektedir. Üçüncü unsur ise azınlığın çoğunluğa göre egemen olmamaları durumudur. Dördüncüsü ise, azınlıkların vatandaş olması şartıdır. Son ve belki de en önemli olan unsur ise bir azınlık bilincini taşımaktır. Azınlık bilincinde olma, azınlık unsurlarının içinde öznel bir yere sahiptir. Bunun yanında azınlık kavramı bu beş özellik etrafında kendi içerisinde türlere ayrılmaktadır. Bunlar ulusal azınlıklar, dinsel azınlıklar, dilsel azınlıklar ve etnik azınlıklardır(Aydın, 2011:4).

Ulusal azınlık; “tarihsel, kültürel, dilsel bağlarının olduğu etnik grubun egemenliği altındaki devletin ülkesi dışında, farklı bir devletin içinde yaşayan gruptur.” Bu tanımla birlikte “ulusal azınlık; bir ülkenin ulusal sınırlarında yer alan ve yaşadığı ülkenin devletiyle vatandaşlık bağı olan etnik, dilsel ve dinsel azınlıkları da içine alır” olarak da ifade edilmiştir(Çavuşoğlu, 2001:41).

Etnik azınlık kavramı; ortak bir dil, kültür, tarih etrafında birleşen ve buna ek olarak Capotorti'nin ifade etmiş olduğu nitelikler içerisinde fiziksel özelliklere sahip grup olarak tanımlanabilir. İlk zamanlar ırk azınlıkları olarak tanımlanırken 1950 tarihinde BM Alt Komisyonunda alınan kararla etnik azınlıklar olarak kullanılması daha doğru bulunmuştur. Sebebi ise etnik kavramının tarihsel, kültürel ve biyolojik bütün nitelikleri kapsamasıdır(Arsava, 1993:54).

Dinsel azınlıklar, önceleri Hristiyanları kapsarken daha sonra Müslüman ve Yahudileri de içerisine almıştır(Aydın, 2011:5). Uzun bir tarihsel süreç içerisinde büyük bir ilerleme kaydedilen dinsel azınlıklar konusu BM araştırmalarında kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Gerek öznel gerekse nesnel özellikleri üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bir dine bağlı olmak ya da bu doğrultuda bir karar almak öznel bir durumdur. Fakat dinsel bir grubun,

dinsel bir azınlık olarak ifade edilebilmesi için nesnel özellikleri bağlamında hareket etmesi gerekir. Yani tarihsel, kültürel özellikleriyle ve grup üyeleriyle etkileşimde olması gerekmektedir. Buradan sadece din faktörünün herhangi bir azınlığa mensubiyeti saptamada bir ölçüt olmadığı sonucu çıkarılabilir. Daha açık bir ifadeyle din ölçütünün, dinsel bir azınlığı nesnel özellikleriyle çoğunluktan ayırt edebilir ve dinsel azınlık üyelerini kültürel olarak etkilemesi şartı bulunmaktadır(Arsava, 1993:56-57).

Dinsel Azınlık kavramı; tarihin uzun dönemlerinden beri milliyetçilik fikirlerinin yayılmasında din etkeninin yanında dil faktörü de çok önemli bir yere sahip olmuştur. Dinsel azınlıklarının ise nasıl belirleneceği konusu net bir şekilde belli olmamakla birlikte dil bilimsel çalışmalarla tanımlanmaya çalışılmıştır. Dil kavramı özellikle yazılı ya da konuşulan dil olarak çok kapsamlı bir şekilde ele alınarak bağımsız bütün diyalektleri içermektedir. Buna ek olarak dil azınlıklarının belirlenmesinde kimlik bilincinde olma ve bunu koruma düşüncesi de önemlidir(Bölükbaşı, 2012:543).

Azınlık konusu çok eski bir tarihe dayanmakla beraber uluslararası hukuk alanındaki tartışmaları da 20. yüzyılın başlarında başlamıştır(Mihandoost ve Babajan ian, 2016:17). Öncelikle BM bünyesinde 1948 tarihinde kabul edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin” 2. maddesinde ayrımcılık yapılmaması gerektiğinin vurgulanması azınlık konusunu dolaylı olarak etkilemektedir(Okutan, 2004:68). Yine 1948 yılında kabul edilen “Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme” ile soykırım suçu kabul edilecek durumların ifade edilmesi azınlık kavramıyla dolaylı bir şekilde ilişkilidir. 1965 yılında ise kabul edilen “Her Türlü Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme” azınlık haklarına doğrudan bir atıfta bulunmasa da yine dolaylı olarak etkilemektedir(Köktaş Atıcı ve Büyükbaş, 2015:6-9).

Uluslararası hukuk alanında azınlık kavramına dair yapılan ilk düzenleme ise 1966 tarihli “Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 27. Maddesi”dir(Çavuşoğlu, 2006:242). Bu maddeye göre azınlıklar; “etnik, dinsel ve dilsel azınlıkların olduğu bir devlette, bu azınlıklardan birine bağlı olan bireyler grubun diğer üyeleriyle beraber kendi kültür, din ve dillerini kullanma, uygulama haklarından yoksun bırakılamazlar”(http://www.unicankara.org.tr, 1976). Bu sözleşmenin yanında ayrıca 1992 tarihinde kabul edilen “Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Haklarına Ait Bildirge” de azınlık haklarını tanıyarak kabul etmektedir(OHCHR, 2010:1).

AGİT çerçevesinde de azınlıklara ilişkin önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar; “İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantı Belgesi, Yeni Avrupa İçin Paris Şartı, İnsani

Boyut Konferansı Moskova Toplantı Belgesi ve Cenevre Ulusal Azınlıklara İlişkin AGİT Uzmanlar Toplantısı Raporu” olarak sıralanabilir. Bu belgeler azınlık haklarının korunması ve geliştirilmesi için önemli düzenlemeler içermesi açısından önemlidir. Özellikle Kopenhag Belgesi ile ulusal azınlıkların kendi dil, din ve kültürlerini özel ya da kamusal yerlerde uygulayabileceklerini öngörmektedir. Cenevre Raporu’yla da azınlıkların içinde bulundukları devlet vatandaşlarıyla bir bütün oldukları belirtilmiştir(Kurubaş, 2001:126-127). Yine 1992 yılında “Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği”nin kurulması azınlıklara dair yapılan önemli düzenlemelerdendir(Çavuşoğlu, 2001:154).

AB kurucu anlaşmalarından biri olan Maastricht Antlaşması’yla Avrupa içindeki kültür farklılığının garanti edilmesi dolaylı olarak azınlık kavramıyla ilişkilendirilebilir. Kopenhag Kriterleri, Madrid Avrupa Konseyi kararlarında da azınlıklara dair önemli noktalara değinilmiştir. 1996 tarihinde ifade edilene “Gündem 2000” raporuyla tam üyeliğe aday ülkeler için azınlık konusunda vurgu yapılmıştır. Bunun yanında 1999 tarihinde ilk kez hazırlanan “AB İnsan Hakları Yıllığı Raporu” içeriğinde azınlıklardan bahsedilmiştir. Yine AB, Avrupa Konseyi ile “Orta Avrupa Ülkelerinde Azınlıklar” ve “Avrupa’daki Azınlıklar” kapsamında ortak çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca “Avrupa Temel Haklar Şartı”yla birlikte Avrupa Topluluğu’nu kuran anlaşma ve AB anlaşmaları dâhilinde herhangi bir milliyetçi ayrımcılığın önlenmesi belirtilmiştir(Kurubaş, 2001:128-134). Avrupa Konseyi bünyesinde de kabul edilen “Bölge ya da Azınlık Dilleri Şartı”, “Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçevesi Sözleşmesi”(Taşdemir ve Saraçlı, 2007:27-28) ve AİHS ile azınlık hakları konusunda da önemli ilerleme kaydedilmiştir(Kurubaş, 2001:125).

1. 2.4. Evrensel Alanda Yapılan Düzenlemeler

Öncelikle kişilerin vatandaşı oldukları devlet tarafından korunma hakları bulunmaktadır. Eğer devlet tarafından korunamaz ya da korunmaz iseler kişiye yönelik bu ulusal koruma yetkisi başka sistemler tarafından gerçekleştirilir ve bu durum uluslararası koruma olarak adlandırılmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların kendi devletleri tarafından korunamamaları uluslararası bir koruma ihtiyacını ortaya koymuştur. Uluslararası hukuk alanında bu konuyla ilgili olarak yapılan sözleşmeler mülteci ve sığınmacıların güvenliğine ilişkin çok büyük önem teşkil etmektedir(Çiçekli, 2014:221).

Özellikle bu konuyla ilgili olarak dünya tarihine bakıldığında mülteci hukukuna dair çalışmaların yapılması ihtiyacını doğuran önemli nedenler olmuştur. Bunların en başında

uluslararası çatışmalar gelmektedir. Uluslararası düzeyde mültecilerle ilgili çalışmalar ilk olarak Birinci Dünya Savaşı sonrası Milletler Cemiyeti Dönemi'nde başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise Birleşmiş Milletler Dönemi'nde yerinden edilen insanlara yardım amaçlı çok önemli sözleşmelerle mülteci hukukunun çekirdeği oluşturulmuştur(Castles ve Miller, 2008:147). Bu sözleşmelerin başında evrensel alandaki düzenlemelerle bazı bölgesel çalışmalar gelmektedir(Çiçekli, 2014:221). Ayrıca Soğuk Savaş sonrasında da mülteci hukuku ve sığınma politikalarıyla ilgili önemli birtakım bölgesel düzenlemeler yapılmıştır(Ünlü, 2007:96).

Evrensel olarak mültecilere ilişkin yasal düzenlemelerin temelini, Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin 1921 tarihinde Rus mültecilere yardım talep etmek amacıyla Milletler Cemiyeti'ne başvurması oluşturmaktadır. Bu talep doğrultusunda Fridtjof Nansen'in bu konuyla ilgili olarak Yüksek Komiser olarak atanması mültecilere ait ilk yasal düzenleme olarak bilinmektedir. Nansen'in bu görevi için bir ofis kurulmuş ve bu ofis daha sonra BMMYK'nın yapı taşı haline gelmiştir. Nansen'in görevinin başında Rus mültecilere yardım etmek ve onların hukuki statüsünü tanımlamak, ülkelerine geri dönüşü sağlamak ve iş bulmak gelmektedir(BMMYK, 2001:15). Bu konudaki en önemli gelişmesi ise "Nansen Pasaportu" adıyla bilinen seyahat ve kimlik belgelerinin mültecilere dağıtılması olmuştur(Çiçekli, 2014:223). Bunun yanında daha sonraki süreçte bu görev Rus mülteciler dışında Yunanlıları, Bulgarları ve Ermenileri de bünyesine almıştır(BMMYK, 2001:15).

1930'lu yıllarda ise Nazi Almanyası'ndan kaçan mültecilere yardım amaçlı atanan bir diğer Yüksek Komiser ise James McDonald'dır. McDonald bu konuyla ilgili gerekli çabaları gösterirken, Almanya'da Yahudilere karşı zulmün artması, Nuremberg Yasası'nın kabul edilmesi ve Milletler Cemiyeti'nin bu konuyla ilgili herhangi bir şey yapmaması McDonald'ın çabalarını başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur. Bunun üzerine istifa eden McDonald mülteci çalışmalarında, mültecilik durumunun nedenlerindeki asıl etkenlerin araştırılması için gerekli siyasi çabanın gösterilmesini dile getiren ilk kişi olmakla tarihe geçmiştir(BMMYK, 2001:15).

Bu dönemde Avrupa'daki mülteci sorununu çözme amacıyla 1943 yılında müttefik devletler tarafından "Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi(UNRRA)" kurulmuştur(Woodward, 1944:9). UNRRA savaş nedeniyle yerinden edilmiş insanlara ve mültecilere sağlık, lojistik gibi birçok konuda yardım ederken esas olarak üzerinde durduğu konu savaş sebebiyle yerinden edilmiş kişilerin evlerine geri dönmelerini sağlamak olmuştur(BMMYK,2001:13-14).

1947 tarihinde de Avrupa'daki mültecilerin problemlerini çözmek amacıyla “Uluslararası Mülteci Örgütü(UMÖ, International Refugee Organisation, IRO)” kurulmuştur(Feller, 2001a:130). Bu örgüte göre mülteci; “Temelde ırk, tabiiyet, politik fikir ve dini inançları sebebiyle zulüm gören yahut tabiiyetinde bulunduğu devlet tarafından koruma imkânı bulunmayan bireyler” olarak ifade edilmiştir(Özcan, 2005:8). Kuruluş amacı Avrupa'daki mültecileri kapsasa da genel olarak mülteci problemlerinin hemen hemen her aşamasıyla ilgilenen ilk uluslararası kuruluş olması bakımından önemlidir. Temel görevi; mültecilerin kimliklerini belirlemek, kayıtlarını yapmak, yasal olarak korunmalarını ve bakımlarını sağlamak, geri dönüşleriyle ilgilenmek ve yerleşimlerini tekrardan canlandırmaktır(BMMYK, 2001:16).

1952 tarihinde ise resmi olarak görevi biten örgüt(BMMYK, 2001:16), kendi bünyesindeki anayasasında mülteci kavramını yasa haline getiren ilk uluslararası örgüt olarak yerini almıştır(Özcan, 2005:8). Bu örgütün kurulmasından sonra ise 1948 yılında “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” kabul edilerek insan haklarının ve sığınmacı hakkının çekirdeğini oluşturmuştur(Ergüven ve Özturanlı, 2013:1016).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bölgesel mülteci krizlerinin yanında dünya çapında da artan mülteci hareketleri ve UMÖ' nün yetersiz kalması(Özcan, 2005:9), 1949 yılında BM Genel Kurulu tarafından “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(BMMYK)”nin kurulması kararının alınmasını gerekli kılmıştır. 1950 tarihinde de BMMYK'nın statüsü kabul edilmiştir(Feller, 2001a:130). İlk zamanlar 1 Ocak 1951 tarihinden itibaren üç yıllık bir zaman dilimi için kurulma kararı alınan BMMYK'nın görevi esas olarak iki evrelili belirlenmiştir. Birincisi, mültecilere uluslararası koruma sağlamaktır. İkincisi ise mültecilerin ülkelerine geri dönüş sürecini ilerletmek ya da bulundukları bölgede yeni insanlarla kaynaşmalarını sağlayarak daha kalıcı sonuçlar elde etmektir(BMMYK, 2001:22).

BMMYK'nın mültecilere ilişkin yürütmüş olduğu bu görevler uluslararası alanda onları korumaya yönelik atılan önemli adımlardır. Bunlara ek olarak uluslararası mülteci hukukunun temel yapı taşı oluşturulan iki sözleşme bulunmaktadır. Bunlar; “1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi” ile “1967 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol”dür(Çiçekli, 2014:223-227).

“1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi” mültecilerin standartlarının iyileştirilmesinde bir dönüm noktasıdır(Feller, 2001b:582). Sözleşme öncelikle “mülteci” kelimesini tanımlayarak mültecilerin hayatlarını veya özgürlüklerini tehdit edecek

ülkelere zorla geri gönderilmemeleri gerektiğinin altını çizmiştir(Nicholson ve Kumin, 2017:16). Sözleşmenin 1. Maddesinin A fıkrasına göre mülteci;

1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişidir(TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2010:10).

Sözleşmenin 1. Maddesinin B fıkrası da “1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar” cümlesine açıklık getirmektedir. İlk olarak “1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” ikinci olarak ise “1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa’da ya da farklı bir yerde meydana gelen olaylar” şeklinde ifade edilmiştir. Buradan yola çıkarak sözleşmede mülteci kavramının tarihi ve coğrafi olarak kısıtlandığı söylenebilir.(Özcan, 2005:14).

“1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi”nin tarihi ve coğrafi olarak bu kısıtlamaları bir çelişki oluşturduğu için “1967 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol” çıkarılmıştır(Çiçekli, 2014:228). Protokol 1951 tarihli Sözleşme’den tamamen bağımsız olmakla birlikte bu sözleşmede yer alan tarihi ve coğrafi kısıtlamayı ortadan kaldırmıştır(Nicholson ve Kumin, 2017:16). Bu iki önemli belge mültecilere ilişkin düzenlemeleri barındırmaları sebebiyle uluslararası mülteci hukuku açısından çok büyük önem taşımaktadır (Başak, 2011:9).

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokol “sığınma hakkı” konusundaki eksiklikleri nedeniyle “1967 Tarihli BM Ülkesel Sığınma Bildirisi” yayınlanmıştır. Bu bildiriyle sığınma konusuna dair çalışmalar bir netliğe kavuşmuştur. Temel dayanağı ise İHEB’nin 14. Maddesinde yer alan sığınma hakkıdır. Bildiri, üye devletlerin bu konuda yapacakları düzenlemelere yol gösterici olması sebebiyle önemli yere sahiptir(Özcan, 2005:17-18).

1.2.5. Bölgesel Düzenlemeler

Mülteci kavramıyla ilgili evrensel düzeyde yapılan düzenlemelere ek olarak bazı bölgesel çalışmalarda yapılmıştır. Tamamen ihtiyaçtan ortaya çıkan bu sözleşme veya bildiriler mülteci hukukuna önemli dayanak oluşturmaktadır. Bunlardan en önemlilerinin başında “1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi”, “1984 Cartagena Deklarasyonu” ve Avrupa Birliği’nde yapılan düzenlemeler gelmektedir(Nicholson ve Kumin, 2017:17-22).

“1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi”; Afrika’da sömürge döneminin sonuna kadar süren çatışmaların daha sonra büyük mülteci hareketlerine neden olmasıyla bu mülteci

sorunlarına çözüm amaçlı olarak kabul edilmiştir. Sözleşme 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan mülteci tanımını benimsemekle birlikte; “dış saldırganlık, işgal, yabancı hâkimiyeti yahut ülkenin kamu düzenini bozacak olaylar sonrasında menşei ülkesini terk eden kişi” ibaresi de mülteci tanımına eklenmiştir. Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nde değinilen bir diğer önemli husus ise sığınma konusunun insancıl bir eylem olduğu ve örgüte üye ülkeler tarafından düşmanca karşılanmaması gerektiğidir(Nicholson ve Kumin, 2017:19).

Büyük mülteci hareketlerinin, silahlı çatışmaların ve iç savaşların yaşandığı bu dönemde bölgesel olarak Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi dışında bir diğer önemli belge ise “1984 Cartagena Mülteciler Deklarasyonu”dur(Brett ve Lester, 2001:714). Deklarasyon, 1980'li yıllarda Orta Amerika'da yaşanan mülteci krizine çözüm olarak hazırlanmıştır. Özellikle mülteci tanımının geliştirilmesi noktasına vurgu yapan deklarasyonun mülteci tanımı Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nin mülteci tanımıyla çok benzerdir(Reed Hurtado, 2013:4-11). Deklarasyonun herhangi bir bağlayıcılığı bulunmasa da Amerikan Devletleri Örgütü Kurulu'nca devamlı olarak göz önünde bulundurulur. Ayrıca bazı Orta ve Latin Amerika ülkeleri 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmakla birlikte genelde bu deklarasyonda yer alan mülteci tanımını baz alırlar(BMMYK, 2001:123).

Dünya genelinde mülteci krizlerine ve sığınmacı sorunlarına karşı yapılan gerek uluslararası gerekse bölgesel düzenlemeleri ele alırken ayrı olarak Filistinli mültecilere de değinmek gerekir. 1948 tarihinde İsrail Devleti'nin kurulmasıyla kendi topraklarından atılan Filistinliler ile Yahudiler arasındaki çatışmalar bu dönemde hızla artmıştır. Bunun üzerine BM Genel Kurulu tarafından “Yakın Doğuda Filistinli Mülteciler için Yardım ve Çalışma Örgütü(United Nations Relief and Works Agency, UNRWA)” oluşturulmuştur. Örgüt içerisinde Ürdün, Lübnan, Suriye, Gazze ve Batı Şeria'daki Filistinli mülteciler bulunmaktadır. Bu sebeple BMMYK'nın 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımı kapsamında değildir. Buna ek olarak kısaca Filistinli mülteci; 1948 tarihinden en az iki yıl öncesinden bu yana Filistin'de oturan ve çatışmalar dolayısıyla evlerinden olan 1948 yılında da UNRWA'nın görevli olduğu yerlere sığınan insan olarak belirtilmiştir(Özcan, 2005:12-13).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yerinden edilmiş insanlara karşı yardım amaçlı politikalar yürüten Avrupa ülkeleri ilerleyen süreçte bu konuda büyük bir evrim yaşamıştır. Özellikle 1970'li ve 1980'li yıllarda Asya, Afrika, Latin Amerika, Ortadoğu ülkelerindeki iç çatışmalardan kaçan büyük mülteci akımına uğramıştır. Berlin Duvarı'nın da yıkılmasıyla eski komünist ülkelerden Batı Avrupa ülkelerine yaşanan göç dalgası Avrupa devletlerinin

bu konuda izole bir hayat sürdüremeyeceklerini anlamalarını sağlamış ve bu doğrultuda politikalar yürütmeyi gerekli kılmıştır(BMMYK, 2001:156-158). 1990'lı yıllarda da Balkanlar'da yaşanan savaşlar nedeniyle birçok göç akımıyla karşı karşıya kalan Avrupa ülkeleri giderek endişeye kapılmış ve aldıkları bazı önlemlerle “Avrupa Kalesi” konumuna ulaşmışlardır. Bu süreçte bölgesel bütünleşme hedefleriyle şekillenen AB politikaları ve bu bağlamda hareket eden birlik ülkeleri(Castles ve Miller, 2008:149-155) özellikle Arap Baharı ve sonrası Kuzey Afrika ve Ortadoğu'dan gelen göç akımı karşısında sınır politikalarını tekrardan düzenlemişlerdir(Aykaç ve Yertüm, 2016:20-21).

AB'nin mülteci ve sığınmacılara ilişkin yürütmüş olduğu politikaların dayanağı olan iç hukuk sistemi evrensel bağlamdaki 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile 1967 tarihli Protokol etrafında şekillenmiştir(Aldırmaz, 2017:85). 1951 tarihinde AKÇT'nin kurulmasıyla başlayan ekonomik alanda bütünleşme politikaları “Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET)” ve “Avrupa Atom Enerji Topluluğu(AAET)”nun kurulmasıyla devam etmiştir. Mal ve sermaye serbest dolaşımı, ekonomik alanda gelişim ile ortak bir Avrupa pazarının oluşumu yönünde yürütülen politikalar bağlamında ilk defa “iç göç” politikası da tezahür etmiştir(Çakran ve Eren, 2017:13-14).

1986 tarihinde de “Avrupa Tek Senedi”nin imzalanmasıyla topluluğun “Ortak Pazar” politikası tekrardan “Tek Pazar” şeklinde ifade edilmiştir(T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2012:23). Bu doğrultuda topluluk içinde malların serbest dolaşımı yeniden hedeflenmiş, kişilerin serbest dolaşımı ve sığınma konusuyla ilgili ise yapılan birtakım düzenlemeler akabinde 1990 yılında Dublin Sözleşmesi imzalanmıştır(Özcan, 2005:29-32). AT içerisinde oluşturulmak istenilen “İç Pazar” ve kişilerin serbest dolaşımı için ilk yasal aracı bir sözleşme olan Dublin Sözleşmesi, sığınma başvurusunda bulunmak isteyen mültecilerin sığınma taleplerini alacak olan üye devletlerin sorumluluklarını ve birden fazla farklı ülkelere yapılan çoklu başvuruları çözme odaklıdır. Sığınma konusunda önemli noktalara değinen sözleşme 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir(Marinho ve Heinonen, 1998:2).

Dublin Sözleşmesi'yle çok benzer olan Schengen Sözleşmesi de, topluluk içindeki devletler arasındaki serbest dolaşım izni vermek amaçlı 1985 yılında imzalanmıştır(BMMYK, 2001:159). Sözleşmede; dış sınır kontrollerinin güvenliğini arttırmak, ortak vize girişi ile ortak vize politikası, polis, gümrük ve yasal makamlar arasındaki işbirliğini arttırmak, istenilen kişi ile nesneler hakkında ortak bilgi girişinin içerisinde bulunduğu Schengen Bilgi Sistemi gibi hükümler yer almaktadır(European Parliament, 2000:6). Yine bu dönemde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması'yla topluluğun ismi Avrupa Birliği'ni alarak bölgesel

bütünleşmeyi amaçlamış böylece mülteci ve sığınmacılarla ilgili uyum politikaları geliştirme süreci de hızlanmıştır(BMMYK, 2001:159-162).

Bu dönemde göç, sığınma ve iltica konularıyla ilgili birlik içinde yürütülen uyum politikalarının yanında bazı gelişim programları da düzenlenmiştir. Bunlardan bir tanesi olan “Odysseus Programı”; üye devletlerin dış sınırlarının geçişi ve göç, iltica gibi politikaların yönetiminin eğitim, bilgi, çalışma gibi alanlar etrafında işbirliğiyle değişim ve gelişim odaklı olarak 1998-2002 tarihleri dönemini kapsayacak şekilde oluşturulmuştur(<http://eur-lex.europa.eu>, 2001). Bu programın devamı niteliğinde olan ARGO programı ise 2002 yılında konsey kararıyla kabul edilmiştir(<http://eur-lex.europa.eu>, 2005a). 2002 ile 2006 tarihleri arasındaki dönemi içerek biçimde oluşturulan programın amacı; dış sınırlar, vizeler, sığınma ile göçmenlik konularında idari işbirliğine katkı sağlamaktır(BMMYK Türkiye ve Türk İçişleri Bakanlığı, 2005).

AB hukukunun tarihsel sürecine bakıldığında mülteci ve sığınmacılara ilişkin asıl dönüm noktasının Amsterdam Anlaşması olduğu görülür(Duruel, 2017:4). 1997 tarihinde imzalanan anlaşmada daha önce Maastricht Anlaşması’nda kabul edilen Avrupa vatandaşlığına tekrardan vurgu yapılmış, birlik içinde kişilerin serbest ve özgür dolaşımıyla ilgili bazı önlemler alınırken bu çerçevede Schengen Anlaşması’da Amsterdam Anlaşması bünyesine dahil edilmiştir(Bolayır, 2000:1). Ayrıca 1999 tarihinde yürürlüğe giren ve beş yıllık süre öngören anlaşmada “Ortak Avrupa Sığınma Sistemi(Common European Asylum System, CEAS)” oluşturulması için yasal zemin hazırlanmıştır. “Tampere Zirvesi”nde de bu yasal karar sonuca bağlanmıştır. CEAS öncelikle; sığınma başvurularından sorumlu devletin belirlenmesi, adaletli bir ortak sığınma politikasının oluşturulması, sığınmacıların ortak asgari şartları ile mülteci statüsünün tanımlanarak içeriğiyle ilgili kuralların belirlenmesini kapsamaktadır(EASO, 2016:13-15). Bu dönemden itibaren ise alınan veya uygulanan çoğu karar AB’nin ortak sığınma politikasının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır(Hailbronner ve Thym, 2016:1025).

Bunların başında ise; üye ülkelere mülteci ile sığınmacıların kabulü, bunların entegrasyonunun sağlanması ve gönüllü geri dönüşleri konusunda bu ülkelere yardımcı olabilmek amacıyla “Avrupa Mülteci Fonu”nun kurulması gelir. Bunun yanında sığınmacıların parmak izinin karşılaştırıldığı merkezi bir sistem olan “EURODAC”ın kurulması ve toplu girişlerde geçici korumaya ilişkin asgari standartları içeren bir yönergenin oluşturulması hususunda anlaşmaya varılması ortak sığınmaya dair yapılan önemli düzenlemelerdir(Boswell, 2002:3-4).

AB içinde mülteci ve sığınmacılara ilişkin yapılan bir başka önemli düzenlemelerden biri de “Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi”dir. 2000 yılında Nice Zirvesi’nde onaylanan(Alniak, 2006:78) 2009 yılında da yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması’yla yasal bir statü kazanan bildirge içerisinde mülteci ve sığınmacılara dair önemli maddeler barındırır. Özellikle bildirgenin 18. Maddesinde yer alan sığınma hakkı Avrupa bölgesel çalışmalarında ilk kez yer almıştır. 19. Maddesinde de, “insanların haklı sebeplerle zulüm, işkence ya da herhangi bir insanlık dışı tehlike görme ihtimalinin bulunduğu yere geri gönderilemez” ilkesinin bulunması mülteci ve sığınmacılar için büyük önem taşımaktadır(Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2014:22-23).

2002 yılında “Avrupa Birliği Göç Politikasının Kaynak ve Transit Ülkelere Genişletilmesi” bağlamında gerçekleştirilen “Seville Zirvesi”nde de AB kapsamında üçüncü ülkelerle özellikle yasadışı göç konusunda etkileşimde bulunulmasının altı çizilmiştir(Akdoğan ve Atalay, 2017:2446). Aynı zamanda zirvede; sığınma ve mülteciler konusunda da Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde uyumlu hareket edilmesi gerekliliği belirtilerek mülteci ve sığınmacılara daha pratik bir koruma sağlanması, başvurusu reddedilenlerin ise en kısa sürede geri gönderilmeleri gibi önemli konular gündeme gelmiştir. Ayrıca zirveye katılan ülkeler Konsey tarafından “AB Ortak Sığınma Sistemi”nin önemli bir kolu olan Dublin II Tüzüğü’nün de yıl sonuna kadar onaylanmasını istemişlerdir(Özcan, 2005:178-189).

Dublin II Tüzüğü, 1990 yılında imzalanan Dublin Sözleşmesi’nin yerine geçmiştir. 2003 tarihinde imzalanan Dublin II ve bunu takiben 2013 yılında da Dublin III Tüzüğü’nün imzalanmasıyla sığınma konusunda oluşturulan bu uygulamaların esas amacı tek bir üye ülkeye sığınma başvurusunun kaydedilmesinde gerekli görevi vermektir(Ivanov, 2017:2). Dublin II Tüzüğü ile Konsey, sığınma başvurularıyla ilgili kuralların ve bu başvurulardan görevli üye ülkenin saptanması gibi durumları Topluluk sütununa devrederek bu konuya ilişkin üye devletler arasında daha stabil bir sonuca ulaşmayı hedeflenmiştir(Savaşan, 2009:28). Dublin III Tüzüğü ise sığınmacılarla ilgili önemli maddeler içerirken(Çakran ve Eren, 2017:16-17) bütün üye ülkeler arasında verimliliği yükseltmeyi ve daha iyi standartlar uygulamayı amaçlamaktadır(Berger ve Heinemann, 2016:2).

AB sığınma politikası bağlamında önemli bir noktaya sahip olan Amsterdam Anlaşması ve bu anlaşma sonrası düzenlenen “Tampere Zirvesi”yle ortak sığınma politikalarına dair önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede oluşturulan ve beş yıllık bir süre verilen programın 2004 yılında dolmasının ardından tekrardan bir beş yıllık dönemi

kapsayacak bir program oluşturulmuştur(Özcan, 2005:222). Lahey(Hague) adı verilen bu program “Avrupa Birliği’nde Özgürlük, Güvenlik ve Adaletin Güçlendirilmesi” başlığıyla(<https://eur-lex.europa.eu>, 2005b) 2010 tarihine kadar AB’nin sığınma konularına dair bazı amaçlarını kapsamaktadır. Program dahilinde “Göçe Küresel Yaklaşım” yönergesinin oluşturulmasıyla yasadışı göç ile yasal göç alanlarında ve sığınmacılarla ilgili birtakım düzenlemelerin yapılması hedeflenmiştir(Duruel, 2017:5-6).

Bu programın sona ermesinin ardından ise 2010 sonrası bir beş yıllık dönemi içerecek olan Stockholm Programı kabul edilmiştir. Program; AB içinde adalet ortamının daha da güçlendirilmesi, vatandaşlık hakları ve terörizm gibi konularda daha etkili bir çalışma yöntemi, sığınma, göç, vize ve sınır kontrolleri gibi konularda da işbirliği içinde bir politika yürütülmesini öngörmektedir(<http://bulten.ikv.org.tr>, 2009). Avrupa Birliği’nin ortak sığınma politikaları doğrultusunda oluşturulan bu programlar kapsamında bazı önemli birimlerde kurulmuştur. Bunlardan biri olan “Avrupa Birliği Üye Devletlerin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliğinin Yönetimi için Avrupa Ajansı”(European Union, 2014:6) 2004 yılında kurulmuş 2005 tarihinde de göreve başlamıştır. İngilizcedeki karşılığının kısaltılışı “FRONTEX” olan ajansın amacı; AB üye ülkelerinin dış sınır kontrollerinin daha kolay bir şekilde gerçekleştirilmesine destek olmak ve bunu yaparken de üye devletler arasında etkili işbirliğini oluşturmaktır(Ramboll, Euréval ve Matrix, 2009:194). “FRONTEX”e ek olarak AB üye ülkelerin güney kıyılarını izleme amacıyla “AB Sınır Gözetleme Sistemi(European Border Surveillance System, Eurosur)” birimi de kurulmuştur(Jeandesboz, 2008:9). Bunların yanında AB ortak sığınma politikasına yardımcı olmak ve yasadışı göçmenle mücadele konusunda “Avrupa Sığınma Destek Ofisi(EASO), Hızlı Sınır Müdahale Timleri(RABIT), Teknik Ekipmanlar İçin Merkezi Veri Tabanı(CRATE) ve Avrupa Devriye Ağı(EPN)” gibi bölümlerde oluşturulmuştur(Karaca, 2016:34-36).

AB içinde oluşturulan bu programlar ve birimler haricinde 2008 tarihinde “Avrupa Göç ve Mülteci Paktı, 2015 tarihli Acil Eylem Planı ve Göçe İlişkin Avrupa Gündemi” gibi düzenlemelerle sığınmacı, mülteci, yasadışı göçmen ve ortak göç konularında önemli çalışmalar yapılmıştır(Akdoğan ve Atalay, 2017:2447-2448). Özellikle yasadışı göçmen, düzensiz göçle mücadele konusunda AB’nin “Geri Kabul Anlaşmaları” büyük öneme sahiptir(Duruel, 2017:6-7). Yine “Mülteci ve İkincil Koruma Statüsüne İlişkin Standartlar konusunda Parlamento ve Konsey Yönergesi(Vasıf Yönergesi)” ve “Uluslararası Koruma Statüsünün Tanınması ve Geri Çekilmesi konusunda Ortak Usullere İlişkin Parlamento ve Konsey Yönergesi” (Çiçekli, 2014:231) ile “Schengen Sınırları Kanunu, Sığınma Prosedürü

Yönetmeliği(Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2014:39)” AB ortak sığınma politikasına büyük katkı sağlamıştır.

1.3. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDAN ARAP BAHARI’NA KADAR ALMANYA’NIN GÖÇMEN, MÜLTECİ VE AZINLIK KAVRAMLARINA YAKLAŞIMI

Önceki başlıklarda kimlik, göç, göçmen, mülteci, sığınmacı ve azınlık kavramları ele alınmıştır. Burada da II. Dünya Savaşı sonrasında Arap Baharı’na kadar Almanya’nın bu kavramlara yaklaşımı incelenecektir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Almanya’nın göçmen ve mülteci politikası bağlamında bu kavramlara yaklaşımı irdelenecektir.

1.3.1. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA

İkinci Dünya Savaşı 1945 tarihinde aralarında Almanya’nın da bulunduğu Mihver devletlerin yenilgisiyle sona ermiştir. Savaş sonrası Avrupa’da birçok şehirde büyük yıkımlar oluşmuş, ulaşım ağları ve ekonomi zarar görerek etkilenmiş, birçok insan ölmüş ve yerinden edilmiştir(McNeill, 2013:712). Sadece Avrupa’da 39 milyon kişi ölmüştür(Kesternich vd. 2012:1-4). Bunun yanında bilhassa Almanya’da Köln ve Münih gibi büyük kentler tanınmaz hale gelmiş, önemli ulaşım yolları hasar görmüş, tahrip edilmiş ve milyonlarca insan özellikle doğu bölgesini terk etmiştir(Benz, 2005:16-19).

Bu bağlamda savaş sonrası yeni dünya düzenini tesis etmek amacıyla öncelikli olarak bir dizi diplomatik konferanslar yapılmıştır. Almanya’nın geleceğiyle ilgili en önemli kararlar ise “Yalta Konferansı”nda ve sonraki süreçte yapılan “Potsdam Konferansı”nda alınmıştır. “Yalta Konferansı”nda, daha önce ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği tarafından paylaşılan Almanya içerisinde Fransa’ya da bir bölge verilmiştir. “Potsdam Konferansı”nda ise en fazla yer alan konu yine Almanya olmuştur(Sander, 2000:165-193). Dört büyük müttefik devletin Almanya’yı paylaştıktan sonra yeniden inşa edilebilmesi için öncelikle ülkenin silahsızlandırılması, savaş suçlularının yönetimden uzaklaştırılması ve yargılanmaları konusu ele alınmıştır. Bu doğrultuda Nazi izlerinin ülkeden silinebilmesi için Nazi liderlerini yargılamak amacıyla Nuremberg Mahkemesi düzenlenmiştir. Bunun devamında ise daha önce ülkeyi paylaşma konusunda anlaşan ABD ve Sovyetler Birliği arasında bazı sorunlar boy göstermiş ve bu durum Soğuk Savaş’a kapı aralayarak iki ülke arasındaki ideolojik ayrımın giderek hissedilir hâle gelmesine sebep olmuştur(Coy, 2010:197-202).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya toprakları bu şekilde işgal edilirken ekonomik bütünlük konusunda da dört büyük müttefik devlet arasında fikir birliğine varılmış olsa da

daha sonra Fransa ve Sovyetler Birliği buna uymamıştır. Özellikle Sovyetler Birliği, ülkenin tahıl üretiminin fazlasını, teçhizat ve endüstri üretiminin bir bölümünü almıştır(Sander, 2000:224). Zaten savaştan etkilenen Almanya ekonomisi bir de bu şekilde sanayi tesislerinin bir bölümü sökülünce daha fazla zarar görmüştür. Bunun yanında ortaya çıkan gıda ve kömür krizi bu dönemde ülkenin en önemli sorunu haline gelmiştir. Özellikle kömür Alman endüstrisi için hem önemli bir hammadde kaynağı iken hem de ülkenin önemli bir enerji kaynağıdır. Bu noktada ülkenin yeniden toparlanabilmesi için kömür üretimine ağırlık verilirken; demir yollarının hasar görmesi, deneyimsiz işçilerin kullanılması gibi bazı olumsuz nedenler bu durumu oldukça zorlaştırmıştır. Bu sebeple ülkenin giderek darboğaza girmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu aşamada ise; savaş sonrası Avrupa'nın yeniden kalkınması için ABD tarafından “Marshall Planı” öne sürülmüştür. Plan bölge ülkelerinin ekonomik kalkınmasını öngörürken aynı zamanda da Batı Almanya'nın Batı ekonomisine uyumu konusunda atılan ilk adım olmuştur(Benz, 2005:18-47).

“Marshall Planı”na her ne kadar Sovyetler Birliği ve bütün Avrupa ülkeleri de dahil edilmek istenmiş olsa da Sovyetler Birliği bunu kabul etmemiştir. Bundan sonraki süreçte ise Avrupa'da bölünme daha hızlı ilerlemiştir(Kershaw, 2015:177-178). Bu ilerleme ve iki ülke arasında yaşanan ideolojik ayrımın derinleşmesi bunu takiben de her iki ülkenin de Almanya üzerinde kendi ideolojileri çerçevesinde bir güç kurmak istemeleri Almanya'nın Doğu ve Batı Blok'u şeklinde ikiye bölünmesine neden olmuştur. Sovyetler Birliği dışındaki işgalci devletler Batı Blok'unu oluşturarak Berlin'in batısında Kurucu Meclis adı altında anayasa çalışmalarını başlatmıştır. Çalışmalar 1949 tarihinde Federal Almanya'nın kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Buna karşılık Berlin'in Doğu bölgesinde de Sovyetler Birliği etkisinde Alman Demokratik Cumhuriyeti kurulmuştur. Böylece Almanya iki devlet tarafından yönetilmeye başlanmış ve bu durum 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesine kadar devam etmiştir(Sander, 2000:223-450).

1.3.2. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA'NIN GÖÇMEN VE MÜLTECİ POLİTİKASI

İkinci Dünya Savaşı'nın son yılları ve sonrasında, 1944 ile 1950 arasındaki dönemde Almanya'da insanların yer değiştirmesi üç farklı şekilde cereyan etmiştir. İlk olarak savaşın son döneminde Almanya'nın Doğu illerinden birçok insanın Kızıl Ordu'dan kaçmasıyla yaşanmıştır. İkincisi, genellikle Batı Almanya'ya veya farklı ülkelere kaçan bu mültecilerin savaş sonrası geri dönmeleri yahut gittikleri ülkelere sınırdışı edilmelerini içerir. Üçüncü yer değiştirme işlemi ise Potsdam Anlaşması'ndan sonra gerçekleştirilerek, eski Almanya'nın

kontrol altına aldığı doğu illerindeki tüm Almanların yeni Almanya sınırına devredilmesini sağlamak olmuştur(Braun, 2017:3). Özellikle 1945 ve 1949 tarihleri arasında yaklaşık 8 milyon Alman mülteci batı bölgesine gelirken 3.6 milyon mülteci de Sovyet işgali altındaki Doğu Almanya'ya gitmiştir(Schneider, 2012:26). Genel olarak ise bu dönemde; savaşta yerinden edilmiş, bir başka ülkeye göç etmek zorunda kalmış insanların yeniden ülkeye dönüşlerini gerçekleştirmek yönünde bir politika yürütüldüğü söylenebilir(Haksever, 2014:52-53).

Daha sonraki dönemde ise Almanya'nın, Federal Almanya Cumhuriyeti ve Alman Demokratik Cumhuriyeti olarak ikiye ayrılmasıyla göçmen ve mülteci politikaları da bu doğrultuda şekillenmiştir. Bu dönemden sonra Federal Almanya Cumhuriyeti doğu bölgesinden gelen göçmen, mülteci ve sığınmacıların önemli hedef merkezi olmuştur(Schneider, 2012:26). Özellikle Doğu Almanya'dan gelen işçi göçlerinin ağırlıklı olduğu bu göç akımı, 1961 tarihinde Berlin Duvarı'nın inşasına kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir(Sander, 2000:284). Bu duruma 1968 tarihinde yaşanan Prag Baharı sonrası gelen sığınmacılar da eklenince Federal Almanya Cumhuriyeti konuya ilişkin politikalarını da bu bağlamda yürütmüştür(Oltmer, 2016:27).

Yaşanılan bu göç dalgası karşısında öncelikle 1953 tarihinde mülteci ve sığınmacıların tanınmasına ilişkin "Federal ajans" oluşturulmuştur. Daha sonra bu ajans 1965 tarihinde, "Yabancı Mültecilerin Tanınması için Federal Büro" olarak değiştirilmiş ve ileri ki yıllarda daha da genişletilerek 2005 tarihinde "Göç Yasası"yla beraber "Federal Göç ve Mülteciler Dairesi" Almanca kısaltılışı ise "BAMF" halini almıştır. Bu sayede göçmen, mülteci veya sığınmacıların başvurularının alınmasının ve tanınmalarının yanında entegrasyonlarının da sağlanabilmesi gibi birçok alanda çalışmalar başlamıştır(<http://www.bamf.de>, 2016).

Federal Almanya Cumhuriyeti'ne bu dönemde yapılan bir diğer önemli göç dalgası da Almanya'ya iş bulma amacıyla gelen(Müller, 2005:12) misafir işçi göçüdür(Aykaç ve Yertüm, 2016:3). Federal Almanya'ya kıyasla az da olsa Doğu Almanya'da bu dönemde misafir işçi göçü almıştır. Fakat bu göçmenler Federal Almanya'ya gelen misafir işçi göçmenlerle karıştırılmamalıdır. Çünkü bu göçmenlerin istihdamı da aynı şekilde Federal Almanya'ya göre daha düşüktür. Ayrıca bu göçmenler kötü koşullarda çalıştırılmış ve daha sonra sözleşmeleri bittikten sonra vatanlarına dönmek zorunda kalmışlar, bu sözleşmelerde aile birleşimi yer almadığı için göçmenler bu konuda birçok problemle karşılaşmıştır. Bunun yanında bu dönemde Doğu Almanya'da yine az sayıda da olsa mülteci ve sığınmacılarda bulunmuştur ve bu dönemde göçmen, mülteci ve sığınmacıların entegrasyonu da Federal Almanya'ya göre daha düşük seviyede seyretmiştir(Bade ve Oltmer, <http://www.bpb.de>, 2005).

1.3.2.1 Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Misafir İşçi Göçü Alımı

Federal Almanya Cumhuriyeti açısından işçi göçü alımına yol açan en temeldeki iki neden savaş sonrası Almanya'nın demografisi ve ekonomik açıdan kalkınmasıdır(Bakır, 2018:5). Savaş sonrası ülkenin toplam nüfusu 69 milyonun altındadır. Bu rakamın 51 milyonu Batı Almanya'ya aitken geri kalanı da Doğu Almanya'ya aittir. Toplam nüfus ilk defa 1952 yılından itibaren 70 milyonu geçmiştir(<http://www.bpb.de>, 2012). Bununla birlikte savaşta kaybedilen erkeklere bağlı olarak kadın nüfusu daha fazla, doğum oranı düşüktür. 60'lı yıllarda bebek patlaması yaşansa da bu durum savaş bitimi sonrası kalkınmakta olan Almanya'nın işgücü ihtiyacını hemen karşılayamamıştır. 1961 tarihinde Berlin Duvarı'nın örülmesiyle Doğu Almanya'dan gelen işgücünün de sona ermesi ülkede bu konudaki ihtiyacını ortaya çıkarmıştır(Schmid, 2000:18-25). Bununla birlikte Esen, (2012:67)'ne göre; 1955 tarihinde ülkenin NATO'ya üye olması ve Alman Silahlı Kuvvetleri'nin kurulmasıyla beraber az olan erkek nüfusta yeniden bir düşüşün olması da Almanya'nın işçi alımına yönelmesinde etkilidir.

Ekonomik anlamda bakıldığında ise Almanya, 18. yüzyılın son dönemi ve 19. yüzyılın başında tarım ülkesi konumundadır. Bu dönemde sanayileşme sürecinin alt yapısı yapılmış, 19. yüzyılın ortalarına doğru ise demir yollarının yapılması, demir çelik ve tekstil alanlarında modern fabrika tekniklerine geçilmesi, ülke içinde lokomotif üretimine ağırlık verilmesi gibi gelişmeler sanayileşme sürecini hızlandırmıştır. Bu durum 19. yüzyılın sonlarına doğru giderek artmış ve elektronik, kimya gibi alanlarda da büyük gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır(Derya, 2015:98-101). Bu dönemde hızla sanayileşme sürecine giren Almanya, İkinci Dünya Savaşı sonrası kalkınmasına da bu alanda ağırlık vermiştir(Aykaç ve Yertüm, 2016:3). Özellikle Siemens gibi şirketler savaşın etkisinden hızlı bir şekilde kurtarılmış ve daha sonra Avrupa lideri olmayı başaramışlardır. Yine savaştan önce daha ağır konumda olan motor sektörü de savaş sonrası başarılı olabilmıştır(Owen, 2012:18). Savaş sonrası toparlanmaya başlayan Alman ekonomisi tarım, madencilik ve en çok payı olan sanayi alanında doğal olarak bir işgücüne ihtiyaç duymuştur(Parusel ve Schneider, 2010:24). Özellikle 50'li yıllarda “ekonomik mucize” adı verilen süreç yaşanmış ve “herkes için refah” söylemiyle sanayi üretiminde bir artışın gözlemlenmesi işgücüne olan talebi daha da arttırmıştır(<http://gocvakfi.org>, 2017).

Bu bağlamda Federal Almanya Cumhuriyeti ilk olarak 1955 tarihinde İtalya, 1960 tarihinde de İspanya ve Yunanistan ile işe alım anlaşmaları imzalamıştır(Schneider, 2012:26). İtalya'dan gelen 25 bin kişinin ardından İspanya ve Yunanistan'dan da gelen işçiler sonrası(Yaprak, 2013:864) 1960 yılında ülkedeki işgücü içerisinde yabancı oranı yüzde 1,3

olmuştur. Bunu 1961 yılında Türkiye, 1963 tarihinde de Fas ile imzalanan anlaşmalar izlemiştir. Devamında ise 1964 senesinde Portekiz, 1965 tarihinde Tunus ve 1968 yılında da Yugoslavya ile imzalanan anlaşmalar gelmiştir. 1960 yılında ülkedeki işgücü içindeki yabancı yüzdesi ise 1973 tarihine kadar 11,9'a çıkmıştır(Schneider, 2012:26).

Çelik, (2012:150-151)'e göre; Türkiye ile Almanya arasındaki 1961 tarihli işgücü anlaşmasının temelini, 1957 senesinde 12 Türk'ün Almanya'nın Kiel şehrindeki "Dünya Ekonomi Enstitüsü"nün projesi kapsamında mesleki kariyer amacıyla Almanya'ya gitmeleri oluşturur. İki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin gelişimi amaçlanan bu projenin daha sonra yeniden devamı gelmiştir. Bununla birlikte yine aynı tarihlerde mesleki açıdan staj yapma amacıyla 150 Türk Köln'deki Ford Fabrikasına gitmiş ve buradaki çalışkanlıklarıyla ilgi odağı olmayı başaramışlar böylece bu durum daha sonraki dönemde Almanya'nın Türk işgücü talebine olumlu katkı sağlamıştır.

1961 tarihinde imzalanan anlaşma doğrultusunda Türkiye'den 6500 işçi talebinde bulunan Almanya'ya ilk etapta 450 kişilik grup gitmiştir. Düsseldorf şehrine giden bu grubu Alman Çalışma Bakanı davul zurna ve çiçeklerle karşılamış, Almanya'ya yapılan Türk işçi göçü serüveni ise böylece başlamıştır(Şahin, 2012:2). Türkiye'deki işsizliğin ve Türk Hükümeti'nin planladığı, misafir işçilerin ülkeye döndüklerin de getirecekleri döviz geliri de misafir işçi göçünün artmasında etkili olmuştur. Özellikle 1961 yılından 1973 senesine kadar geçen süreçte yaklaşık olarak 867.000 Türk misafir işçi Almanya'ya gitmiştir. 1978 tarihinde ise Almanya'da 1,2 milyon kayıtlı Türk nüfusu bulunmaktadır(Luft, <http://www.bpb.de>, 2014).

Geçici oldukları düşüncesiyle ilk zaman gelenler, misafir işçi Almanca "Gastarbeiter" olarak adlandırılmış ve bir yıllık oturma izni verilmiştir. Eğer beş yıl sürekli bir işte çalışır, sözleşmeyi ihlal etmez ve ekonomik işgücü ihtiyacı olursa bu izin beş yıldan sonra üçer yıllık süreyle tekrarlanabilir ibaresine de yer verilmiştir. 1971 tarihinde ise beş yıl devamlı çalışma şartı dışındakiler kaldırılmıştır(Hunn, 2011:8-13).1973 tarihinde de yaşanan petrol krizinin etkisiyle işe alımlar sona ermiştir(Höhne vd, 2014:7). Fakat daha önce Batı Almanya'ya gelen işçilerin aile birleşimi nedeniyle bu tarihten sonrada Almanya'ya yapılan göç sürmüştür(Schneider, 2012:26). 80'li yıllarda da Almanya'ya göç devam etmiş ve daha çok bu durum Türkiye'de gerçekleşen siyasi problemlerden kaynaklı iken 90'lı yıllarda da yapılan göçler biraz daha yasadışı şekilde olmuştur(Solaker, 2017:411-412).

Almanya'ya bilhassa işçi alımıyla başlayan göç dalgası bu şekilde sürerken gelenlerin dönüşlerini teşvik etmek amacıyla 1983 yılında geri dönüş politikası uygulanmıştır(Hunn, 2011:23). Bu politika bağlamında Almanya misafir işçilere Türkiye'ye döndüklerinde para

teklif etmiş fakat çok az kişinin bunu kabul etmesi geri dönüş politikasının etkisiz kalmasına sebep olmuştur(Hübschmann, 2015:14).

Başkurt, (2009:84)'a göre; bu geri dönüş politikasının uygulanmasına kadar geçen süre zarfında gelenler ilk önce misafir işçi daha sonra dönüşleri uzayınca da çalışma yahut iş arkadaşı olarak nitelendirilmişlerdir. Geri dönmeyerek Almanya'da kalıcı olanlar için ise göçmen sıfatı dile getirilmiştir. 80'li yıllardan sonra ise Almanya'da çokkültürlülük fikri boy göstermiştir. Bu noktada Frankfurt belediyesinde çokkültürlülük birimi oluşturulmuştur. Göç probleminin temelini oluşturan Türk göçmenler ise çokkültürlülük kapsamında yapılan çalışmaların belirli düzeyde kalması sebebiyle bu konuda biraz geri planda olmuşlardır(Doytcheva, 2009:75). Fakat yinede üçüncü nesil 1984 ile dördüncü nesil 2000 senesinden bu yana orada doğan ve büyüyen Türkler çokkültürlü toplum yapısı içerisinde önceki nesillere göre daha kolay ve uyumlu hayatlarını devam ettirmektedirler(Şahin, 2012:5).

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin 50'li yıllarda başvurduğu misafir işçi göçü alımıyla başlayan göç dalgası ve sonraki süreçte bu konuda en çok yeri olan Türk göçmenlerin yanı sıra bu dönemde başka ülkelerden de gelen göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır ülke. Örneğin 70'li yılların sonu ve 80'li yılların başında birçok Vietnamlının gelmesi, İran'daki rejim değişikliğinden veya Polonya'daki çatışmalardan gelenler Federal Almanya'daki sığınma başvuru sayısının yükselmesine yol açmıştır. 80'li yıllardan sonra hızla yükselişe geçen sığınma başvuruları 1992 yılında yaklaşık olarak 440.000 kadar başvuru ile zirve noktasına ulaşmıştır(Oltmer, 2016:27-28). Özellikle bu süreçte Almanya, Balkan ülkelerinde yaşanan iç savaşlardan kaçan mültecilerin hedefi olmuştur. Bosna Hersek'teki çatışmalardan kaçarak yaklaşık 345.000 Bosnalı mülteci ülkeye kabul edilirken 195.000 Kosovalı da mülteci olarak yine Almanya'ya gelmiştir. Bunların bir kısmı ise daha sonra geri dönmüşlerdir(Schneider, 2012:27). 1993 senesinde de sığınma yasalarında yapılan birtakım değişiklikler ile sığınma başvuruları 1998 tarihinden sonra düşüşe geçmiştir(Oltmer, 2016:27-28). 2000'lerin başında da Almanya'nın Iraktan kaçan mülteciler için minimum 10.000 kadar mülteciyi ülkesine alma çabası olmuştur(Schneider, 2012:27).

Federal Almanya bu mültecilere yönelik olarak Cenevre'de mültecilerin statüsüne ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin kabul edilmesinden sonra "İltica Yönetmeliği"ni çıkarmıştır. 1965 tarihinde de "Yabancılar Yasası"nı çıkartarak yabancıların ikamet ettikleri yerleri içeren bilgilerin düzenlenmesini sağlamıştır. Bu yasa tekrardan 1990 yılında çıkan "Yabancılar Yasası" ile genişletilerek yabancılara vatandaşlık verilmesi ve yasal koruma gibi

konuları da içine almıştır. Yine bu “Yabancılar Yasası” ile mülteci statüsü tanıma işlemi yukarıda da bahsedildiği gibi Federal Ofise verilmiştir(Schneider, 2012:28-29).

Almanya bu sığınmacılar veya mülteciler dışında, 1990 senesinde iki Almanya’nın yeniden birleşmesiyle doğudan batıya gerçekleşen göç dalgasıyla da aynı zamanda karşı karşıya kalmıştır. Doğu Almanya’dan geri dönen Aussiedler olarak adlandırılan bu etnik Almanlar için de bazı politikalar yürütülmüştür(Oltmer, 2016:27-28). Bu politikaların başında ise öncelikle topluma entegrasyonları için Almanca dil kurslarının açılması ve Alman vatandaşlığının verilmesi gelir(Hübschmann, 2015:13).

1.3.3. ALMANYA’NIN VATANDAŞLIK VERME KOŞULU

Çok eski geçmişe sahip olan vatandaşlık kavramı en basit ifadeyle, kişinin devletle olan ilişkisinde hukuki yönden bağıntılı olma durumudur. Burada vatandaşlığın ulus-devletle bir ilişkisi olmakla birlikte aynı şekilde vatandaşlığa siyasi ve hukuki açıdan bir aidiyet verildiğinden de bahsedilebilir(Özkazanç, 2009:252). Bu bağlamda kişiler vatandaşı oldukları devlete karşı sadakat, askerlik yapma, hizmet gibi birtakım sorumlulukları yerine getirirken bunun karşılığında ise devletten bazı hukuki haklar kazanırlar(Tauscher, 2016:7).

Tauscher, (2016:7-8)’e göre, bir bireyin vatandaşlık edinmesi çoğunlukla üç ayrı şekilde gerçekleşmektedir. İlki, insanların anne ve babalarına ait olan vatandaşlığı elde etmesi yani soy bağı ilkesi. İkincisi, bireylerin anne ve babadan ayrı olarak dünyaya geldiği yer ilkesi dahilinde o ülkenin vatandaşı olması. Üçüncüsü de insanların sahip oldukları vatandaşlıktan ayrı olarak bir başka vatandaşlığa geçiş yapmalarıdır. Bunlara ek olarak ise aile birleşimi, göç, iltica gibi durumlarda da bazı koşullar kapsamında sonradan da başka vatandaşlık edinilebilir.

Almanya’nın soy bağı ilkesine dayalı vatandaşlığın temelinde en büyük katkı Alman Romantizm’ine aittir. Alman Romantistler, etno-kültürel birliğin devlet içerisinde ulusun anayasal bir ögesi olarak dile getirilmesini savunmuşlardır(Devynck, 2000:4). Dil, kültür ve etnik doğrultusunda oluşan Alman vatandaşlığı bu bağlamda etnik kimlik ile kültürel kimlikle de çok yakından ilişkilidir. Bu sebeple Almanya vatandaşlık konusunda ilk zamanlar daha çok soy bağı ilkesine dayalı vatandaşlık üzerinde durmuştur(Tauscher, 2016:10-12). Bu konuda ise 1913 yılında çıkarılan “İmparatorluk ve Vatandaşlık Kanunu” önemli bir dayanaktır(Altaş vd, 2015:46). 2000 tarihinde ise yapılan Alman vatandaşlık hukuku reformu ile doğum yeri vatandaşlığı kazanma da kanuna eklenmiştir(Dobbernack, 2017:2). 2005, 2007 ve 2014 tarihlerinde yapılan düzenlemelerle de yine Alman vatandaşlığı, soy bağı ilkesinden doğduğu yere bağlı yani toprak ilkesine doğru bir kayma göstermiştir(Tauscher, 2016:11-12). Böylece

İkinci Dünya Savaşı sonrası misafir işçi göçleri ile gelen göçmenler etno-kültürel dışlanmadan biraz olsa da uzak tutulmaya çalışılmışlardır(Dobbernack, 2017:1-2). Bununla birlikte yine göçmenlerin veya yabancıların ülkeye girişleri, oturma ve çalışma izinleri, aile birleşimi gibi birçok durumu içeren “Göç Yasası” çıkartılmıştır. Bu yasa ise yabancıların vatandaşlık alma koşullarının temelini oluşturmaktadır(Tauscher, 2016:11-12).

Genel olarak bakıldığında ise Almanya vatandaşlığını elde etmenin yukarıda da bahsedildiği gibi üç yolu bulunmaktadır. Bunlardan soy bağı kapsamında kişi, anne ya da babasından tekinin Alman vatandaşı olmasıyla direk olarak Alman vatandaşlığını alabilir. Burada ebeveynlerden herhangi birinin çifte vatandaşlığı varsa birey de soy bağı ilkesine dayalı olarak çifte vatandaşlığı kazanabilir ve bu konuda belirli yaşa geldikten sonra herhangi birini seçme gibi bir durum söz konusu değildir. Doğum yeri ilkesine göre ise Almanya’da dünyaya gelen çocuklar anne ve babaları Alman vatandaşı olmasa da kendileri olabilir. Tabi burada kişinin Almanya’da dünyaya gelmesinin yanında ek olarak anne ya da babadan birisinin en az sekiz senedir Almanya’da yasal açıdan ikamet etmesi ve sınırsız oturma izninin bulunması gerekir(Altaş vd, 2015:46-49). Bu konuda AB ülkesi ve İsviçre vatandaşlığı dışındakiler için kişiler doğum yeri ilkesine bağlı olarak Almanya vatandaşlığı alsalar bile bunun yanında aileden de gelen vatandaşlıkla birlikte çifte vatandaşlığa 23 yaşına kadar sahip olabilirlerdi. Yani bu yaşa kadar her iki vatandaşlık arasında seçim yapma şartı bulunmaktaydı. Fakat 2014 senesinde bu durum değiştirilmiş ve eğer bireyler doğum yeri ilkesiyle kazandıkları çifte vatandaşlığa sahip olmak isterlerse 21 yaşına kadar; “sekiz yıl Almanya’da oturmak, altı yıl süresince Almanya’da okula gitmek, Almanya’da bir okuldan mezun olma ve diplomaya sahip olmak ya da meslek eğitimi bulunması” koşullarından birini taşımaları gerekir(Tauscher, 2016:12). Bunların dışında Alman vatandaşlığına geçebilmek için ise şunlar gereklidir(Federal İçişleri Bakanlığı, 2014:33):

- Sınırsız oturma izni
- Vatandaşlık kazanmak için uygulanan testi geçmek
- Ülkede sekiz senedir kanunlar çerçevesinde ikamet etmek
- Maddi açıdan geçimini gerçekleştirebilmek(sosyal yardım ve işsizlik ödeneği almadan)
- Belirli bir düzeyde Almanca bilgisine sahip olmak
- Sabıka kaydı olmamak
- Ülkenin anayasal düzenine bağlılığını bildirmek
- Diğer vatandaşlığı bırakmak

Bunların yanında ek olarak takdire de Alman vatandaşlığı kazanılabilir. Bu şekilde vatandaşlık alma durumu da yukarıdaki kriterlerle çok benzerlik göstermektedir. Fakat esas olan burada daha çok Almanca dilinde belirli bir seviyede olmak ve ülkenin anayasal düzenine olan saygı, bağlılıktır. Diğer kurallarda ise biraz kolaylaştırıcı imkanlar tanınabilmektedir kimi insanlar için(Altaş vd, 2015:58). Özellikle “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi” çerçevesinde yabancılar bu şartlar dâhilinde vatandaşlık alabilmektedirler. Yine mülteciler ya da aile birleşimi gibi bazı farklı durumda olan kişiler için bu kurallar biraz daha esnetilebilmektedir(Tauscher, 2016:13). Ayrıca Alman ırkı kökeninden gelme göçmenler de daha önce sürgün edilmeleri nedeniyle Almanya’dan gitmiş olup geri dönenler bu duruma dair evraklar kendilerine verildikten sonra Alman vatandaşlıklarını alabilmektedirler(Altaş vd, 2015:65).

Genel olarak bakıldığında ise yukarıda bahsedildiği üzere Almanya’da vatandaşlık almanın şartları kapsamında nüfus bakımından ülkede çok fazla olan Türkler de bu şartlardan ciddi derecede etkilenmektedir. Özellikle çiftte vatandaşlık veyahut bu son çıkan yasalardan önce doğanlar gibi. Bu noktada önemli şartları olan bilhassa daha iyi entegre olmuş kişilerin vatandaşlığa alınması gibi konular üzerinde duran Almanya uzun yıllardır orada yaşayan Türk azınlığa karşıda bunu uygulamaktadır. Bu konudan yola çıkarak eşitsizliğe uğrayan Türk vatandaşları doğal olarak siyasi alana katılma ya da bu konuda temsil hakları konusunda da dışlanmışlığa uğramaktadırlar(Tauscher, 2016:16-20). Dolayısıyla Almanya uzun yıllardır orada yaşayan Türkleri bile daha zor vatandaşlığa kabul ederken son dönemde yaşanan mülteci kriziyle ülkeye gelen sığınmacı ve mültecilere karşı vatandaşlık verme konusunda bazı şartları her ne kadar hafifletmiş olsa da aslında birkaç temel şart üzerinde daha katı davranmaktadır. Bunun en güzel örneği ise entegrasyon konusudur(Yıldız, 2017:49).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA’NIN MÜLTECİ KRİZİNE YAKLAŞIMI VE İSLAMOFOBİ’NİN YÜKSELİŞİ

2.1. ARAP BAHARI

Arap Baharı; 2010 tarihinde Arap coğrafyasında başlayan halk ayaklanmaları, isyanlar, kargaşalar, çatışmalar ve protestolar için kullanılan genel bir kavramdır(İnanç, 2011:489-490). Bu halk ayaklanmaları için bahar kelimesinin adını 1968 tarihinde Çekoslovakya’da gerçekleşen “Prag Baharı”ndan aldığı söylenebilir. Her ne kadar bahar terimi için ilk bakıldığında pozitif bir algı oluşsa da aslında gelinen süreçte durumun ne yönde bahar olduğu düşündürücüdür(Gelvin, 2012:32-33).

Yaşanılan bu ayaklanmalar için bazen devrim bazen de “devrim dalgası”, “demokrasi dalgası” veya “protesto dalgası” gibi terimler de kullanılmıştır(Gelvin, 2012:30). Özellikle ayaklanmaların ilk başladığı yer olan Tunus’taki olaylar için “Yasemin Devrimi” adı geçmiştir. Tunus’tan sonra ayaklanmalar diğer ülkelere de yayılınca “Arap Baharı” olarak isimlendirilmiştir(Tekek, <http://www.tuicakademi.org>, 2012). Ortaya çıkan bu halk ayaklanmaları için her ne kadar devrim kelimesi kullanılmış olsa da bu durum zaman zaman bazı kesimlerce yetersiz görülmüş(İnanç, 2011:490) ve bu ayaklanmalar daha çok “devrimsel durumun” harekete geçiricileri olarak tanımlanmıştır. Çünkü bu isyanlarla rejim istenildiği gibi tam anlamıyla değiştirilememiştir. Ayrıca devrim aniden gerçekleşen bir durum değildir. Mutlaka onu harekete geçilecek veya onun gerçekleşmesine zemin hazırlayacak birtakım ekonomik ve toplumsal nedenler vardır. Kaldı ki bu durum aslında Arap Baharı için de geçerlidir(Mencütek, Polat ve Durmuş, 2015:4-5). Fakat “Arap Baharı” adının kullanılması Arap dünyasındaki dönüşümü daha geniş karşılayacağı için uygun bir kavramdır. Öte yandan daha genel ve yaygın kabul edilende budur(İnanç 2011:489-490).

Arap dünyasındaki bu ayaklanmalar; baskıcı rejimlere, yozlaşmış yönetimlere, yolsuzluklara, kötü ekonomiye, işsizliğe gibi pek çok konuda süregelen siyasi, ekonomik ve toplumsal problemlere karşı başlamıştır(Buzkıran ve Kutbay, 2013:149). Ekonomik nedenlerin başında küresel kriz gelmektedir. Farklı ekonomik yapıya sahip bu ülkelerden bazıları turizm alanında ön plana çıkarken bazıları da petrol ihraç eden ülkeler olması sebebiyle önemli konumda yer almışlardır(Mushtaq ve Afzal, 2017:1-2). Özellikle 1979 petrol kriziyle petrol ihraç etmeyen ülkelerde ortaya çıkan ekonomik problemler ve sonraki dönemlerde yaşanan ekonomik krizler bölge ülkelerini işsizlik, yolsuzluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik, yoksulluk

gibi pek çok konuda derinden etkilemiştir(Buzkıran ve Kutbay, 2013:150-151). Ekonomik nedenlerin daha ağırlıklı olduğu Kuzey Afrika ülkeleri(Yıldırım, 2014:7) 1990'lı yıllardan sonra Dünya Bankası ve IMF'nin yardımıyla birtakım ekonomik reformlara gitmiş olsa da 2008-2009 ekonomik kriziyle petrol fiyatlarındaki azalma bölgedeki ülkeleri ciddi derecede etkilemiştir. Gıda fiyatlarındaki dalgalanma, enflasyon, yoksulluk, üretimin azalması ve bunun sonucu olarak işsizliğin artması hele ki kadınların üretimdeki payının dünya ülkelerine kıyasla az olması hepsi birbirini tetikleyerek Arap dünyasında ayaklanmalara giden yolun kapısını aralamıştır(Mushtaq ve Afzal, 2017:2-3).

Ekonomik sorunların büyük yara açtığı halkta giderek çığ gibi büyüyen problemlerin yanında, Arap halkı siyasi açıdan da özgürlük mücadelesine girişmiştir. Çünkü yıllardır siyasette hep baskıcı rejimler var olmuştur. Durum böyle olunca halk; siyasette daha fazla söz sahibi olmak için, ifade özgürlüğü, demokrasi, yönetimde reform, adalet, istikrar gibi pek çok konuda hak talep etmiştir(Orhan, 2013:20-22). Bunların yanında kötü eğitim koşulları, istihdam sorunu, cinsiyet ayrımcılığı, zaman zaman azınlıklara karşı yapılan eşitsizlikler de Arap Baharı'na giden süreci hızlandırmıştır(Mushtaq ve Afzal, 2017:3-6). Bunlara ek olarak ise pek çok uluslararası ve tarihsel nedenler de vardır. Ancak asıl nedenler yıllardır kökleşmiş ekonomik ve siyasi eksene bağlı sorunlardır(Buzkıran ve Kutbay, 2013:150-151).

Olayların patlak verdiği nokta ise; Tunus'ta Muhammed Buazizi adlı seyyar satıcının sebze arabasının elinden alınmasından sonra durumu protesto etme amacıyla kendisini yakmasıdır. Bu olay sonrası Tunus'ta devlet başkanı Zeynel Abidin Bin Ali'ye karşı protestolar giderek artmıştır. Bunun akabinde ülkeyi terk etmek zorunda kalan Zeynel Abidin Bin Ali'nin gidişi ile yine de sona ermeyen ayaklanmalar yaygınlaşarak Cezayir ve Mısır'a da sıçramıştır. Mısır'da Mübarek Rejimi'ne karşı başlayan gösterilerle binlerce Mısırlı sokaklara çıkmıştır(Dabaşı, 2015:43-44).

Tunus ve Mısır'dan sonra ayaklanmalar Libya ve Yemen gibi ülkelere yayılmıştır.(Buzkıran ve Kutbay, 2013:149). Bahreyn ve Suriye gibi ülkelerde de sivil isyanlar yaşanmaya başlamıştır. Ürdün, Fas, Sudan, Irak, Kuveyt gibi ülkelerde protestolar daha büyük gerçekleşirken Suudi Arabistan, Umman gibi yerlerde ise küçük çaplı protestolar boy göstermiştir(Salam, 2015:121).

Ayaklanmaların yayılmasında da devreye iletişim araçları girmiştir(Yıldırım, 2014:7). Hatta ayaklanmaların çıkmasında da etkisi olduğu söylenebilir. Şöyle ki; halk iletişim araçlarından, özellikle internetten kendi ülkesi dışındaki gelişmiş ülkeleri takip ederek daha fazla bilgilenmiştir. Böylece ülkesinden de bu doğrultuda bir gelişim istemiş veya yaşam

kalitesine ilişkin isteklerini arttırma yöneliminde bulunmuştur(Orhan, 2013:21). Ortaya çıkan protestoların yaygınlaşması üzerinde ise özellikle facebook, twitter gibi sosyal medya ağlarının büyük payı olmuştur. Bilhassa Tunus ve Mısır'daki rejimlere karşı yapılan protestolarda sosyal medya ağlarının önemi yadsınamaz(Stepanova, 2011:1).

Arap coğrafyasında meydana gelen protestolar sonrası Tunus'ta Zeynel Abidin Bin Ali başkanlığı bırakarak ülkeyi terk etmiştir. Mısır'da ise Tahrir Meydanı'nda şiddetlenen olaylar sonrası 30 yıllık Mübarek rejimi sona ermiştir(Dabaşı, 2015:44-45). Libya'da ise Kaddafi rejimine karşı ayaklanan bazı aşiretlerin eylemleri giderek büyümüş ve ülkede iç savaşa yol açmıştır(Tarnawski, 2013:134). Bu sebeple ülkedeki sivil nüfusu silahlı çatışmalardan korumak amacıyla NATO önderliğinde bir dış müdahale gerekli olmuştur(Paust, 2013:8-9). Müdahale sonrası Kaddafi rejimi devrilmiş ve ülke Geçici Konsey Güçleri'nin kapsamına girmiştir. Yemen'de ise ayaklanmalar sonrası Devlet Başkanı Salih yönetimi bırakmıştır(Orhan, 2013:25-27). Bahreyn'de de protestolar büyümeden Suudi Arabistan'ın desteği ile bastırılmıştır(Beck ve Hüser, 2012:14).

Arap Baharı sürecinin en şiddetli yaşandığı ülke ise Suriye olmuştur. Esad rejimine karşı başlayan isyanlar giderek yoğunlaşmış ve ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Esad rejiminin muhaliflere karşı orantısız güç kullanımı Suriye İç Savaşı'nı farklı bir boyuta taşımıştır. Rejim tarafından sivillere karşı kimyasal saldırı yapıldığı iddiası(Akyüz, <http://www.tuicakademi.org>, 2018) ve ülkede oluşan siyasi istikrarsızlık sebebiyle güvenlik problemlerinin ortaya çıkması, bu durumun da; terör örgütlerinin yapılanmasına yol açması Suriye İç Savaşı'nı uluslararası bir kriz haline getirmiştir. Özellikle ülke içerisinde El-Nusra ve DAESH terör örgütlerinin oluşumu, izledikleri stratejiler ve DAESH'in başka ülkelerde de saldırılarda bulunması konuyu uluslararası bir problem haline getirmiştir(Ünal, 2017:152-156). Bu bağlamda hem kendi çıkarları hem de bölgede oluşan insanı kriz doğrultusunda Türkiye, İran, Irak, Suudi Arabistan, Rusya, Çin, ABD, İngiltere ve Fransa gibi bölgesel ve küresel aktörler de konuya müdahil olmuşlardır(Doster, 2014:170).

Suriye'de ülke içerisinde rejim ve muhalefet arasında yaşanan çatışmalar bölgesel ve küresel güçlerin de katılımıyla daha da derinleşirken; ülke içerisinde terör örgütlerinin yapılanması, radikal örgütlerin yükselişi, çatışmaların had safhaya ulaşması ve rejimin uyguladığı saldırılarda binlerce sivilin ölmesi Suriye'de tam bir kaos ortamının yaşanmasına neden olmuştur. Giderek daha da kanlı bir hâl alan bu durum, bölgede oluşan insanı kriz sonucu birçok insanın göç etmesine ve Suriyeli sığınmacı sorununun yaşanmasına yol açmıştır(Sandıklı ve Semin, 2012:1-8). Yaklaşık on milyondan fazla Suriyeli yerinden edilmiş

ve mülteci konumuna geçmiştir. Türkiye, Lübnan, Irak ve Ürdün gibi çevre ülkeler ise sığınmacılara ilişkin yardım konusunda gerekli çabayı gösterirken bu durumdan en fazla etkilenen ülkeler olmuşlardır(Assibong ve Emmanuel, 2018:60).

2.2. ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA'DA MÜLTECİ KRİZİ

Arap Baharı sonrası en başta çevre ülkelere olmak üzere AB ülkelerine de yapılan göç dalgasının özellikle 2015 yılında büyük bir ivme kazanmasıyla birlik içerisinde mülteci krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Yasadışı göçmen, sığınmacı ve mültecilerin Avrupa'da varış ülkesi olarak hedef ülkelerin başında Almanya gelmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en büyük mülteci kriziyle karşılaşan Almanya'nın konuyla ilgili politikaları da gerek ülke içinde gerekse AB içerisinde önemli bir şekilde gündemde yer almıştır. İç politikada tartışmalara neden olan mülteci krizi, toplumun bazı kesimlerinde de mülteciler konusunda kutuplaşmaları beraberinde getirmiştir. Özellikle Merkel'in uyguladığı açık kapı politikasıyla bazı kesimler mültecilere karşı daha sıcakkanlı ve yardımsever yaklaşırken bazı kesimlerde de tam zıt bir durum yaşanmıştır. Dolayısıyla bu noktada mültecilere karşı yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı söylem ve eylemlerde de bir artışın olduğu gözlemlenmiştir(Sola, 2018:5-9).

2.2.1. Arap Baharı Sonrası Almanya'ya Gelen Mültecilerin Rakamsal Verileri

Arap Baharı sürecinde; bölgede oluşan istikrarsızlık, etnik, dinsel ve mezhepsel gerilim, çatışmalar, kötü yaşam koşulları, ekonomik çöküntü, Suriye ve Libya gibi ülkelerde yaşanan iç savaş milyonlarca insanın göç etmesine, uluslararası alanda sığınmacı sorununa ve mülteci krizine neden olmuştur(Sandıklı ve Semin, 2012:8). Bilhassa 2011 tarihinde Suriye İç Savaşı'nın patlak vermesi ve giderek derinleşmesiyle en başta çevre ülkeler olmak üzere birçok ülkeye büyük göçler yaşanmıştır(Awad, 2014:26-27). Hâlen devam etmekte olan bu duruma Arap Baharı öncesi siyasi karışıklık veya iç savaşın boy gösterdiği Irak, Afganistan, Eritre gibi ülkelere gelen mültecilerin de dâhil olmasıyla mülteci problemi uluslararası alanda inanılmaz bir seviyeye yükselmiştir(Bayraklı ve Keskin, 2015:8).

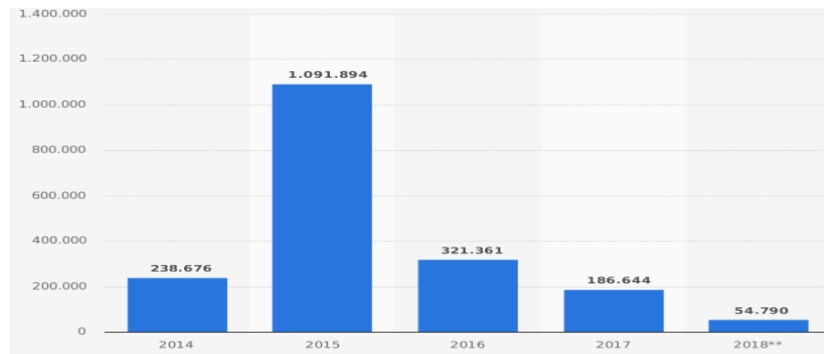
Dünya genelinde sadece 2012 tarihinde yerinden edilen insan sayısı 45.1 milyonu geçmiştir. Bunlarında 15.4 milyonu mülteci, 937,000'i sığınmacıdır(Ünal, <http://www.unhcr.org>, 2017). Mültecilerden yalnızca 647,000 kadarı Arap Baharı'nın tezahür ettiği ülkelere Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Mısır'a geçmiştir. Bu rakam 2013 yılı ortalarına doğru 1.9 milyona yükselirken 2014 tarihinde ise 2.8 milyona ulaşmıştır(Awad, 2014:26-27).

Yine dünya geneline bakıldığında 2014 yılında yerinden edilen kişi sayısı 59.5 milyon iken bu rakam 2015 tarihinde 65.3 milyona ulaşmıştır. Bunların 21.3 milyonu mülteci. Bu

mültecilerin ise 16.1 milyonu BMMYK'nın kapsamındayken 5.2 milyonu Filistinli mültecidir ve "BM Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu" bünyesindedir. 3.2 milyonu ise sığınmacı konumundadır(<http://gocvakfi.org>, 2016).

Dünya da bu kadar fazla göçler yaşanırken önemli bir bölümü de Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden Akdeniz ve Ege denizi üzerinden AB ülkelerine sirayet etmektedir. Sadece 2015 yılı içinde 27 Kasım'a kadar 868.282 mülteci deniz üzerinden yasadışı yollarla Avrupa ülkelerine geçmiş ve 3.551 kişi de boğulmuştur. 2015 yılına genel olarak bakıldığında ise bu ülkelere, hem deniz üzerinden hem de Balkan ülkelerinden geçerek sadece dokuz ay içerisinde 1 milyondan fazla mülteci giriş yapmıştır(Bayraklı ve Keskin, 2015:8-9). 2016 tarihinde ise Avrupa'ya 387.739 sığınmacı gelmiştir. Bu rakam 2017 yılında azalma göstererek 186.768'e inmiştir(DTM Mediterranean, <http://migration.iom.int>, 2018a). 2018'de Eylül ayına kadar ise Avrupa'ya Akdeniz üzerinden toplamda 99.600 mülteci ve göçmen gelmiştir. Gelenler ise en fazla sırasıyla İspanya, Yunanistan ve İtalya'dan giriş yapmışlardır. Önceki yıllara oranla bakıldığında ise Avrupa'da en fazla mülteci sayısının 2015 tarihinde olduğu ve bu yıldan sonra giderek düştüğü görülmektedir(UNCHR, 2018:1).

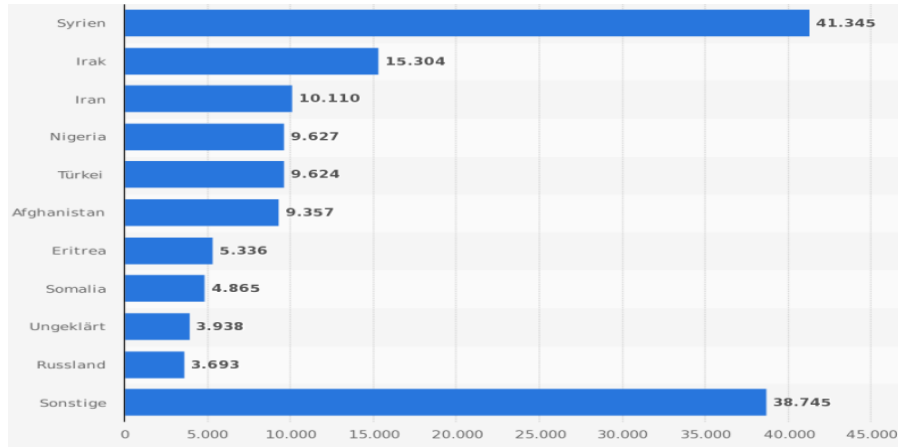
Avrupa içerisinde mültecilere en fazla ev sahipliği yapan ülkelere birisi ise Almanya'dır. Arap Baharı'ndan sonra Almanya'ya iltica başvuruları artarken asıl yoğunluğun 2014 ve sonrasında olduğu gözlemlenmiştir. 2014 tarihinde sadece iltica başvurularının toplamı 202.834'tür. Bu rakam 2015 ve 2016 yıllarında ise büyük bir ivme kazanmıştır(<https://de.statista.com>, 2018a).

Grafik 1: 2014 Yılından 2018 Yılına Kadar Almanya'da Yeni Kayıtlı Mülteci Sayısı

Kaynak: <https://de.statista.com>, 2018b

2015 tarihi itibarıyla Almanya'da kayıtlı mülteci sayısı ise Grafik 1'de de görüldüğü gibi 1 milyonu geçmiştir. Bu mültecilerin çoğunluğunun menşe ülkeleri ise; Suriye ve Irak olduğu devlet tarafından belirtilmiştir(Melton, <https://www.amerikaninsesi.com>, 2016). 2016 yılında da kayıtlı mülteci sayısı 321.361 iken bu rakam sonraki yıllarda giderek azalmıştır.

Grafik 2: 2018’de Kasım Ayına Kadar Almanya’daki Sığınmacıların Menşe Ülkeleri

Kaynak: <https://de.statista.com>, 2018c

Grafik 2’ye göre 2018 yılında Kasım ayına kadar ülkede bulunan sığınmacıların menşe ülkeleri içerisinde en çok paya sahip olan ülke yukarıda da görüldüğü üzere 41.345 rakamıyla yine Suriye’ye aittir. Suriye’den sonra ise 15.304 rakamsal veriyle Irak gelmektedir. Irak’ı ise 10.110 İran ile 9.627 Nijerya takip etmektedir.

2.2.2. Almanya’nın Mülteci Krizine Yaklaşımı

Arap Baharı sonrası başlayan göç hareketleri özellikle 2015 tarihine gelindiğinde büyük bir ivme kazanarak yapılan sığınma başvurularıyla veya yasadışı göçlerle hat safhaya ulaşmıştır(Bayraklı ve Keskin, 2015:8-9). İlk zamanlar en çok Doğu Akdeniz üzerinden Yunanistan’a giriş yapan bu insanlar uzun bir yolculuktan sonra Orta Avrupa ülkelerine doğru ilerlemişler böylece artan başvurular, sığınmacılar için kalacak yer ve sığınma prosedürlerinin uygulanmasını zorlaştırmıştır(Bundesministerium des Innern, 2016:13). Dolayısıyla bu durum Avrupa ülkelerini bilhassa 2015 senesinde çok daha yakından etkilediği için doğal olarak “Avrupa’da Mülteci Krizi”nin yaşanmasına neden olmuştur(Bayraklı ve Keskin, 2017:117).

Avrupa ülkeleri içerisinde mültecilerin önemli varış ülkelerinden biri olan Almanya bu dönemde İkinci Dünya Savaşı sonrası en büyük mülteci kriziyle karşı karşıya kalmıştır(Sola, 2018:5). Her ne kadar 90’ların başında demir perdenin düşmesi ve eski Yugoslavya’daki çatışmalardan kaçan çok sayıda sığınmacı gelmiş olsa da bunların büyük çoğunluğu daha sonra dönmüş veyahut o dönemde sığınmacı tanıma oranları çok az seviyede olduğu için bu dönemde yaşanan mülteci sorunu kadar büyük bir kriz haline gelmemiştir(Degler ve Liebig, 2017:18).

2015 yılının ilk dönemlerinde Almanya’ya 476.649 sığınma başvurusu yapılmış(Bundesministerium des Innern, 2016:13) ve bu durum 2015’in yarısından sonra hızla artışa geçerek tavan yapmış ve Almanya’da mülteci krizine dönüşmüştür(Sola, 2018:6).

Almanya'ya gelen bu mülteci ve sığınmacılar ağırlıklı olarak Balkan rotasını kullanmışlardır. Özellikle Suriye ve Irak gibi Ortadoğu ülkelerinden önce Türkiye'ye geçerek transit göç gerçekleştiren insanlar buradan Ege denizi üzerinden Yunanistan'a veya karadan Edirne sınırından Balkan ülkelerine geçmişlerdir. Ege denizi üzerinden hayatlarını tehlikeye atarak bot veya teknelerle geçmeye çalışan yasadışı göçmen, mülteci ve sığınmacılar botların batması gibi birçok kazayla da karşılaşmışlardır(<https://multeciler.org.tr>, 2017). Karadan ise Balkan ülkeleri üzerinden çoğunlukla Makedonya ve Sırbistan'a ve buradan da Macaristan'a geçmek isteyenlerin bir kısmı Sırbistan'da kalarak iltica başvurusunda bulunmuşlardır. Varış ülkesi olarak Orta Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyenler öncelikle Macaristan sınırına gelerek buradan da Almanya ve Avusturya'ya gitmek için yol izlemişlerdir. 2015 yaz aylarında büyük bir sığınmacı yığını ile karşılaşan Macaristan, Sırbistan sınırına dikenli tel çekmek gibi bazı önlemler alma yoluna gitmiştir. Macaristan'dan ise Almanya'ya geçenler sığınma ve geçici konaklama talebinde bulunmuşlardır(<https://www.bbc.com>, 2015). Ayrıca Frontex verilerine göre Avrupa'da mültecilerin ana hedef ülkelerinden biri olan Almanya'ya gitmek için kullandıkları, Hırvatistan ve Slovenya'nın da dahil olduğu Balkan güzergâhının 2016 yılında büyük oranda engellenmesiyle mülteci, sığınmacı ve yasadışı göçmenler bu sefer daha çok Orta ve Doğu Akdeniz'i ana rota olarak kullanmışlardır. Bunun yanında Cezayir, Fas gibi ülkeler İspanya rotasını kullanırken Kuzey Afrika ve Libya gibi ülkelere gelenler de İtalya üzerinden Avrupa'ya giriş yapmışlardır(Schmid, 2016:5).

Akdeniz ve Balkan ülkeleri üzerinden Avrupa'ya giriş yapan yasadışı göçmen, sığınmacı ve mültecilere ilişkin problemlerin AB ülkeleri nezdinde asıl olarak altı çizilerek vurgulanması, İspanya ve İtalya'ya akın edenlere karşı bu ülkelerin aldığı önlemler neticesinde gelişmiştir. Özellikle 2013 senesinde İtalya'ya gitmek amacıyla yola çıkan çok sayıda insanın boğularak ölmesi sonucu AB ülkeleri toplanmış fakat konuya ilişkin dikkate değer bir sonuç alınamamıştır. Arap Baharı sonrası göç sorununa karşı en çok etkilenen ülkeler Akdeniz'e kıyısı olanlardır. Fakat 2015 yılında mülteci ve sığınmacıların kitleler halinde gerek Akdeniz gerekse Balkanlar üzerinden Avrupa'ya ulaşması bu durumu, AB ülkelerinin en önemli konusu haline getirmiştir. Bilhassa Macaristan sınırında sığınmacıların birikmesi ve sorunun giderek büyümesi Almanya'yı da çok yakından etkilemiştir(Bayraklı ve Keskin, 2015:13-19).

Bu bağlamda Almanya Başbakanı Angela Merkel Suriyeli sığınmacı ve mülteci sorununa karşı kabullenilmiş ve daha uygun bir politika yürütüleceğini belirterek bu konuda “Wir schaffen das” yani “Bunu yapabiliriz” söyleminde bulunmuştur. Bunun akabinde Dublin Prosedürleri'nin bir süreliğine kaldırılması Almanya'yı mülteci ve sığınmacılar tarafından

birincil odak noktası haline gelmesine neden olmuştur(Sola, 2018:6). Merkel'in bu politikasıyla 2015 yılında açılan kapılarla birlikte gelen mülteciler Alman halkının bazı kesimlerince de misafirperver ve yardımsever bir şekilde “Hoş geldin” pankartlarıyla karşılanmışlardır(Schulte, <https://www.sueddeutsche.de>, 2017).

Mayer, (<https://www.bfna.org>, 2016)'e göre; Merkel'in mültecilerle ilgili ifade ettiği söylem ülkenin mülteci politikasının temel yapı taşı oluşturmaktadır. Ayrıca uygulamaya konulan açık kapı politikası ile daha önce mültecilere ev sahipliği yapma konusuna sıcak bakmayan Merkel'in bu karar değişikliği ülke genelinde de tartışılır olmuştur. Çünkü daha önce Merkel; Rostock şehrinde öğrencilerle bir araya gelerek 13 yaşındaki Filistinli Reem Sahwil isimli bir kız çocuğunun iltica başvurularının netleşmediği ve Almanya'da kalıp eğitim hayatına devam etmek istemesini söylemesi üzerine bunun karşılığında, Almanya'nın bütün sığınmacı ve mültecileri alamayacağını ifade etmiştir. Bu olaydan sonra da Merkel'in yürütmüş olduğu politika değişikliği çok doğal bir şekilde sorgulanmıştır. Bazı kesim bunu Almanya'nın demografisine ve gelecekteki durumuna bağlayarak aynı zamanda ülkedeki işgücüne olan ihtiyacın mülteciler üzerinden de giderilebileceği fikrinin etkisinin olduğunu açıklamıştır. Fakat Mayer bu konuda mültecilerin mesleki anlamda donanımları ve dil sorunu gibi entegrasyonlarına dair daha geniş bir çaba gerektiğinin altını çizmektedir(Mayer <https://www.bfna.org>, 2016). Merkel'in mülteciler karşısında uyguladığı bu politika bağlamında ise öncelikle bir dizi yasal çalışmalar yapılmıştır. Bu sebeple bunlara değinmekte yarar vardır(Bundesministerium des Innern, 2016:16).

2.2.2.1. Mülteci Krizi Kapsamında Çıkarılan İltica Paketleri ve Mültecilerin Entegrasyonu

Almanya'nın açık kapı politikasıyla birlikte sığınmacı konusunda öncelikle 24 Ekim 2015 tarihinde I. İltica Paketi yürürlüğe girmiştir. Pakette yer alan önemli konulardan biri son yıllarda Kosova'dan da yapılan iltica başvurularında bir çoğalmanın olması sebebiyle Kosova, Arnavutluk ve Karadağ gibi ülkelerin güvenli menşe ülke⁶ sınıfına alınarak buradan gelen sığınmacıların işlemlerinin çabuk bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla bu ülkelerden gelen sığınmacılar eğer gerçek anlamda korunmaya ihtiyaçları yok ise geri gönderilmelerini kolaylaştırma hedeflenmiştir. Bunun yanında koruma arayanların üç ay yerine altı aya kadar geçici koruma yerlerinde kalabilmeleri, sığınmacıların işlemlerinin hızlıca yapılması, kalış

⁶ “Hiçbir zaman ya da genel olarak mülteci oluşturmeyen ülke” Bkz. Perruchoud, 2009:24.

süreleri veya geri dönüşlerinin yapılması sürecinin daha hızlı olması amaçlanmıştır(Bundesministerium des Innern, 2016:16). Yine paket bu konuya ilişkin olarak eyaletlere ayrılan ödeneğin artırılması gibi hükümler de içermektedir(Hekimler, 2018:26). Ayrıca ilk sığınma yerlerinde kalacaklar için nakit yardım yerine aynı yardımın yapılması belirtilmiştir. Eğer nakit olarak yardımda bulunulacaksa bunun sınırlı düzeyde olması kararlaştırılmıştır(Bundesministerium des Innern, 2016:20).

II. İltica Paketi'nin kabul edilmesiyle de sığınmacılar konusunda daha katı kararlar alma yoluna gidilmiş ve yasal işlemlerin hızlandırılması için bir takım çalışmalar yapılmıştır. Öncelikle alınan önemli karardan biri sığınmacılar için hızlı karar alınabilecek özel kabul merkezlerinin oluşturulmasıdır. Bunun yanında aile birleşimi konusunda da önemli kararlar alınmıştır. Aile birleşimi için bazı koruma altındaki kişilerin başvuru tarihinden sonra iki yıl beklemleri öngörülürken Türkiye, Ürdün ve Lübnan'da bulunan aile üyeleri bu durumun dışında tutulmuştur. Yine güvenli ülke ayrımı üzerinde daha fazla durularak bu ülkelerden gelen başvuruların en etkili ve hızlı bir şekilde yapılması konusunda daha sert önlemler alınmaya çalışılmıştır. Buna ilave olarak ise Cezayir, Fas ve Tunus gibi ülkelerin de “güvenli ülke” kategorisine alınması öngörülmüştür. Bununla birlikte sınır dışı edilmelerin ölümcül bir sağlık problemi olduğu zaman ötelenebileceği ve eğitim almaya başlayan sığınmacılara eğitimlerinden sonra iki yıl iş hayatında çalışabilme olanağı verilirken bu süre zarfında oturma izni alabilecekleri de ifade edilmiştir(<https://www.dw.com>, 2016a). Ayrıca pakette sığınmacıların uyum kurslarına iştirak etmelerini kolaylaştıracak konular üzerinde de durulmuştur(Hekimler, 2018:26).

Bu dönemde gerek uyum kurslarıyla gerekse başka çıkarılan yasalarla sığınmacı ve mültecilerin entegrasyonu konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda gerçekleştirilen uyum kurslarıyla Alman ulusal kimliğinde büyük payı olan Alman dilinin öğrenimi için kurslar önemli derecede ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte sığınmacı ile mültecilerin ülkeye entegrasyonları bağlamında işgücü alanında ve mesleki eğitimlerde de konuyla ilgili çalışmalar yapılırken bu aşamada dil konusu büyük rol oynamaktadır(Bundesministerium des Innern, 2016:22-23). Bu noktada hem dil hem de işgücü ve mesleki eğitim alanında kursların somut bir şekilde düzenlenmesi ve uygulanması aşamasında eyaletlere önemli görev düşmektedir. Hatta kendi bölgesel entegrasyonları için çoğu eyalet pilot projeler ya da çalışmalar düzenlemiştir. Bunun yanında belediyelerde bu sürece önemli katkı sağlarken özellikle sığınma başvurularının değerlendirilmesi görevinin yanında dil kursları yahut başka eğitimlerin planlanarak uygulanması sorumluluğu büyük

ölçüde BAMF'a ait olmuştur. Bunlara ek olarak ise mültecilerin iş bulması veya mesleki alanda becerilerini geliştirmeleri amacıyla “Federal İstihdam Ajansı” da büyük katkı sağlamaktadır(Degler ve Liebig, 2017:26-27).

Entegrasyon konusunda yürütülen politikalarda özellikle 2014'ten sonra artan sığınma başvuruları kapsamında bazı değişimlerde olmuştur. Bu bağlamda sığınmacıların uyumunu teşvik ederek daha fazla kolaylaştırmak amacıyla birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu doğrultuda önemli bir yere sahip olan Entegrasyon Yasası çıkarılarak entegrasyon konusunun daha iyi arttırılması amaçlanmıştır. Bu yasa dâhilinde de “Mülteciler İçin Entegrasyon Önlemleri” adıyla program çıkarılmıştır. Program kapsamında öncelikle mültecilere istihdam konusuna ilişkin en az 100 bin iş fırsatı sunulması öngörülmüştür. Bunun yanında yine yasa çerçevesinde mültecilerin, sığınma işlemlerinin yapıldığı yerde üç yıl ikamet etme şartı getirilmiştir. Tabi bu duruma meslek eğitimi alacak ya da farklı yerde bir işte çalışacaklar için göz ardı edilebilir ibaresi de eklenmiştir(Degler ve Liebig, 2017:27-29).

Yine iltica başvuruları kabul edilenlerin süresiz bir şekilde ülkede oturma izni alabilmek için belirli bir seviyede Almanca bilmeleri ve ekonomik açıdan da geçimlerinin ağırlıklı olarak kendilerince gerçekleştirilmesi şartı aranarak bu şart kapsamında ayrıca kişinin süresiz oturma için bekleme süresinde de bir değişiklik yapılmıştır. Mültecilerin topluma uyumu konusunda yasada yer alan önemli başlıklardan biri de “entegrasyon kursları” dır. Bu bağlamda var olan uyum kurslarının tevsii edilmesi hedeflenmiştir. Hem Almanca diline hem de Almanya'ya uyum konusunda yapılan bu kursların 100 saate yükseltilmesi de yasada yer almıştır. Ayrıca meslek eğitimi alanların eğitimlerinden sonra iş buldukları takdirde iki sene oturma izni alabilecekleri de yasada bulunmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise sığınmacı ve mültecilerin Alman toplumuna entegrasyonu bağlamında devletin öncelikle Alman diline ve topluma hızlı bir şekilde uyum sağlayabilenler için bazı konularda daha kolaylaştırıcı yollar izlerken entegrasyonu zor olanlar için ise katı önlemler alma yoluna gittiğini söylemek mümkündür(<https://www.dw.com>, 2016b).

Mülteci ve sığınmacılara yönelik yürütülen bu entegrasyon politikası çerçevesinde sadece entegrasyon kursları için 2015 yılında 244 milyon finansman sağlanırken bu rakam 2016 yılında 559 milyon ve 2017 tarihinde de 610 milyon avro olmuştur. Mesleki dil eğitim konusunda ise ayrılan finansman 2016 senesinde 179 milyon iken 2017 yılında da 410 milyon avroya çıkarılmıştır(Degler ve Liebig, 2017:29-30). Entegrasyon politikası dışında diğer konularda dahil olmak üzere sadece krizin patlak verdiği 2015 tarihinde sığınmacı ve mültecilere 21.1 milyar avro harcanmıştır(Akkaya, 2016:39).

Mülteci ve sığınmacılara ilişkin uygulanan bu politikalar dışında yine bu dönemde Veri Değişimi İyileştirme Yasası da çıkartılarak sığınmacıların kimlikleri konusunda verilerin daha hızlı toplanması hedeflenmiştir. Federal Ofisi'nin personel yapısı çoğaltılarak işlemlerinin hızlandırılması ve yeni ofislerin açılması da bu süreçte yapılan bir diğer uygulamalardandır(Bundesministerium des Innern, 2016:16-19).

2.2.2.2. Almanya'nın Mülteci Politikasında Önemli Aktör: Türkiye

Avrupa ülkelerine kitleler halinde akın eden mülteci ve sığınmacılara karşı Almanya açık kapı politikası uygulayarak sığınmacı prosedürlerinin hızlandırılması işlemini devreye sokmuştur. Macaristan Başbakanı Victor Orban'ın sağcı popülist hükümeti ise sığınmacılar için yukarıda da bahsedildiği gibi dikenli tel gibi bir dizi önlemler alma yoluna giderek sığınmacıları ülke içerisinde olabildiğince daha kısa sürede tutma gayreti içerisinde girmiştir(Bergmann, 2016:28). Aynı şekilde ilerleyen zamanlarda mülteci ve sığınmacı sorununa çözüm odaklı yaklaşan Almanya'da açık kapı politikasından geri hamle yaparak Macaristan'ın sözüne gelmiş ve “Kapasitemizin üst sınırına eriştik” cümlesini kullanmıştır(Bayraklı ve Keskin, 2017:128). Bu bağlamda Almanya'da Eylül ayında Avusturya sınırında kontrol çalışmalarının yapılması gündeme gelmiş ve uygulamaya konulmuştur. Böylece Schengen ise geçici olarak askıya alınarak uygulanmamıştır. Gerekçe olarak ise güvenlik olduğu dile getirilmiş ve sonrasında AB içerisinde bu mülteci alımının paylaşılması yönünde de bir açıklamada bulunulmuştur(Yıldırım, <https://www.haberler.com>, 2015). Ayrıca AB içerisinde daha önce Almanya ve Avusturya'nın da içinde bulunduğu ülkelerin sığınmacıların dağıtılması konusunda belirli kota uygulaması fikri ortaya konmuş ve Macaristan gibi ülkeler tarafından bu kabul edilmemiştir. Bunun yanında birlik içerisinde tam anlamıyla ortak sığınma ve mülteci politikasının olmamayışı da üye devletleri mülteci krizi karşısında zora sokmuştur(Bayraklı ve Keskin, 2017:123-125).

Bu bağlamda Angela Merkel tarafından önemli bir ortak olarak görünen Türkiye ile AB çözüm amaçlı hareket ederek mülteci krizi konusunda anlaşma yoluna gitmiştir(Toygür ve Benvenuti, 2016:3). Çünkü Türkiye, Asya ve Avrupa arasında transit göç amacıyla kullanılan uygun bir güzergâhtır ve mülteci krizinde en çok payı olan Suriyeli sığınmacı ve yasadışı göçmenler tarafından Türkiye Avrupa'ya ulaşmak isteyenler için en önemli yoldur(Yazan, 2016:177-178). Özellikle 2015'de mülteci krizinin yaşandığı dönemde Türkiye'den AB'ye yapılan yasadışı göçler Türkiye'nin mülteci krizi çözümünde önemli bir yere sahip olduğunu göstermiştir. Bu sebeple birlik ile Türkiye arasında işbirliği yapılması sonucuna varılmıştır(Gezer ve Songür, 2016:1-3). Bilhassa Avrupa'da varış ülkesi olarak

Almanya'nın hedef olması Türkiye'yi Almanya'nın mülteci krizine yaklaşımında önemli bir aktör haline getirmiştir(Akkaya, 2016:40-41).

Bu doğrultuda; Türkiye ile daha önce veto olunan fasılların açılması, Türkiye için vize serbestliği ve birlik ile Türkiye arasında Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanması gündeme gelmiştir. AB bünyesinde asıl niyetin mülteci krizini çözmek olduğu için Merkel önderliğinde Türkiye ile gerçekleştirilen bir dizi temaslar sonrası(Ercan, 2016:5-8) ilk olarak AB ile Türkiye arasında 29 Kasım 2015 tarihinde gerçekleştirilen zirvede yasadışı göçle ilgili gerekli görüşmeler yapılmış ve Ortak Eylem Planı konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bunun yanında yine 18 Mart 2016 tarihinde de AB-Türkiye arasında konuyla ilgili önemli mutabakat sağlanmıştır. Türkiye üzerinden yasadışı bir şekilde Yunan adalarına geçerek Avrupa'ya ulaşmaya çalışan yasadışı göçmenlere karşı atılan bu adım neticesinde, Türkiye'den Yunanistan'a yasadışı giren her göçmen Türkiye'ye geri iade edilecek ve karşılığında AB Türkiye'den kayıtlı bir Suriyeli alacaktır. Yine Türkiye'deki mültecilerin tesisini daha iyi bir şekilde sağlayabilmek adına Türkiye'ye ilk etapta 3 milyar avro maddi ödeme yapılması da kararlaştırılmıştır(Tekin, <http://www.bpb.de>, 2017). Fakat bu finansal ödeme konusuna ilişkin iki taraf arasında bazı sürtüşmeler de yaşanmıştır. Bu noktada konuya ilişkin olarak ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan;“Edirne'den insanları otobüse bindirdik geri çevirdik. Bu bir olur iki olur. Kapıları açarız hadi hayırlı yolculuklar dileriz” şeklinde konuşarak tepkisini belirtmiştir(<https://www.bbc.com>, 2016b).

İki taraf arasında varılan anlaşma neticesinde ise ilk maddi destekten sonra 2018 yılı sonuna kadar Türkiye'ye tekrardan 3 milyar avro yardım daha yapılması öngörülmüştür. Böylece mülteci krizi bağlamında önemli rol oynayan Türkiye ile gerçekleştirilen anlaşma kapsamında düzensiz göçün engellenmesi ve göçmen kaçakçılığının önlenmesi konusunda daha somut adımlar atılmıştır. Bununla birlikte bu süreçte Türkiye'nin vize kolaylığı konusu da önemli ölçüde ön plana çıkmıştır. Özellikle Türkiye'nin bu konuya dair yerine getirmesi gereken şartlardan bir kısmının sağlanamaması, 15 Temmuz 2016 tarihinde yapılan başarısız darbe girişimi gibi bazı konular Türkiye'ye verilecek vize kolaylığı konusunda önemli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu noktada iki taraf arasında yaşanan gerginlik sonrası ve vize hususunda yapılan tartışmalara ilişkin birliğe karşı dönemin Türk Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından mülteci anlaşmasının sonlandırılacağı yönünde de bir uyarı yapılmıştır. Her ne kadar bu süreçte yaşanan bu gerginlikler ve konuyla ilgili yapılan bazı eleştiriler olsa da Merkel öncülüğünde AB içerisinde Almanya mülteci

krizinin çözümünde ön sırada yer almış, bu aşamada da Türkiye çok önemli kilit bir rol oynamıştır (Akın ve Akın, 2017:144-147).

Almanya'nın sığınmacı ve mültecilere yönelik ilk önce kapılarını açarak gerekli yardımı yapacağı yönünde başlattığı mülteci politikası daha sonra ilerleyen süreçte daha da belirgin hale gelmeye başlamıştır. Gerek sınır kontrolleri gerekse Türkiye ile yapılan mülteci anlaşması bu durumun en bariz örnekleridir. Bunun yanında Almanya'nın ilk olarak 2016 senesinde bazı Afganlıları sınır dışı etmesiyle başlayan süreçte Merkel'in mülteci politikası tekrardan sorgulanır olmuştur. Çünkü Almanya'ya en çok iltica başvurusu yapan ve ülkede yoğun olarak bulunan mültecilerden bazıları da Afganistan'dan gelenlerdir. Hatta Afganistan'daki çatışmalar bir yana Almanya'nın bazı eyaletlerinin bu ülkeyi güvenli bölge olduğunu açıklaması ayrı bir ironidir. Bu bağlamda devreye giren AB ile Afganistan arasında bir yıl sonra geri kabul anlaşması yapılmıştır. Anlaşma doğrultusunda başvurusu kabul edilmeyen Afganlılar geri gönderilecekler ve bunun yanında Afganistan'a 2020 senesine kadar 1.2 milyar avro parasal destekte bulunulacaktır (Korkmaz, 2017:1-2).

Bunun yanında Almanya mülteci krizi ekseninde mültecilerin “gönüllü geri dönüşü” konusunda teşvik amaçlı bazı programlarda oluşturmuştur. Özellikle başvurusu reddedilen sığınmacılar için gönüllü geri dönüşlerin teşvik etme konusunda 3 bin avroluk ek maddi ödeme yapılması planlanmıştır. Fakat bu konuya ilişkin gönüllü geri dönüşlerde son iki yılda beklenen etkide bir düşüş olmuştur. Bununla beraber mültecilerin gönüllü geri dönüşleri amacıyla bir başka program daha yapılması öngörülmüştür. Irak, Nijerya, Afganistan ve Tunus gibi ülkelerinde dahil olduğu program kapsamında bunlar ve diğer ülkelere iş ve meslek konularında senelik yüksek belirli bir maddi fon destek sağlanması hedeflenmiştir. Böylece mültecilerin ülkelerinde gerçekleştirilecek olan yerel düzeyde projelerin finansmanı bünyesinde eğitim verilerek gönüllü geri dönüşlerin teşvik edilmesi gündeme gelmiştir. Böylece Almanya ilk zamanlar uyguladığı açık kapı politikasından sonra ülkede artan mülteci ve sığınmacıların gönüllü geri dönüşleri için gerekli politikalar yürütmeye başlamıştır (<https://www.welt.de>, 2018).

2.2.2.3. Mülteci Krizinin Alman İç Siyasetine Etkisi

Almanya'nın mülteci krizine yaklaşımı iç siyasette de çok çalkantılara sebep olmuştur. Açık kapı politikasıyla sığınmacılara onay veren Merkel'in bu kararı öncelikle kendi partisi “Hristiyan Demokrat Birlik(CDU)”ın Bavyera Eyaleti'ndeki kardeş partisi “Hristiyan Sosyal Birlik(CSU)” ile arasında bazı sürtüşmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu noktada Merkel CSU lideri Seehofer tarafından, Macaristan'dan Almanya'ya geçen mültecilerin ülkeye

alınmasının bir sorun oluşturacağını ve bu durumun da giderek içinden çıkılmaz bir kriz haline dönüşeceği yönünde sert bir şekilde eleştiri yağmuruna tutulmuştur(<https://www.dw.com>, 2015a). Aynı şekilde Merkel özellikle sağcı “Almanya için Alternatif AfD” partisi tarafından da eleştirilerek “Sığınmacı kaosunu bitirin” gibi söylemlerin hedefi olmuştur. Bunun yanında toplum içerisinde de yükselen aşırı sağcılar da Berlin’de toplanarak Merkel’in gitmesi için protestolar düzenlemişlerdir(<https://www.bbc.com>, 2016a).

Şansölye Merkel mültecilere karşı uyguladığı açık kapı politikasıyla görüldüğü gibi iç politikada eleştiri oklarının hedefi olurken bu durum 2017 genel seçimlere de yansımıştır. 2013 yılında kurulan AfD partisi(Berning, 2017:16-18) açık kapı politikasının uygulanmasıyla ülkeye yapılan “düzensiz kitle göçüne” karşı sınırların kapatılmasını talep ederek seçim programında göç konusunda daha sert bir tutum izlemiştir. Aile birleşimine ve geneli Müslüman ülkelerden gelen sığınmacı ve göçmenlere karşı olan parti, onları ülkenin güvenliği açısından bir tehdit unsuru olarak görmüştür. CDU ile CSU ise aile birleşimi konusuna AfD’ye göre daha ılımlı yaklaşırken, CDU/CSU her yıl ülkeye kabul edilecek mülteci sınırı konusunda da bazı pürüz ayrılıkları yaşamıştır. Yine bu iki parti göçmenlerin ülkede bir iş bulabilmelerini sağlamak amacıyla “vasıflı işçi göçü yasası” istemiştir. “Sosyal Demokrat Parti(SPD)”si ise Kanada göç sistemine yakın bir göç kanunu çıkartarak ülkeye yapılacak göç konusunda daha dikkatli bir adım izleme amacını seçim programına koyarken, Yeşiller ve Sol Parti de ülkeye yapılacak olan göç konusuna daha insancıl yaklaşmışlardır. Bu noktada da seçimler bu süreçte çok çekişmeli geçmiştir(Bierbach, <https://www.dw.com>, 2017).

Yeni parti olan AfD bu dönemde hızla yükselişe geçerek 2017 Federal Seçimlerde üçüncü parti olarak(Berning, 2017:16-18) %12.6 oranında oy ile 94 milletvekili çıkartarak meclise girmeyi başarmıştır. Yine Merkel’in partisi CDUise önceki seçimlere kıyasla oy kaybetse de %32.9’luk bir oranda oy alırken SPD partisi de %20.5 oranında oy alarak ikinci parti olarak meclise girmiştir. Önceki seçimlere oranla CDU ve SPD biraz oy kaybı yaşamıştır. Bunun yanında Hür Demokratik Parti(FDP) de %10.7’lik bir oranda oy almıştır. Yeşiller Partisi %8.9 ve Sol Parti %9.2oy alarak2013 tarihindeki seçimlere göre oylarında biraz artış gözlemlenmiştir(<https://www.welt.de>, 2017).

Seçim sonuçları bu şekildeyken mülteci krizi karşısında yaşanan sıkıntılar ve bu konuyla ilgili özellikle Merkel’in kendi partisi ve kardeş parti CSU içinde yaşanan pürüzler Merkel’in sonu olacağı yönünde tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Seçimlerden bir yıl sonra ise Angela Merkel bir sonraki seçimlerde adaylığını koymayacağını belirtmiştir. Bu noktada ise hem yerine geçecek olan yeni adayın hem de bundan sonra Almanya’nın mülteci

politikasının ne yönde şekilleneceği tartışmaları da gündeme gelmiştir(İnat, <https://www.setav.org>, 2018).

2017 Federal Seçimlerde aldığı sonuçla Alman iç siyasetinde asıl meydan okumayı gerçekleştiren AfD partisidir. Yabancı düşmanlığı, milliyetçi, sağcı popülist çizgisiyle yükselişe geçen parti, bu dönemde bilhassa ülkede yaşanan mülteci krizinden kaynaklı sorunlardan ve hem Almanya’da hem de Avrupa’da gerçekleşen terör saldırılarından etkilenen Alman seçmeni üzerinden güçlenmiştir(Elo, 2017:9-14).

Alman iç politikasında bu gelişmeler yaşanırken toplumda da bazı sokak hareketleri ülkenin mülteci politikasına karşı gösteriler düzenlemiştir. Bunlardan biri de PEGİDA hareketidir. Bir sonraki bölümde daha detaylı ele alınacak olan bu hareket göç konusunda hükümetin başarısızlığını, mültecileri ve İslamlaşmayı protesto etme amacıyla yürüyüşler düzenlemeye başlamış ve giderekte geniş bir kitlede karşılık bulmuştur(Thran ve Boehnke, 2015:179). Bu toplumsal hareketi AfD içerisinde bazı siyasetçiler de doğal müttefik olarak görmüştür ve bu durum partinin daha fazla aşırı sağa kaymasında somut bir örnek olarak gösterilebilir(Grabow, 2016:174).

Hem Almanya’da hem de Avrupa’da aşırı sağın 21. yüzyılda tekrardan bu şekilde giderek ivme kazanmasının altında aslında birçok sebep yatmaktadır. Merkez sağ partilerin güç kaybetmesi, 2008 senesinde yaşanan ekonomik kriz gibi nedenler bunlardan bazılarıdır(Öner, 2017:189-191). Bayraklı’ya göre ise ekonomik kriz konusu bir sebep olmaktan çok durumu biraz daha hızlı bir şekilde ileriye götüren bir faktördür(Gül, <http://www.perspektif.eu>, 2018). Bunun yanında 1950’li yıllarda başlayan misafir işçi göçüyle gelen göçmenlerin çoğunun daha sonra geri dönmeyerek yerleşmeleri sonucunda entegrasyon alanında ortaya çıkan bazı sıkıntılar da göç konusunda önemli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu duruma ek olarak bir de 11 Eylül olayının yaşanması göç güvenliği etrafında göçmenleri, dinsel ve kültürel açıdan daha fazla ön plana çıkararak tartışmaların da artmasına mahal vermiştir(Mudde, 2012:10). Bu durumdan yararlanan aşırı sağ da zamanla söylemlerini bu düzlemde öne çıkarmıştır. 2008 yılındaki ekonomik kriz konusunu da avantaj olarak kullanarak birtakım sorunlarda göçmenler “günah keçisi” şeklinde lanse edilmeye çalışılmıştır(Öner, 2017:186-187).

Buna ideoloji konusu da eklenince giderek bu durumun ivme kazanması kaçınılmaz olmaktadır. Özellikle radikal sağın ideolojik anlamda etkilendiği unsurlardan biri olan nativizm doğrultusunda da göç ve göçmenler onlar için bir tehdit olarak algılanabilmektedir. Çünkü Nativistlerin propagandalarında kültürel, dini, güvenlik ve ekonomik gibi temel yapılar kullanılmaktadır. Bu sebeple kendi uluslarının kültürel homojenliği açısından göçü bir tehdit

ögesi olarak görebilmektedirler veya göçe karşı bir isteksizlik içinde olabilmektedirler. Hatta bu çerçevede bazı araştırmacılar Batı Avrupa ülkelerinde radikal sağın ortaya çıkış dalgalarından birini de çokkültürlüğe karşı olduğunu ifade etmişlerdir(Mudde, 2012:1-10).

Genel olarak ise bakıldığında Langenbacher ve Schellenberg, (2011:12-19)'e göre, aşırı sağın ekonomik alanda dağılım veya erişim krizi, siyasi temsil krizi ile kimlik krizi olmak üzere üç ana kaynaktan beslenmektedir. Bu sosyo-politik ve ekonomik nedenlerden aldığı güçle giderek artan aşırı sağ; kendinden olmayanı dışlama, hoşgörüsüzlük, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçı söylemlerini de çoğaltmıştır.

Bu yabancı düşmanlığı ve ırkçılık söylemleri ya da eylemler özellikle Türklere ve Müslümanlara yönelik daha fazladır. Çünkü misafir işçi alımıyla Almanya'ya giderek oraya yerleşen ve buna başka sebeplerle gelen Türk göçleri de eklenince, Almanya'da Türk nüfusu azımsanmayacak bir boyuta ulaşmıştır. Dolayısıyla bundan etkilenecek Türklere karşı olan ırkçılık bununla yakından ilişkili olan Müslüman karşıtlığına da yansımıştır. Kaldı ki Almanya'da hem Türklere yönelik hem de Müslümanlara veyahut İslam'a karşı olan bu dışlama, ırkçılık, nefret söylemleri, ayrımcılık çok eskilerden bu yana var olan bir şeydir(Akkaya, 2016.30-31). Fakat 11 Eylül ve sonrasında Madrid ve Londra'da gerçekleşen terör saldırıları Müslüman göçmenlere yönelik bu karşıtlığın ve olumsuz bakış açısının daha fazla tırmanmasına yol açmıştır(Mudde, 2012:11). 2015 tarihinde mülteci krizinin tezahür etmesiyle de bu durum bütünleşerek daha derin bir hâl almıştır(Akkaya, 2016:30-31). Çünkü gerek mültecilere yapılan harcamalar gerekse bazı politikacıların mülteci karşıtlığı özellikle Macaristan Başkanı'nın tutumu gibi konular aşırı sağın güçlenerek söylemlerini ya da politikalarını da İslam karşıtlığı alanında çoğaltmasına yol açmıştır. Böylece Müslümanlar ve mülteciler "öteki" algısı üzerinden dışlanma ve ayrımcılığa maruz bırakılmışlardır(Öner, 2017:188-193).

2.3.ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA'DA İSLAMOFOBİ'NİN YÜKSELİŞİ

Almanya'da geçmişten bu yana süregelen yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobi konusundaki eylem, söylem ve politikalar yukarıda da bahsedildiği gibi bilhassa 11 Eylül ile sonrasında Avrupa'da yapılan bazı terör saldırılarıyla artmıştır. Bununla birlikte son zamanlarda güvenlik konusu da göç ile terörizm arasındaki ilişkiyi içine alacak bir yapıya bürünmüştür. Dolayısıyla bu durum Avrupa'nın göç güvenliği konusundaki tartışmalarda da Müslüman göçmenleri daha fazla ön plana çıkarmıştır. Bu noktada İslamofobi konusunda da bir artış gözlemlenirken(Mudde, 2012:10-11) bu durum özellikle Arap Baharı sonrası mülteci krizinin patlak vermesiyle daha bir yükselişe geçmiştir(Öner, 2017:191-193). Çünkü aşırı sağın

artmasında rol oynayan nedenler bu konuda da etkili olurken Bayraklı'ya göre ise değişen uluslararası siyasi konjonktür ve Batılı ülkelerin İslam dünyasına karşı tutumları da bu dönemde bu yükseliş konusu üzerinde önemli bir şekilde yerini almıştır(Gül, <https://perspektif.eu>, 2018). Bu bağlamda Arap Baharı sonrası Almanya'da İslamofobi'nin yükselişine geçmeden önce ırkçılık ve yabancı düşmanlığını kısa bir şekilde tanımlamak çalışma gereği faydalı olacaktır.

2.3.1. Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığının Tanımı

İrk ve ırkçılık kelimeleri tarihsel olarak çok uzun bir geçmişe sahip olmakla beraber bu süreçte sosyal, kültürel ve biyolojik olarak her bilimde ayrı açıklanmaya çalışılmıştır(Yılmaz, 2008:22). Biyolojik olarak deri, renk ve fiziksel farklılıklar üzerinden açıklanmaya çalışılan ırk kavramına bu durum, tarihsel olarak daha çok Avrupa'da, Avrupalıların bu bölge dışından karşılaştıkları insanlara karşı bilim insanları tarafından bir anlam yüklenilmesiyle oluşmuştur. İnsanlar arasında bir sınıflandırılma için ifade edilmeye başlanan kavram özellikle Batı sömürgecilik döneminde sömürgecilik ve köleliği meşru yapmak amacıyla kullanılmıştır(Clair ve Denis, 857-858).

Bu dönemden sonra ırk kavramı içerisinde üst ve alt olarak bir sınıflandırılmaya gidilmiş ve bu durumun daha radikal bir hâl alması Avrupa'da özellikle Alman antisemitik ile nasyonal-sosyalistlerde İkinci Dünya Savaşı sırasında açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Savaştan sonraki dönemde göçmen dalgasıyla birlikte göç edilen ülkelerde ırkçılık biraz daha farklı bir boyuta kayarak daha çok kültürel anlama yani "kültürel ırkçılığa" geçmiştir(Yılmaz, 2008:18-21). Genel olarak bakıldığında ise ırkçılık Yılmaz, (2008:22-27)'a göre, insanların kendilerini fiziksel farklılıklarından dolayı üstün görerek diğerlerini dışlama ve onlardan nefret etme şeklinde tanımlamak mümkündür. Bunun yanında ideolojik olarak ise ırkçılık, daha çok insan ırkıyla uğraşan bir doktrini anlatmaktadır. Yabancı düşmanlığı ise ırkçılıkla çok yakından ilişkili bir kavramdır. İngilizce Xenophobia olarak adlandırılan yabancı düşmanlığı(Solomon ve Kosaka, 2013:5) en genel anlamıyla "yabancı korkusu" şeklinde ifade edilebilir. Burada korku durumu aynı şekilde düşmanlığa da dönüşeceği için daha çok yabancı düşmanlığı olarak kullanılmaktadır(Canatan, 2007:26).

Yabancı ve bilinmeyene karşı duyulan korkudan hareketle ortaya çıkan yabancı düşmanlığının bazı türleri de bulunmaktadır. Bunlar; etnik bakımdan farklı olana karşı duyulan düşmanlık, dini bir korku yani bir başka dinsel inanca yönelik gelişen yabancı korkusu, yine sosyal, kültürel veya fiziksel açıdan çeşitli olana doğru ortaya çıkan korku şeklinde ifade edilebilir. Buradan yola çıkarak bazı uluslararası örgütler veya kuruluşlar göç ya da göçmen

karşıtı olma durumunu nitelerken de yabancı düşmanlığı kavramını dile getirmektedir(Vrsanska, Kavicky ve Jangl, 2017:169).

2.3.2. Arap Baharı Sonrası Almanya’da İslamofobi’nin Yükselişi

Arap Baharı sonrası Almanya’da İslamofobi’nin durumuna geçmeden önce kısa bir şekilde bu kelimeyi tanımlamakta yarar vardır. İslamofobi en basit ifadeyle İslam’a yönelik korku olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda kavram, İslam’a ilişkin nefret, aşağılama gibi birtakım olumsuzluklar içermektedir. Canatan’a göre İslamofobi ile İslam karşıtlığı kavramlarının ayrı olarak kullanılması gerekmektedir. Çünkü İslamofobi olgusu daha çok sosyolojik ve yukarıdaki olumsuzlukları içerirken İslam karşıtlığı ise(Canatan, 2007:42-43), İslam dinine karşı daha çok medya ya da politikacılar yoluyla farkında olarak veyahut isteyerek herhangi bir karşıtlığı veya düşmanlığı anlatmaktadır. Dolayısıyla İslamofobi’nin neticesinde de aslında İslam karşıtlığı kendini göstermektedir(Kepenek, 2017:129).

Kavramın tarihsel olarak ise bir geçmişi olmakla birlikte Canatan’a göre Avrupa’daki “yeni” İslamofobi kavramının göç tarihiyle çok yakından bir ilişkisi vardır. Çünkü İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra alınan misafir göçleri ilk zamanlar geçici oldukları düşüncesiyle adı üzerinde misafir olarak tanımlanmıştır. İlerleyen süreçte işçi alımının durdurulması neticesinde yine göçün devam etmesiyle bu durum aşırı sağcı kesimlerce misafir bakış açısından biraz daha düşmanca bakılma aşamasına geçmiştir. Bu dönemden sonra ise asıl olarak Avrupa’da İslam’a karşı bakış açısında üç farklı dönüm noktası olmuştur. İlki “İran İslam Devriminden Berlin Duvarı’nın Yıkılmasına” kadar olan süreç. Bu dönemde İslam’a karşı olumsuz düşünceler daha bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır. İkinci dönem “Duvarın Yıkılmasından 11 Eylül’e” kadar olan dönemdir. Bu aşamada ise İslama’a karşı düşmanlık tanımlaması net olarak sergilenmiştir. Üçüncü dönem de “11 Eylül Sonrası” yaşananlardır(Canatan, 2007:42-51). 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon’a yapılan terör saldırıları sonrası(Yılmaz, 2011:362) İslam karşıtlığı yükselişe geçmiştir. Hatta bazı çalışmalarda “İslam” ve “terör”ü bütünleştirme yoluna gidilmiştir. Bunun yanında yine bu dönemden sonra Müslümanlara yönelik her türlü dışlamalar veyahut saldırılar en üst seviyeye çıkmıştır. Bu sebeple 11 Eylül İslamofobi açısından en önemli bir sınırı oluşturmaktadır(Canatan, 2007:51-53).

Bunun yanında 1993 tarihinde Samuel P. Huntington’ın “Medeniyetler Çatışması” adlı makalesinin yayınlanarak İslam’ın yeni düşman kategorisine konulması İslamofobiye etkileyen bir diğer önemli gelişmelerdendir(Kepenek, 2017:132). Yine yukarıda da ele alındığı gibi 11 Eylül’ün ardından Madrid ile Londra’da yapılan terörist saldırıları da İslamofobiye artıran olaylardandır(Mudde, 2012:11). Almanya’da ise bu dönemden sonra

göçmenlere bilhassa Müslüman azınlığa karşı olumsuz davranışlar daha çok cereyan etmiştir. Müslüman ve yabancılara karşı artan saldırılar ve ayrımcılıklar bunun en güzel örneğidir(Buksur, 2006:183). Özellikle bu dönemde yapılan saldırılar ve İslam Alman medyasında geniş yer kaplamıştır(Yavuzcan, 2007:318-320).

Arap Baharı sonrası ise, Almanya'nın mülteci ile sığınmacılara yönelik ilk olarak uyguladığı açık kapı politikasıyla beraber 2015 yılının ikinci yarısından sonra 800 bin mülteciyi alacağını ifade etmesi ve sonrasında ülkede artan sığınmacı sayısı yabancı düşmanlığının da çoğalmasına neden olmuştur(Lewicki, 2017:8-9). Bu durumun altında siyasal, ekonomik ve kültürel sebepler de etkiliyken(Akkaya, 2016:30) Kepenek, (2017:137-138)'e göre, bu konuda entegrasyon sorunu da önemli yer kaplamaktadır. Çünkü Almanya'ya gelen bu insanların ülkenin sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yapısıyla uyum sağlayabilmeleri çok önemlidir. Ayrıca yukarıda da bahsedildiği üzere yükselen aşırı sağın bu nedenler üzerinden mültecileri hedef noktasına koyması da yabancı düşmanlığının artmasında etkilidir(Öner, 2017:186-187).

Mülteci krizinin tezahür ettiği yıllara bakıldığında sadece 2015 yılında mülteci barınaklarına ve yabancılara yönelik 1.000'den fazla saldırı düzenlenmiştir(<https://www.zeit.de>, 2017). 2016 senesinde ise toplamda saldırı sayısı 2.500'ü geçkindir. Bu rakam 2017 senesinin sadece ilk dokuz ayında 1067'ye düşmüştür(Diaspora Araştırmaları Merkezi, 2017:2). Özellikle 2015 yılının sonunda Köln'deki yeni yıl kutlamalarında yaşanan taciz ve tecavüz gibi olaylar ülke gündeminde geniş yer almış ve bu durumun suçlularının Müslüman mültecilerden bilinmesi Müslüman ve İslam karşıtlığını daha fazla tetikleyen bir olay olmuştur. Bununla birlikte 2016 tarihinde bazı eyaletlerde gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin olması ve bunun altında DEAŞ üyelerinin olduğu düşüncesi İslam karşıtı fikirlerin çoğalmasında etkilidir. Aynı şekilde yine 2016 yılı Berlin'de Noel Pazarı'na yapılan saldırıyı DEAŞ'in kabul etmesi ülkedeki mülteci ve Müslümanlara karşı olumsuz bakış açısını arttırmıştır(Lewicki, 2017:9-10).

Saldırı göç konusuna ilişkin iç politikada da geniş yankı uyandırmıştır. Özellikle ülkeye alınan sığınmacıların ülke içerisinde dolaşımı konusunda güvenlik önlemleri konusuna değinen uzmanların yanı sıra CSU Genel Başkanı göç ve güvenliğe dair politikaların üzerinden tekrardan geçilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Bununla beraber aşırı sağcılar tarafından mülteci politikası eleştirilen Merkel'e karşı saldırı sonrasında hayatını kaybeden insanlar için, sağ popülist parti olan AfD içerisinde bir siyasetçi sosyal medyada "Merkel'in ölülere" paylaşımında bulunmuştur(Dalaman, <https://www.amerikaninsesi.com>, 2016).

Mülteci krizinin yaşandığı dönemde gerçekleştirilen bu saldırılar doğal olarak Müslüman karşıtlığı içeren gruplarda da yerini almıştır. Bunun en güzel somut örneği 2014 yılında boy gösteren PEGİDA(Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar) hareketidir(Younes, 2016:187). Lutz Bachmann önderliğinde kurulan hareket öncelikle 2014 tarihinde genişlemeye başlamış ve daha sonra aynı tarihte Ekim ayında Dresden kentinde 350 kişinin katılımıyla yapılan gösteriyle yükselişe geçmeye başlamıştır. Giderek düzenli olarak yapılan protestolara katılan kişi sayısı artış göstermiş ve 2015 Ocak ayında bu durum 25.000 kişinin katılımına kadar yükselmiştir. PEGİDA tarzı toplumsal hareketler zaman zaman Almanya'nın diğer şehirlerinde de ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin Leipzig'de Legida, Münih'de Mügida gibi. Zamanla katılım oranında biraz düşüş yaşansa da düzenli olarak gösterileri devam etmiştir. Hareketin ağırlıklı olarak üzerinde durduğu başlıklar ise; mülteci, İslamlaşma ve Almanya'nın göç ve sığınma politikasındaki başarısızlıklardır(Thran ve Boehnke, 2015:178-181).

Yine PEGİDA hareketi Alman toplumunu etnik ve kültürel ortak özellikler etrafında tanımlamakla birlikte bu noktada göçmen ve Müslümanları bir tehdit ögesi olarak görmektedir(Chwalisz, 2015:17). Aynı şekilde hareketle Müslüman ve mültecilerin Alman ekonomisi için sorun oluşturduğunu savunmaktadır. Ülkenin refah seviyesi konusunda da bunların problem oluşturduğunu ifade etmektedir(Younes, 2016:187). Genel olarak bakıldığında ise PEGİDA hareketi (Ek 1)'deki gibi gösterilerde "İslam'a değil Batı'nın İslamlaşmasına" tepkili olduklarını dile getirmişlerdir(Barın, <https://www.setav.org>, 2014). Bununla beraber hareket, yürüyüşlerde genellikle (Ek 2)'deki gibi "Wir sind das Volk" Türkçe "Biz halkız" sloganını kullanmıştır. Özellikle mülteci krizinin patlak verdiği dönemde daha çok artış gösteren bu hareket "Merkel gitmeli" tarzında da eleştirilerde bulunmuştur. Bunun yanında suç işleyen göçmenlere karşı hiçbir şekilde anlayış gösterilmemesi, göç sistemine ilişkin kendi görüşleri, "Yahudi-Hristiyan batı kültürünün" korunması gibi bazı istekleri içeren bir belge de yayınlamışlardır(Knight, <https://www.dw.com>, 2017).

PEGİDA hareketi bağlamında Müslümanlara karşı olumsuz söylemlerin yapılmasının yanında harekete katılan kişilerin şiddet içerikli eylemlerde de bulunduğu gözlemlenmiştir. 2015 tarihinde İslamofobik ve İslam karşıtlığı içeren şiddet eylemlerinin çoğunun PEGİDA etrafında gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. Özellikle Berlin'de Müslüman ve mültecilere karşı sözlü yahut eylemsel şiddet olaylarında PEGİDA'nın buradaki yapılanması Bārgida hareketinin çevresinde yaşandığı ifade edilmiştir(Younes, 2016:188).

2016 tarihinde ülke genelinde sadece camilere karşı 91 tane şiddet eylemi gerçekleşmiştir ve bu sayı bir önceki sene 75'tir(Lewicki, 2017:11). 2017 yılında ise hem Müslümanlara ve hem de Müslüman kurumlarına yönelik minimum 950 tane saldırı düzenlenmiş ve bu saldırılardan başka kayıt altına alınmayanları da hesaba katınca bu rakamın daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Müslümanlara yönelik ya da Müslüman mültecilere ve camilere yapılan bu saldırılarda genelde aşırı sağcılık önemli rol almaktadır(<https://www.sueddeutsche.de>, 2018). Bununla beraber yine bu dönemde sadece Müslümanlara ya da mültecilere yönelik saldırılar olmamıştır. Mülteci yanlısı olarak bilinen kişilere de saldırılar yapılmıştır. Buna Altena belediye başkanı Andreas Hollstein'in boynundan uğradığı bıçaklı saldırı örnek olarak gösterilebilir(Bayraklı ve Hafez, 2018:21). Yine politikacılara karşı bu tarz fiziksel saldırıların yanında sözlü saldırılar ve tehditler de yapılmıştır(Younes, 2018:267-268).

Müslüman karşıtı söylem ve eylemler PEGİDA hareketinin yanında Alman iç siyasetinde de bazı partilerde kendini göstermiştir. Bunun en bariz örneği AfD'dir. Özellikle Saksonya eyaletinde oylarını artıran parti (Berning, 2017:16-18) duruşunu da yabancı düşmanlığı ve İslamofobi konusunda kullanmıştır. Böylece "İslam Almanya'ya ait değil" sloganını da kendi programına koyarak seçimlerde dile getirmiştir(Körting, Molthagen ve Öney, 2017:31). Bununla birlikte yine AfD seçim programında ülkedeki 5 milyon civarındaki Müslüman nüfusun zamanla artmasının bir tehdit unsuru olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde ülkedeki camilerin de "İslami devletler" tarafından finansa edilerek yönetilmesi, İslam'ın Almanya'da çoğalmasına yol açtığını ve bu devletlerin camiler aracılığıyla ülkedeki kültürel savaşa dayanak oldukları ifade edilmiştir. Bu sebeple camilerin bu devletlerden finans desteklerinin kesilmesi gerekliliği seçim programına konulmuştur. Bu bağlamda ülkedeki "Diyanet İşleri Türk İslam Birliği(DİTİB)" kapsamındaki 900 caminin ve imamların Türkiye'deki Diyanet'e bağlı olduklarının kabul edilemeyeceği de seçim programına eklenmiştir. Bununla beraber DİTİB bünyesinde Türkiye'nin ülkedeki Türk kökene sahip kişiler üzerinde bir etki bıraktığı ve bu durumun da Türklerin hem ülkeye uyumlarını önlediği hem de onların devlete olan bağlılıklarını zedelediği belirtilmiştir. Minare ve ezanın da İslam'ın bir sembolü olduğu ifade edilerek karşı çıkmıştır. Bu sembollerin ülkedeki bütün dinler arasında hoşgörü anlamında bir çelişki yarattığı belirtilerek özellikle camilerde görev yapan imamların anayasaya bağlı olmaları ve vaazların Almanca okunması gerektiğine seçim programında yer verilmiştir. Yine toplum içerisinde Burka ile Nikap gibi kılık kıyafet konusunda bazı yasaklar programa eklenirken eğitim kurumlarında ve kamu birimlerindeki

işlerde başörtüsünün de yasaklanması gerektiği seçim programında dile getirilmiştir(<https://www.afd.de>, 2017:34-35).

AfD'nin İslamofobi konusundaki bu duruşunun seçim programına eklenmesinin yanında bu süreçte parti içindeki liderler tarafından da sık sık tekrarlanmıştır. Örneğin Björn Höcke, Thüringen eyaletinin Erfurt şehrindeki mitinginde İslam ve camilere karşı tavrını “İslam’ın anavatanı var, ama bu vatan Erfurt değil, Thüringen değil, bu vatan Almanya değil” cümlesini kurarak yenilemiştir. Yine parti içerisinde bir başka siyasetçi Alexander Gauland ise Avrupa’daki İslam’la ilgili olarak “Biz Hristiyan-laik bir ülkeyiz, İslam yabancı bir organdır. Bir Avrupa-İslam gerçekte hiç yoktur” sözüyle İslam’ın Avrupa’ya ait olmadığını tekrarlamıştır(Gorzewski ve Hodali, <https://www.dw.com>, 2016).

Müslüman ve mülteci karşıtlığıyla 2017 genel seçimlerinde başarı alan AfD partisine(Younes, 2018:255-257) Hristiyan veya Sosyal Demokratik ana akım partilerinden de oy geçmiştir(Lewicki, 2017:16). AfD'nin meclise girmesi ise ülke genelinde geniş yankı yaparken Müslüman ve Türk azınlığı içerisinde de tedirginliğin yaşanmasına neden olmuştur. Ülkede giderek güçlenen aşırı sağ ve bunun özellikle mecliste de yer bulması ayrımcılık, nefret söylemi ve ırkçılığın yükselmesi konusunda korku yaratmıştır(Kandemir, <http://www.perspektif.eu>, 2017).

İslamofobik söylemlerin artışı medya alanında da kendini göstermiştir. Bu bağlamda Alman medyasında Müslümanlık ve İslam; fiziksel şiddet, kadın baskısı, geri kalmış bir din şeklinde lanse edilmektedir(Younes, 2018:262-263). Özellikle suç haberlerinin yayını yapılırken etnikliğin vurgulanması ve İslam’ın toplum içerisinde bir tehlike olarak algılanması yönünde bir artış söz konusudur. Gazete ve dergi haberlerinde de İslam kültüründeki kadın erkek ilişkisiyle ilgili ve kadınların İslam dinine göre giydikleri kılık kıyafetlere karşı eleştirel bir tarzda yapılan yayınlar giderek çoğalmıştır(Lewicki, 2017:17-18). İslam düşmanlığıyla ünlü olan Charlie Hebdo adlı karikatür dergisi de mülteci krizinin yaşandığı dönemde Almanya’da da basılmaya başlanmış ve inanılmaz bir satış yapmıştır(<https://www.dw.com>, 2015b).

İslamofobik söylem ve eylemler medya dışında eğitim, istihdam, adalet ve internet gibi alanlarda da kendini göstermektedir. Özellikle eğitim ve kamu kurumlarında başörtüsü tartışması bu konuda önemli bir yer teşkil etmiştir. Bu alanlarda çalışanlara başörtü konusuyla ilgili uygulamalar her eyalete göre farklılık gösterse de örnek olarak Berlin’de başörtülü bir kadın öğretmenin bu şekilde çalışmasına izin verilmemesi üzerine açılan dava“Tarafsızlık Yasası” gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. İnternet üzerinde de son zamanlarda sağcı

muhafazakar ve açık bir şekilde beyaz üstünlüğü savunan sitelerde göç, İslamlaşma, Avrupa İslamlaşmasına karşı başlıklar üzerinden yapılan haberlerdeki tıklanma oranlarında da bir artış söz konusudur(Younes, 2018:257-276).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA’NIN MÜLTECİ KRİZİNE YAKLAŞIMI VE İSLAMOFOBİ’NİN YÜKSELİŞİ KONUSUNDA ALAN ARAŞTIRMASI

3. 1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Arap Baharı sonrası Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden yapılan göç dalgası Avrupa ülkelerini de çok yakından etkilemiştir. Özellikle Suriye’de yaşanan iç savaş Suriyeli sığınmacı ve mülteci sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bölgelerden Avrupa’ya gerçekleştirilen göç dalgasının hedef ülkelerinden biri de Almanya olmuştur. 2015 tarihinde kitleler halinde yapılan göç dalgası gerek AB içinde gerekse Almanya içerisinde mülteci krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Buna ek olarak bir de Afganistan gibi bazı ülkelerdeki iç çatışmalardan ya da ekonomik sebeplerden ötürü başka ülkelere yapılan göçler de dahil edilince Almanya’nın bu konuda önemli derecede etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur.

Bu bağlamda ülkede yaşanan mülteci krizi toplumun bazı kesimlerince eleştirilirken yabancı düşmanlığında da bir artış gözlemlenmiştir. Her ne kadar diğer bir kısım kesim tarafından mülteciler ülkeye hoşgörü içinde karşılanırsa da zaten daha önceden var olan bu durum daha fazla bir artış göstermiştir. Yine son dönemde bilhassa 11 Eylül sonrası Almanya’da artan İslamofobi konusu, Arap Baharı sonrası mülteci kriziyle beraber daha bir artış göstermiştir. Araştırmada Alman toplumunun mültecilere bakış açısı ele alınarak buradan yola çıkarak aynı zamanda mültecilerin İslamofobi’nin artışıdaki rolü ve Arap Baharı sonrası İslamofobi’nin yükselişi araştırılacaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemini belirlenirken Almanya’da Arap, Türk ve Müslüman nüfusunun fazla olduğu bir şehir seçilmiştir. Bu bağlamda alan araştırması doğrultusunda yapılacak olan yüz yüze anket çalışması, online anket ve alan gözlemleri için Münih kenti belirlenmiştir. Buna destek olma amacıyla Köln ve Kamen şehirlerinde de az da olsa online anket araştırması yapılmıştır. Fakat ağırlık olarak araştırma Münih kenti örneklemini üzerinden gerçekleştirilmiştir. Genel olarak ise anket araştırması Alman toplumunda etnik kimliği bakımından Alman, Türk veya diğer etnik kimliğe sahip kişiler, dinsel kimliği açısından Müslüman veya Müslüman olmayan kişilere yapılmıştır. Toplamda 200 tane anket araştırması 12.11.2017 ile 30.11.2017 tarihleri arasında alanda uygulanmıştır. Anketlerden alınan cevaplar LimeSurvey adlı programa

girilerek analiz edilmiştir. Buna ek olarak sahada yüz yüze gerçekleştirilen anket araştırması sırasında deneklerden alınan bilgiler veya alanda toplumun konuya bakış açısında gözlemlenen bilgiler de çalışmaya eklenmiştir.

3.3. ALAN ARAŞTIRMASINDA KONUYLA İLGİLİ YAPILAN GÖZLEMLER

Münih şehrinde yüz yüze yapılan anket araştırmalarında en başta ve yoğun bir şekilde Alman halkının çoğunun anket yapmaya yanaşmadığı, özellikle anket araştırmasını gördüklerinde direk hızla uzaklaştıkları gözlemlenmiştir. Bu noktada alanda yüz yüze anket yapabilmek oldukça zor olmuştur. Bazı katılımcılardan ise anket araştırması yapmak için onay alırken öncelikle araştırmanın konusunu sorarak öğrendiklerinde “hayır” cevabı ile karşılaşmıştır. Bu noktada bilhassa yaşlı kesimin daha katı olduğu gözlemlenmiş ve anket araştırmasına katılmaya pek fazla yanaşmadıkları görülmüştür. Daha genç nüfusun ve eğitim durumu ortaöğretim, üniversiteye giriş, lisans veya mesleki eğitim almış olanların anket araştırmasına daha olumlu yaklaştığı gözlemlenmiştir. Ayrıca bu kesimin mültecilere karşı yine daha pozitif bir bakış açısına sahip oldukları da görülmüştür.

Yine araştırmaya katılan bazı katılımcıların, anket sorularını yanıtlarken seçim sorusunu yanıtlamak istemedikleri yönünde bir cevapla karşılaşmıştır. Siyasi görüşlerini paylaşmaktan çekinen bu katılımcıların oranının yüksek olduğu Tablo 33 ve Tablo 34’de görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların bir kısmının aylık ekonomik gelirini de paylaşmak istemediği gözlemlenmiştir.

Anket katılımcılarının bazılarının mültecilere karşı daha yardımsever yaklaştığı gözlemlenirken bu durumun tam zıttının da bir hayli fazla olduğu yüz yüze yapılan anketler esnasında görülmüştür. Buna örnek vermek gerekirse; 68 yaş civarında yaşlı bir teyzeden anket çalışması için onay alırken ilk önce araştırmanın konusunu öğrenmek istemiş ve yanıt olarak mülteciler için özellikle sert bir üslupla “Burada zaten onlardan çok var, bir de ankette onlarla uğraşamam” cevabı alınmıştır.

Aynı şekilde yine Olimpia Alış Veriş Merkezi’nde ailesiyle Nürnberg’den gezmeye gelen Türk kadın bir katılımcıyla yüz yüze anket araştırması yapılırken konuyla ilgili biraz sohbet edilmiştir. Ülkeye gelen mültecilere karşı oldukça olumsuz bir bakış açısına sahip olan katılımcı mülteciler hakkında; “Biz bu ülkede çok fazla çalışıyoruz ama onlar devletin yaptığı yardımlarla bazı şeyler satmak için kapımıza geliyorlar ve sürekli bu şekilde bizleri rahatsız ediyorlar, bu sebeple kesinlikle geri gönderilmelerini istiyorum” şeklinde bir yanıt vermiştir. Ayrıca kendisi ve ailesinin 38 yıldır Almanya’da yaşadığını ve bu süre zarfında Alman

toplumuna entegre olduklarını fakat mültecilerin topluma kolay kolay entegre olamayacaklarını belirtmiştir. Hatta Nürnberg’de yakın bir zamanda 16 yaşında bir kız çocuğuna tecavüz eden bir mülteci olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun onlar için de bir korku yarattığını belirtmiştir. Bununla birlikte ülkeye gelen mülteciler, çok önceden Almanya’ya gelerek oraya yerleşen Türk ve Müslümanlara karşı bir antipatinin de artmasına neden olduğunu dile getirerek bu durumu kendisinin de bizzat yaşadığını dile getirmiştir.

Bu doğrultuda yine bir başka kadın katılımcı anket araştırması sırasında mültecilerden ve Müslümanlardan rahatsız olduğunu dile getirerek bir zaman sonra ülkelerine geri dönmelerini istediğini vurgulamıştır. Bununla birlikte yine alan araştırması için gidilen Münih şehrinde yanlarında konaklanan Türk ve Müslüman aile ile de bu konu hakkında sohbet edilerek hem anket çalışmaları aşamasında hem de sohbette önemli gözlemler yapılmıştır. Öncelikle mültecilere karşı onlarda da bir olumsuz bakış açısı gözlemlenmiştir. Özellikle mahallelerinde inşaat halinde olan bir konteynır şeklinde evin mülteciler için mi yapıp yapılmadığını net bir şekilde bilmemelerine rağmen her türlü onları mahallelerinde istemediklerini belirtmişler ve bu konuyla ilgili endişe duydukları gözlemlenmiştir. Bununla beraber ülkeye gelen mültecilerin Alman toplumuna uyum sağlayamayacaklarını dile getirerek aynı şekilde kendilerinin bu konuda başarılı olduklarını düşünmektedirler. Hatta bu konuda önemli bir noktada şudur; misafir işçi alımıyla Almanya’ya giderek yerleşen ailenin birinci nesil çocukları olan bu aile daha önce Yugoslavya’dan gelen bir başka göçmen komşusuna karşıda “yabancı” diye hitap etmektedir. Yani yine kendilerinin Alman kültürüne uyum sağladıklarını düşünürken uzun bir zaman önce gelmiş dahi olsa Yugoslavyalı komşusuna uyum konusunda negatif bakış açısına sahiptirler. Genel olarak bakıldığında ise alan araştırması sürecinde Almanya’da yaşayan çoğu Türk göçmenin ülkeye gelen mültecilerin Alman toplumuna uyum sağlayamayacaklarını düşündükleri ve bunu belirttikleri görülmüştür.

Farklı bir zamanda Münih şehrinin Marienplatz Meydanı’nda gerçekleştirilen alan araştırmasında Müslüman ve Türk bir kadın katılımcı, şehrin ünlü bu meydanında bir kapalı alanda mescit yerinini gösteren tabelede sadece Almanca ve Arapça yön tarifi yazıldığının ve bu durumdan çok rahatsız olduğunu ifade etmiştir. Yıllardır ülkede yaşayan o kadar çok Türk nüfusuna karşı bu yapılan durumun bir dışlama olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Türklere karşı yapılan ırkçılık konusunda da bir başka duruma şahit olunmuştur. Alan araştırması için konuyla ilgili güncel ve daha sağlıklı bilgiler almak amacıyla şehirde sığınmacı ve mültecilerle ilgilinen bir kurumdan randevu talep edilmiştir. Telefonla randevu talebini dile getirirken kurumdan daha ılımlı bir yanıt alınmışken Türkiye’den alan araştırması için gidildiğini

belirttikten sonra “Türk iseniz unuttun o işi” denilerek telefonun direk kapandığına şahit olunmuştur. Bu durum ise ülkede Türklere karşı yapılan dışlama ve ırkçılığa güzel bir örnektir.

3.4. VERİ ANALİZİ

Alan araştırmasında toplamda uygulanan 200 anketin verileri LimeSurvey adlı program aracılığıyla analiz edilmiştir. Çıkan sonuçlar bulgular bölümünde tablo şeklinde yüzdesel olarak verilerek değerlendirilecektir. Böylece katılımcıların mültecilere dair görüşleri, Almanya’nın mültecilere yönelik uyguladığı entegrasyon politikası ve İslamofobi konusundaki düşünceleri ele alınacaktır. Daha sonra yine mültecilere olan bakış açısı ve katılımcıların Müslüman olup olmadıkları ve buna göre sorular eşliğinde alınan sonuçlar analiz edilecektir. En son bölümde de katılımcıların cinsiyet, medeni durumları, eğitim, ekonomik ve siyasi eğilimleri konusuna ilişkin bulgular ele alınarak çalışma genel olarak değerlendirilecektir.

3.5. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın ilk bölümünde ağırlıklı olarak Alman toplumunun mülteciler hakkındaki görüş ve düşünceleri ölçülürken bunun yanında Müslümanlara ilişkin bazı sorular da sorularak Müslümanlara yönelik olumlu veya olumsuz birtakım fikirler ölçülmek istenmiştir. Daha sonra katılımcılara ülkeye gelen mültecilerin yardım edilmesi gereken kişiler olup olmadıkları ve onlardan rahatsız olup olmadıkları sorulurken dinsel kimlik olarak da Müslüman olup olmadıkları sorusu yöneltmiştir. Anket araştırmasının son bölümünde ise katılımcıların oy verdikleri partiler, yaş, cinsiyet, medeni durumları, eğitim durumları, aylık gelirleri ile yaşadıkları konutun onlara ait olup olmadığı bilgilerine yer verilmiştir. Alınan cevaplar ise programa girilerek elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların, Almanya’nın Mültecilere Uyguladığı Entegrasyon Politikasının Başarılı Olduğuna Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	36	18.00%
Katılmıyorum(2)	61	30.50%
Kararsızım(3)	41	20.50%
Katılıyorum(4)	33	16.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	20	10.00%
Yanıt yok	9	4.50 %

Tablo 1'e göre Almanya'nın mültecilere yönelik uyguladığı entegrasyon politikasının başarılı olduğuna katılanların oranı %26.50'dir. Bu soruda katılımcıların %20.50'lik bir kısmı kararsız bir tutum sergilerken %48.50'lik bir oran ise Almanya'nın mültecilere uyguladığı entegrasyon politikasının başarılı olduğuna katılmadığını belirtmiştir. %4.50'lik kısım da soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 2: Almanya'ya Mülteci Olarak Gelen Herkesin Gerçekten Çok Mağdur Olduğu Durumuna Katılanların Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	41	20.50%
Katılmıyorum(2)	54	27.00%
Kararsızım(3)	38	19.00%
Katılıyorum(4)	38	19.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	20	10.00%
Yanıt yok	9	4.50%

Tablo 2'ye göre Almanya'ya mülteci olarak gelen herkesin gerçekten çok mağdur olduğuna katılanların oranı %29.00'dur. Bu duruma katılmayanların oranı ise %47.50'dir. Yine bu soruda kararsız olduğunu ifade edenlerin oranı %19.00 iken soruya yanıt vermeyenlerin oranı ise %4.50'dir.

Tablo 3: Mültecilere Uygulanan Entegrasyon Politikasının Alman Toplumsal ve Eğitim Sistemini Zorladığının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	19	9.50%
Katılmıyorum(2)	40	20.00%
Kararsızım(3)	44	22.00%
Katılıyorum(4)	54	27.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	30	15.00%
Yanıt yok	13	6.50%

Tablo 3'e göre mültecilere yönelik uygulanan entegrasyon politikasının Alman toplumsal ve eğitim sistemini zorladığı sorusuna %42.00'lik bir oran katılmıştır. Soruya katılmayanların oranı ise %29.50'dir. %22.00'lik oran da mültecilere ilişkin uygulanan

entegrasyon politikasının Alman toplumsal ve eğitim sistemini zorladığı konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir. %6.50'lik bir oran da soruya cevap vermemiştir.

Tablo 4: Katılımcıların, Mültecilerin Alman Halkı İçin Bir Güvenlik Sorunu Yarattığına Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	44	22.00%
Katılmıyorum(2)	56	28.00%
Kararsızım(3)	36	18.00%
Katılıyorum(4)	34	17.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	29	14.50%
Yanıt yok	1	0.50%

Tablo 4'de göre mültecilerin Alman halkı için bir güvenlik sorunu yarattığına %50.00'lik bir oran katılmadığını belirtmiştir. Yani anket katılımcılarının yarısı mültecilerin Alman halkı için bir güvenlik problemi oluşturmadığını ifade etmiştir. Bu soruya %18.00'lik oran kararsız bir yanıt verirken %31.50'lik bir oran ise mültecilerin Alman halkı için bir güvenlik sorunu yarattığına katılmaktadır. Soruyu yanıtlamayan oran ise %0.50'dir.

Tablo 5: Katılımcıların, Mülteci Krizinin İslam Karşıtlığının Artışına Zemin Hazırladığına Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	30	15.00%
Katılmıyorum(2)	31	15.50%
Kararsızım(3)	33	16.50%
Katılıyorum(4)	51	25.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	44	22.00%
Yanıt yok	11	5.50%

Arap Baharı sonrası Almanya'da yaşanan mülteci krizi İslam karşıtlığının artışına zemin hazırladığı yönündeki soru aslında sadece Arap Baharı sonrası kastedilerek hazırlanmış ve bu yönde katılımcılara yöneltilmiştir. Çünkü İslam karşıtlığı ülkede daha önceden de var olan bir durumdur. Bu noktada Arap Baharı sonrası Almanya'da yaşanan mülteci krizinin

İslam karşıtlığının artışına zemin hazırladığı sorusuna Tablo 5’deki dağılıma göre %47.50’lik oran katıldığını belirtmiştir. %30.50’lik bir oran ise mülteci krizinin İslam karşıtlığının artışına zemin hazırladığı sorusuna katılmadığını ifade etmiştir. Bu soruya %16.50’lik oran ise kararsız olduğu yönünde yanıt verirken %5.50’lik oran ise soruyu cevaplamamıştır.

Tablo 6: Ülkeye Yapılan Mülteci Göçün Durdurulması Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	74	37.00%
Katılmıyorum(2)	42	21.00%
Kararsızım(3)	32	16.00%
Katılıyorum(4)	23	11.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	28	14.00%
Yanıt yok	1	0.50%

Tablo 6’ya göre katılımcılardan %58.00’lik oran ülkeye yapılan mülteci göçünün durdurulmasına katılmadıklarına ilişkin bir yanıt vermiştir. %25.50’lik bir oran ise tam tersi bir yönde yani ülkeye gerçekleştirilen mülteci göçünün durdurulmasına katıldıklarını belirten bir cevap vermiştir. %16.00’lik oran da bu soruda kararsız bir tutum sergilerken %0.50’lik oran ise soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 7: Almanya’nın Mültecilere Karşı Yaptığı Yardımın Yeterli Olduğu Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	26	13.00%
Katılmıyorum(2)	40	20.00%
Kararsızım(3)	42	21.00%
Katılıyorum(4)	39	19.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	46	23.00%
Yanıt yok	7	3.50%

Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilere Almanya’nın yaptığı yardımın yeterli olduğuna Tablo 7’ye göre %42.50’lik oran katıldığını belirtmiştir. %33.00’lük bir oran ise tam tersi bu soruya katılmadığını ifade etmiştir. Yine bu soruya kararsız yanıt veren oran da

biraz yüksek olmakla birlikte %21.00'dir. Ek olarak %3.50'lik bir oran ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 8: Terör veya Bazı Suçların Müslümanlara Yönelik İrkçılığı Arttırdığı Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	7	3.50%
Katılmıyorum(2)	9	4.50%
Kararsızım(3)	10	5.00%
Katılıyorum(4)	72	36.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	97	48.50%
Yanıt yok	5	2.50%

Arap Baharı sonrası Almanya'da yaşanan terör veya bazı suçların Müslümanlara karşı ırkçılığı arttırdığına Tablo 8'e göre %84.50'lik oran katıldığını ifade etmiştir. Bir hayli yüksek çıkan bu orana karşı %8.00'lik bir oran da ülkede yaşanan terör veya bazı suçların Müslümanlara yönelik ırkçılığı arttırdığına katılmadığını belirtmiştir. Bunun yanında %5.00'lik oran da bu soruya kararsız yanıt verirken %2.50'lik oran ise soruyu yanıtsız bırakmıştır. Buradan yol çıkarak Arap Baharı sonrası bazı şehirlerde gerçekleştirilen terör saldırılarının ve yapılan suçların Müslümanlara yönelik olumsuz bakış açısını veya onlara karşı olan ırkçılığı arttırdığı görüşü aslında ispatlanmış olmaktadır. Özellikle bazı terör saldırılarını DEAŞ'ın yapması doğal olarak Müslümanlara yönelik bakış açısını olumsuz etkilemiştir.

Tablo 9: Katılımcıların; Ülkede Artan İrk, Etnik Grup, Kültürel Çeşitlilik ve Farklı Milletlerle Bir Arada Yaşamaktan Ne Derece Memnun Olduklarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	14	7.00%
Katılmıyorum(2)	15	7.50%
Kararsızım(3)	35	17.50%
Katılıyorum(4)	59	29.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	77	38.50%
Yanıt yok	0	0.00%

Katılımcıların Tablo 9'a göre Almanya'da artan ırk, etnik grup, kültürel çeşitlilik ve farklı milletlerle bir arada yaşamaktan memnun olduklarına %68.00'lik oran katıldığını belirtmiştir. Yani %68.00'lik oran bu durumdan memnun olduğunu ifade ederken %17.50'lik oran ise bu konuda kararsız kaldığını belirtmiştir. Bununla birlikte bu soruya katılmayanların oranı ise %14.50'dir.

Tablo 10: Katılımcıların, Entegrasyonu Sağlanabilen Mültecilerin Alman İstihdam ve Demografik Sistemine Olumlu Katkı Sağladığına Ne Derece Katıldıklarını Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	11	5.50%
Katılmıyorum(2)	6	3.00%
Kararsızım(3)	34	17.00%
Katılıyorum(4)	55	27.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	85	42.50%
Yanıt yok	9	4.50%

Arap Baharı sonrası Almanya'ya gelen ve entegrasyonu sağlanabilen mültecilerin Alman istihdam ve demografik sistemine olumlu katkı sağladıklarını düşünen katılımcıların Tablo 10'a göre oranı %70.00'dir. Yani katılımcıların yarıdan fazlası ülkeye uyum sağlayan mültecilerin Almanya'nın istihdam ve demografik sistemine olumlu katkıda bulunduklarını düşünmektedir. %17.00'lik oran da bu konuda kararsız bir cevap vermiştir. Entegrasyonu sağlanan mültecilerin ülkenin istihdam ve demografik sistemine olumlu katkı sağladıklarına katılmayanların oranı ise %8.50'dir. Bununla beraber %4.50'lik oran da soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 11: Katılımcıların; Müslümanların İbadet Yerleri, İbadet Şekilleri veya Türbandan Rahatsızlık Duymadıkları Sorusuna Ne Derece Katıldıklarını Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	18	9.00%
Katılmıyorum(2)	15	7.50%
Kararsızım(3)	18	9.00%
Katılıyorum(4)	34	17.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	114	57.00%
Yanıt yok	1	0.50%

Tablo 11'e göre anket katılımcılarının Müslümanların ibadet yerleri(cami vs), ibadet şekilleri(namaz, oruç vs) veya türbandan rahatsızlık duymadıkları sorusuna %74.00'lik bir oran katıldığını belirtmiştir. Bunun tam tersi %16.50'lik oran ise bu soruya katılmadığını ifade etmiştir. Yani %16.50'lik oran Müslümanların ibadet yerleri, ibadet şekilleri yahut türbandan rahatsız duymaktadır. %9.00'luk oran ise bu soruya kararsız bir yanıt verirken %0.50'lik oran da yine soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 12: İlerleyen Süreçte Mültecilerin Entegrasyonu Doğru Yürütülürse Alman Kültürüyle Uyum Sağlayabileceklerinin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	19	9.50%
Katılmıyorum(2)	42	21.00%
Kararsızım(3)	47	23.50%
Katılıyorum(4)	54	27.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	31	15.50%
Yanıt yok	7	3.50%

Tablo 12'ye göre ilerleyen süreçte mültecilerin entegrasyonu doğru yürütülürse Alman kültürüyle uyum sağlayabilecekleri sorusuna katılanların oranı %42.50'dir. %23.50'lik oran ise bu soru karşısında kararsız bir tutum sergilemiştir. Bununla beraber yine ilerleyen zamanlarda mültecilerin entegrasyonu doğru bir şekilde yürütülürse Alman kültürüyle uyum sağlayabilecekleri sorusuna %30.50'lik oran ise katılmadığını ifade etmiştir. %3.50'lik oran da bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 13: Mülteciler Tarafından Herhangi Bir Saldırıya Uğradığını Belirtenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	131	65.50%
Katılmıyorum(2)	20	10.00%
Kararsızım(3)	12	6.00%
Katılıyorum(4)	17	8.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	18	9.00%
Yanıt yok	2	1.00%

Anket çalışmasına katılanlardan Tablo 13'e göre %75.50'lik oran, Arap Baharı sonrası Almanya'da mülteciler tarafından herhangi bir saldırıya uğradıkları sorusuna katılmadığını belirtmiştir. %6.00'lik oran ise bu soruya kararsız bir yanıt verirken %17.50'lik oran da yine ülke içerisinde mülteciler tarafından herhangi bir saldırıya maruz kaldıkları soruna katıldığını ifade etmiştir. Yani %17.50'lik oran mültecilere tarafından bir saldırıya uğradığını belirtmiştir. %1.00'lik oran ise soruya cevap vermemiştir.

Tablo 14: Katılımcıların, Mültecilerin Ülkelerindeki Savaşın Sona Ermesinin Ardından Geri Gönderilsin Sorusuna Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	28	14.00%
Katılmıyorum(2)	36	18.00%
Kararsızım(3)	63	31.50%
Katılıyorum(4)	38	19.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	29	14.50%
Yanıt yok	6	3.00%

Tablo 14'e göre %33.50'lik oran mültecilerin ülkelerindeki savaşın sona ermesinin ardından geri gönderilmesine katılmaktadırlar. %31.50'lik oranın ise bu konuda kararsız kaldığı görülmektedir. %32.00'lik oran da mültecilerin ülkelerindeki savaşın bitmesinden sonra geri gönderilmesine katılmadıklarını ifade etmiştir. %3.00'lük oran ise bu soruyu yanıtlamamıştır. Görüldüğü gibi mültecilerin geri gönderilmesi konusunda anket katılımcıların verdikleri olumlu ve olumsuz yanıtların oranları birbirine çok yakındır.

Tablo 15: Katılımcıların Bir Mülteciyle Aynı İş Yerinde Çalışmaktan Rahatsızlık Duymalarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	133	66.50%
Katılmıyorum(2)	24	12.00%
Kararsızım(3)	17	8.50%
Katılıyorum(4)	11	5.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	12	6.00%
Yanıt yok	3	1.50%

Tablo 15'e göre Arap Baharı sonrası ülkeye gelen bir mülteci ile aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsızlık duyan katılımcıların oranı %11.50'dir. %8.50'lik bir oran ise katılımcıların bu konuda kararsız olduklarını göstermektedir. Bir mülteciyle aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsızlık duymayan katılımcıların oranı ise %78.50 olduğu Tablo 15'te görülmektedir. Yanıt vermeyenlerin oranı da %1.50'dir.

Tablo 16: Katılımcıların, Mültecilerin Bazı İşlerde Çalışmalarının Almanya'daki İşsizliği Arttırdığı Konusuna Ne Derece Katıldıklarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	97	48.50%
Katılmıyorum(2)	41	20.50%
Kararsızım(3)	33	16.50%
Katılıyorum(4)	15	7.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	8	4.00%
Yanıt yok	6	3.00%

Arap Baharı sonrası Almanya'daki mültecilerin bazı işlerde çalışmalarının ülkedeki işsizliği arttırdığı konusuna Tablo 16'da da görüldüğü üzere %69.00 oran katılmadığını belirtmiştir. Yine bu konuda kararsız yanıt veren %16.50'lik oranın yanında %3.00'lük oran da cevap vermemiştir. %11.50'lik bir oran ise mültecilerin birtakım işlerde çalışmalarının Almanya'daki işsizliği arttırdığına katıldığını ifade etmiştir.

Tablo 17: Müslümanları Almanya İçin Bir Tehdit unsuru olarak gören katılımcıların Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	121	60.50%
Katılmıyorum(2)	33	16.50%
Kararsızım(3)	23	11.50%
Katılıyorum(4)	8	4.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	8	4.00%
Yanıt yok	7	3.50%

Tablo 17'ye göre katılımcıların, Müslümanları Almanya için bir tehdit unsuru olarak gördüğü sorusuna %77.00'lik oran katılmamıştır. Yani %77.00'lik bir oranda katılımcı Müslümanları Almanya için bir tehdit olarak görmemektedir. %11.50'lik oranın ise bu konuda kararsız bir cevap verdiği görülmektedir. Yine %8.00'lik bir oran da Müslümanları ülke için tehdit unsuru olarak gördüğüne katıldığını ifade etmiştir. %3.50'lik oran ise soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 18: Arap Baharı Sonrası Ülkeye Gelen Mültecilerin Yardım Edilmesi Gereken Kişiler Olup Olmadıklarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Evet(Y)	129	64.50%
Hayır(N)	34	17.00%
Yanıt yok	37	18.50%

Tablo 18'e göre Arap Baharı sonrası Almanya'ya gelen mültecilerin yardım edilmesi gereken kişiler olduklarını düşünenlerin oranı %64.50'dir. Bununla beraber %17.00'lik bir oran ise bu mültecilerin gerçek anlamda yardım edilmesi gereken insanlar olmadıklarını belirtmiştir. Yine %18.50'lik oran da bu soruyu cevaplamamıştır.

Tablo 19: Arap Baharı Sonrası Ülkeye Gelen Mültecilere İnsan Oldukları İçin Yardım Edilmesi Gerektiğinin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	4	2.00%
Katılmıyorum(2)	0	0.00%
Kararsızım(3)	3	1.50%
Katılıyorum(4)	21	10.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	126	63.00%
Yanıt yok	46	23.00%

Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilere en başta insan oldukları için yardım edilmesi gerektiğini belirten katılımcı oranı Tablo 19'a göre %73.50'dir. %2.00'lik oran ise bu duruma katılmadığını ifade ederken %1.50'lik bir oranın da kararsız olduğu görülmektedir.

Tablo 20: Arap Baharı Sonrası Ülkeye Gelen Mültecilere Dini İnançları Bağlamında Yardım Edilmesi Gerekliğini Belirtenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	54	27.00%
Katılmıyorum(2)	16	8.00%
Kararsızım(3)	16	8.00%
Katılıyorum(4)	16	8.00%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	43	21.50%
Yanıt yok	55	27.50%

Tablo 20'ye göre Arap Baharı sonrası Almanya'ya gelen mültecilere katılımcıların dini inançlarından yola çıkarak yardım edilmesi gerektiği sorusuna katılanların oranı %29.50'dir. %35.00'lik oran da buna katılmadığını belirtmiştir.

Tablo 21: Mültecilere, Ülkenin Kalkınmasına Yardımcı Olacakları İçin Yardım Edilmesi Gerekliğini Belirtenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	11	5.50%
Katılmıyorum(2)	21	10.50%
Kararsızım(3)	46	23.00%
Katılıyorum(4)	33	16.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	33	16.50%
Yanıt yok	56	28.00%

Arap Baharı sonrası Almanya'ya gelen mültecilerin ülkenin kalkınmasına yardımcı olacakları için yardım edilmesi gereken kişiler olduklarına katılanların oranı Tablo 21'e göre %33.00'tür. %23.00'lük oran ise kararsız bir tutum sergilerken %16.00'lik oran da bu duruma katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 22: Mültecilerle Aynı Konumda Oldukları İçin Onlara Yardım Edilmesi Gerektiğini Belirtenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	115	57.50%
Katılmıyorum(2)	13	6.50%
Kararsızım(3)	5	2.50%
Katılıyorum(4)	5	2.50%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	13	6.50%
Yanıt yok	49	24.50%

Tablo 22'ye göre katılımcıların ülkeye gelen mültecilerle aynı konumda oldukları için yani kendilerinden yola çıkarak mültecilerin yardım edilmesi gereken kişiler olduklarına katılanların oranı %9.00'dur. Fakat katılımcıların yarından fazla bir oranı %64.00'ü bu duruma katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 23: Katılımcıların, Arap Baharı Sonrası Ülkeye Gelen Mültecilerden Rahatsız Olup Olmadıklarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Evet(Y)	29	14.50%
Hayır(N)	142	71.00%
Yanıt yok	29	14.50%

Arap Baharı sonrası Almanya'ya gelen mültecilerden rahatsız olan katılımcıların oranı Tablo 23'e göre %14.50'dir. Yine Tablo 23'de de görüldüğü üzere katılımcıların Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilerden rahatsız olup olmadıkları sorusu sorulmuş ve buna evet yanıtı verenlere ise neden rahatsız olduklarıyla ilgili alt bölümde de sorular yöneltmiştir. Hayır yanıtı verenlere bu soruları yanıtsız bırakma seçeneği sunularak zorunlu tutulmamış ve bir sonraki bölüme geçebilme olanağı tanınmıştır. Dolayısıyla bu soruya hayır yanıtı veren %71.00'lik oranın bir kısmı sonraki bölüme geçerken, kendi isteği doğrultusunda bu sorunun alt bölümlerdeki soruları yanıtlayanlar da olmuştur. Ayrıca bu soruyu yanıtsız bırakan %14.50'lik orandan da isteyenlere alt bölümdeki soruları cevaplama seçeneğini de sunulmuş ve bu noktada yanıtlayanlar da bulunmuştur.

Tablo 24: Mültecilerin Ülkeye Yük Olduklarını Düşünenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	12	6.38%
Katılmıyorum(2)	5	2.66%
Kararsızım(3)	5	2.66%
Katılıyorum(4)	13	6.91%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	15	7.98%
Yanıt yok	138	73.40%

Tablo 24'e göre Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilerden rahatsız olan katılımcıların bunun sebebi olarak mültecilerin ülkenin sosyal hizmetlerden faydalanarak Almanya'ya yük olduklarını düşünenlerin oranı %14.89'dur. %9.04'lük oran ise bu durumun tam tersi mültecilerin ülkeye yük olduğuna katılmamıştır. %2.66'lık oran da bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Tablo 25: Mültecilerin Ülkede Terörizmi Arttırdığını Düşünenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	17	9.04%
Katılmıyorum(2)	5	2.66%
Kararsızım(3)	11	5.85%
Katılıyorum(4)	5	2.66%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	13	6.91%
Yanıt yok	137	72.87%

Tablo 25'e göre Arap Baharı sonrası Almanya'ya gelen mültecilerden rahatsız olan katılımcılardan bunun nedeni olarak ülkede terörizmi arttırdıklarını düşünenlerin oranı %9.57'dir. Bu konuya dair %9.57'lik bir oran aslında azımsanmayacak bir orandır. %5.85'lik oran ise bu konuda kararsız olduğunu belirtirken %11.7'lik oran da mültecilerin ülkede terörizmi attırmadığını belirtmiştir.

Tablo 26: Mültecilerin Savaş Sonrası Ülkelerine Dönmeyerek Almanya’da Kalacaklarını Düşünenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	12	6.38%
Katılmıyorum(2)	0	0.00%
Kararsızım(3)	5	2.66%
Katılıyorum(4)	12	6.38%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	21	11.17%
Yanıt yok	138	73.40%

Tablo 26’ya göre Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilerin ülkelerindeki savaşın sona ermesinden sonra geri dönmeyerek Almanya’da kalacaklarını düşünerek bu sebeple mültecilerden rahatsız olan katılımcıların oranı %17.55’tir. %2.66’lık oran ise bu konuda kararsız olduğunu ifade ederek %6.38’lik oran da bu duruma katılmadığı yönünde yanıt vermiştir.

Tablo 27:Çokkültürlü Bir Toplum Olmak İstemediğini Düşünenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	22	11.70%
Katılmıyorum(2)	10	5.32%
Kararsızım(3)	6	3.19%
Katılıyorum(4)	4	2.13%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	7	3.72%
Yanıt yok	139	73.94%

Tablo 27’ye göre Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilerden rahatsız olan katılımcıların bunun sebebi olarak çokkültürlü bir toplum olmak istemediklerini ifade edenlerin oranı %5.85’tir. Bununla beraber %3.19’luk bir oran bu konuda kararsız bir tutum sergilerken %17.02’lik oranın ise bu duruma katılmadığı görülmektedir.

Tablo 28: Katılımcıların Müslüman Olup Olmadıklarını Gösteren Dağılım

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Evet(Y)	61	30.50%
Hayır(N)	113	56.50%
Yanıt yok	26	13.00%

Anket çalışmasına katılan katılımcıların Tablo 28'e göre %30.50'lik oranı Müslümandır. Müslüman olmayanların oranı ise yukarıda da görüldüğü üzere %56.50'dir. Soruya yanıt vermeyenlerin oranı da %13.00'tür. Bu soruyu yanıtsız bırakan fakat Müslüman olan katılımcılara da alt bölümdeki soruları yanıtlama seçeneği sunulmuştur.

Tablo 29: Irkçı Saldırıya Uğradığını Düşünenlerin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	43	21.72%
Katılmıyorum(2)	8	4.04%
Kararsızım(3)	1	0.51%
Katılıyorum(4)	8	4.04%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	11	5.56%
Yanıt yok	127	64.14%

Tablo 29'a göre ırkçı saldırıya uğradığını düşünen Müslümanların oranı %9.6'dır. %25.76'lık oran ise bunun tam tersi ırkçı bir saldırıya uğramadığını belirtmiştir.

Tablo 30: İbadetlerini Özgürce Yerine Getirebildiğine Katılanların Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	16	8.08%
Katılmıyorum(2)	9	4.55%
Kararsızım(3)	6	3.03%
Katılıyorum(4)	17	8.59%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	23	11.62%
Yanıt yok	127	64.14%

Tablo 30'a göre ibadetlerini özgürce yerine getirebildiğini düşünen Müslümanların oranı %20.21'dir. %3.03'lük bir oran ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Yine ibadetlerini özgür bir şekilde yerine getirdiği sorusuna katılmayanların oranı %12.63'tür. Yani %12.63 oranındaki Müslüman katılımcı ibadetlerini Almanya'da özgürce yerine getirememektedir.

Tablo 31: Alman Kültürüyle Uyum Sağladığına Katılanların Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	13	6.57%
Katılmıyorum(2)	4	2.02%
Kararsızım(3)	9	4.55%
Katılıyorum(4)	20	10.10%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	23	11.62%
Yanıt yok	129	65.15%

Tablo 31'e göre Alman kültürüyle uyum sağladığı düşüncesine katılan Müslümanların oranı %21.72'dir. Alman toplumunda bazı kesimlerin Müslümanların Alman kültürüyle uyum sağlamadığını düşünmesine karşılık bu %21.72'lik oran aslında hiç de azımsanmayacak bir sonuçtur. Çünkü farklı bir coğrafya, farklı bir din ve kültürden gelen %21.72 oranında katılımcı bu soruyu olumlu yanıtlamıştır. Ayrıca bu konuda kararsız yanıt veren katılımcıların oranı ise %4.55'tir. Bununla beraber yine %8.59'luk oran ise Alman kültürüyle uyum sağlamadığını düşünmektedir.

Tablo 32: Medyanın İslamofobi'yi Arttırdığına Katılanların Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum(1)	13	6.57%
Katılmıyorum(2)	1	0.51%
Kararsızım(3)	5	2.53%
Katılıyorum(4)	11	5.56%
Kesinlikle Katılıyorum(5)	40	20.20%
Yanıt yok	128	64.65%

Tablo 32'ye göre Almanya'da medyanın İslamofobiyi arttırdığına katılanların oranı %25.76'dır. Buna katılmayanların oranı ise %7.08'dir. Bununla birlikte yine bu konuda kararsız bir yanıt verenlerin oranı da %2.53'tür.

Tablo 33: Katılımcıların En Son Yapılan Seçimlerde Hangi Partiye Oy Verdiklerinin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Hristiyan Demokrat Parti(CDU)(1)	16	8.00%
Alman Sosyal Demokratik Parti(SPD)(2)	23	11.50%
Sol Parti(dielinke)(3)	9	4.50%
Yeşiller Partisi(Birlik90/Yeşiller)(4)	13	6.50%
Hristiyan Sosyal Birliği(CSU)(5)	5	2.50%
Almanya İçin Alternatif Parti(AfD)(6)	5	2.50%
Hür Demokratik Parti(FDP)(7)	13	6.50%
Almanya Korsan Partisi(8)	1	0.50%
OY KULLANMADIM(9)	78	39.00%
Yanıt yok	37	18.50%

Tablo 33'e göre katılımcıların %11.50'si en son yapılan seçimlerde Alman Sosyal Demokratik Parti'sine oy vermiştir. Bu partiden sonra ikinci sırada ise %8.00'lik oranla Hristiyan Demokratik Parti gelmektedir. Katılımcıların %2.50'lik oranı Hristiyan Sosyal Birliği'ne oy verirken yine %2.50'lik oranda Almanya'nın aşırı sağ partisi AfD'ye oy vermiştir. Yine Hür Demokratik Parti'ye oy veren katılımcı oranı %6.50'dir. Sol Parti'ye oy veren oran %4.50 olurken Yeşiller Partisi'ne de %6.50 oranında oy veren katılımcı olmuştur. Anket çalışmasına katılan %18.50'lik bir oran bu soruyu yanıtsız bırakırken %39.00'luk oran ise oy kullanmadığını belirtmiştir. Bu oran içerisinde oy kullanmak için yaşı küçük olan veya Alman vatandaşı olmayanlarda bulunmaktadır.

Tablo 34: Katılımcıların Dört Yıl Önce Hangi Partiye Oy Verdiklerinin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Hristiyan Demokrat Parti(CDU)(1)	18	9.00%
Alman Sosyal Demokratik Parti(SPD)(2)	18	9.00%
Sol Parti(dielinke)(3)	7	3.50%
Yeşiller Partisi(Birlik90/Yeşiller)(4)	8	4.00%
Hristiyan Sosyal Birliği(CSU)(5)	9	4.50%
Almanya İçin Alternatif Parti(AfD)(6)	1	0.50%
Hür Demokratik Parti(FDP)(7)	3	1.50%
Almanya Korsan Partisi(8)	3	1.50%
OY KULLANMADIM(9)	80	40.00%
Yanıt yok	53	26.50%

Tablo 34'e göre katılımcılardan toplam %13.5'lik oranı dört yıl önceki seçimlerde CDU/CSU'ya oy vermiştir. Aşırı sağ partisi olan AfD'ye ise %0.50'lik bir oran oy vermiştir. Yine %9.00'luk oran da Sosyal Demokrat Parti'ye oy vermiştir. Yeşiller Partisi'ne oy veren katılımcı oranı %4.00 iken Sol Parti'ye oy veren %3.50'dir. Bir önceki soru ile kıyaslandığında görüldüğü gibi aşırı sağ partisi son seçimlerde yükselişe geçerken, Sol Parti ile Yeşiller Partisi'de oylarını arttırmıştır. CDU'nun ise son seçimlerde biraz oy kaybettiği görülmektedir.

Tablo 35: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Kadın(F)	117	58.50%
Erkek(M)	72	36.00%
Yanıt yok	11	5.50%

Tablo 35'e göre anket katılımcılarının cinsiyeti kadın olanların oranı %58.50'dir. Erkeklerin oranı ise %36.00 iken %5.50'lik bir oranda soruya yanıt vermemiştir.

Tablo:36: Katılımcıların Medeni Durumlarının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Bekar(1)	114	57.00%
Evli(3)	57	28.50%
Boşanmış(2)	7	3.50%
Yanıt yok	22	11.00%

Tablo 36'ya göre katılımcıların %57.00'si bekadır. %28.50'si ise evlidir. %3.50'lik oran boşanmış olduğunu belirtirken yanıt vermeyenlerin oranı ise %11.00'dir.

Tablo 37: Katılımcıların Eğitim Bilgilerinin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
OkuldanÇıkışBelgesiYok(1)	1	0.50%
İlkokul/Ortaöğretim (2)	15	7.50%
Orta öğretimden Ayrılma Belgesi(OrtaVade)(3)	25	12.50%
Üniversiteye Giriş Yeterlilik(4)	49	24.50%
Tamamlanan Mesleki Eğitim(5)	36	18.00%
Lisans(6)	30	15.00%
Yüksek Lisans(7)	25	12.50%
Doktora(8)	7	3.50%
Yanıt yok	12	6.00%

Tablo 37'ye göre katılımcıların %12.50'si ortaöğretimden ayrılmış, %24.50'si de üniversiteye giriş yeterlilik düzeyindeyken mesleki eğitimini tamamlayanların oranı ise%18.00'dir. %15.00'lik oran lisans düzeyine sahipken yüksek lisans %12.50 ve %3.50 oranının da eğitim bilgisi doktora'dır. Genel olarak bakıldığında ise katılımcıların çoğunun eğitim düzeyi lise mezunu, mesleki eğitimini tamamlamış ve lisans düzeyine sahip olanlardır. Yani belirli bir seviyede eğitimi olanlardır.

Tablo 38: Katılımcıların Aylık Gelir Düzeylerinin Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
<500-1000 € (1)	15	7.50%
1000€-2000€(3)	59	29.50%
>2000€(2)	98	49.00%
Yanıt yok	28	14.00%

Tablo 38'e göre katılımcıların %49.00 oranının gelir düzeyi aylık 2.000 avroyu geçkindir. Aylık 1.000 ile 2.000 avro arasında gelire sahip olanların oranı da %29.50'dir. Katılımcılardan birçoğu da aylık gelir düzeyini belirtmek istememiştir ve bunların oranı %14.00'tür.

Tablo 39: Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Kendilerine Ait Olup Olmadığının Dağılımı

Yanıt	Sayı	Yüzde Oranı
Evet(Y)	66	33.00%
Hayır(N)	122	61.00%
Yanıt yok	12	6.00%

Tablo 39'a göre katılımcıların %61.00'nin yaşadığı konut kendisine ait değildir. %33.00'lük bir oranın ise yaşadığı konut kendisine aitken %6.00'lık oran da soruyu yanıtlamamıştır.

Genel olarak 200 kişilik yapılan anket araştırmasının bulgularına bakıldığında çoğu Alman katılımcı mültecilerin yardım edilmesi gereken kişiler olduğunu belirtmiştir. Buradan yola çıkarak Tablo 19'da belirtildiği üzere %73.50'lik oran mültecilere insan oldukları için yardım edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Aynı şekilde mültecilere kendi dini inançları gereği yardım edilmesi gerektiğini belirtenler oranı da %29.50'dir. Bununla birlikte mültecilerin ülke kalkınmasına yardımcı olacaklarını düşündükleri için yardım edilmesi gereken insanlar olduğunu ifade edenlerin oranı ise %33.00'tür. Mültecilerle aynı konumda olduğu için yardım edilmesi gereken kişiler olduğunu düşünenlerin oranı %9.00'dur. Katılımcıların Tablo 18'e göre %64.50'lik oranı mültecilerin yardım edilmesi gereken insanlar olduklarını düşünürken

onlardan rahatsız olmayan oran da bir hayli doğal olarak fazladır. Tablo 23'e göre ise bu oran %71.00'dir. Fakat %14.50'lik bir oran mültecilerde rahatsız olduklarını belirtmiş ve özellikle yüz yüze anket araştırması esnasında gözlemlenen bu kişilerin mültecilerden aşırı rahatsız oldukları görülmüştür. Hem bu kişiler hem de bu soruyu yanıtsız bırakarak alt bölümde yer alan soruları cevaplamak isteyenlere göre mültecilerin ülke kalkınmasına yük olduğunu düşündükleri için rahatsız olduğunu dile getirenlerin oranı %14.89'dur. Bununla beraber mültecilerin ülkede terörizmi arttırdığını düşünerek bu sebeple onlardan rahatsız olanlar ise %9.57'dir. Özellikle bazı şehirlerde yapılan terör saldırılarının radikal dinci terör örgütleri tarafından üstlenilmesi ve işlenen bazı suçlar bu sonucun çıkmasında etkilidir. Aynı şekilde daha sonra ülkelerine dönmeyerek Almanya'da yerleşecek olmalarını düşünerek rahatsız olanlar ise %17.55'dir. Yine çokkültürlü bir toplum olmak istemediği için onlardan rahatsız olanların oranı da %5.85'dir. Buna ek olarak bir mülteciyle aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsızlık duyan katılımcılarda bulunmaktadır. Bunların oranı da Tablo 15'e göre %11.50'dir.

Bu noktada da mültecilerin ülkelerindeki savaşın sona ermesinin ardından geri gönderilmesi konusuna katılanlar ile katılamayanların oranı ise Tablo 14'de her iki uçta olmak üzere aşağı yukarı aynıdır. %33.50'lik oran mültecilerin ülkelerinde savaşın bitmesinden sonra geri gönderilmesi gerektiğini düşünürken bunun tam tersine katılanların oranı ise %32.00'dir. Tablo 6'ya göre de bu aşamada ülkeye yapılan mülteci göçün durdurulması konusuna ilişkin katılanların oranı ise %25.50 iken bunun tam tersini düşünenlerin oranı %58.00'dir.

Almanya'nın mültecilere karşı yaptığı yardımın yeterli olduğu konusuna katılanlar kişilerin oranında da Tablo 7'ye göre her iki uçta aşağı yukarı birbirine yakın bir oran çıkmıştır. %42.50'lik oran Almanya'nın mültecilere yaptığı yardımın yeterli olduğunu düşünürken %33.00'lük oran ise buna katılmamıştır.

Almanya mültecilere kapılarını açarak onlara yaptığı yardımlarla beraber mültecilerin Alman toplumuna entegrasyonu konusunda da bazı politikalar yürütmüştür. Buradan yola çıkarak bu politikalarının başarılı olduğunu düşünen katılımcıların oranı Tablo 1'e göre %48.50'dir. Fakat bu politikalarının başarılı olmadığını düşünen azımsanmayacak bir oran da mevcuttur. Tablo 1'e göre bu katılımcıların oranı %26.50'dir. Bu konuyla ilgili olarak benzer şekilde yine eğer mültecilerin entegrasyonu ilerleyen süreçte doğru bir şekilde yürütülse de Alman kültürüyle uyum sağlayamayacaklarını düşünen katılımcıların oranı da Tablo 12'ye göre %30.50'dir. Bu noktada ise net bir genelleme yapmamakla birlikte Alman kültürünün

farklı ve daha ulaşılması zor bir seviyede olduğunu düşünen Alman ulusu veya orada yaşayarak bu kültüre entegre olduğunu düşünen Türk azınlığın bu çıkan sonuçta ekili olduğu akla gelmektedir. Mültecilerin entegrasyonu konusundan da hareketle yine bu konuda yürütülen politikaların Alman toplumsal ve eğitim sistemini zorladığına Tablo 3'e göre %29.50'lik bir oran katılmaktadır. Fakat entegrasyonu sağlanabilen mültecilerin Alman istihdam ve demografik sistemine olumlu bir yönde katkı sağladıklarını düşünen yüksek düzeyde katılımcılarda bulunmaktadır. Bunların oranı Tablo 10'a göre %70.00'dir.

Arap Baharı sonrası Almanya'ya gelen mültecilere karşı bakış açısını ölçerken sorulan sorulardan biri de, mültecilerin Alman halkı için bir güvenlik problemi yaratıp yaratmadıklarını düşünenleri ele almak olmuştur. Bu bağlamda Tablo 4'e göre %50.00'lik bir oran mültecilerin bir güvenlik sorunu oluşturmadığını düşünmektedir. Fakat bunun tam tersi %31.50'lik bir oranda mültecilerin güvenlik problemi oluşturduğunu düşünmektedir. Bu her iki oran da önemli şekilde yüksektir ve birbirine uç iki noktada yer almaktadır. Bu aşamada ise güvenlik konusundan hareketle katılımcıların mülteciler tarafından herhangi bir saldırıya uğrayıp uğramadıkları sorusu yöneltilerek konunun daha net anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Tablo 13'e göre mülteciler tarafından herhangi bir saldırıya uğradığını belirtenlerin oranı %17.50'dir.

Bu noktadan hareketle yine ülkede terör veya bazı suçların Tablo 8'e göre ülkedeki Müslümanlara yönelik ırkçılığı da arttırdığını düşünenlerin oranı %84.50'dir. Bu oran Müslümanların terör ile aslında nasıl bağdaştırıldığını da gözler önüne sermektedir. Buradan hareketle yine ülkede yaşanan mülteci krizinin İslam karşıtlığına zemin hazırladığı yönünde katılımcılara bir soru yöneltilmiştir. Bu soruda esas olarak vurgulanmak istenilen durum aslında daha önceden var olan İslam karşıtlığı Arap Baharı sonrası ülkedeki mülteci kriziyle birlikte daha bir derinleşmiştir. Dolayısıyla bu durumu kullanarak İslam karşıtlığı yapanlar da doğal olarak çoğalmıştır. Arap Baharı sonrası tezahür eden mülteci krizinin İslam karşıtlığına zemin hazırladığı sorusunda bu durumu kastedilerek katılımcılara yöneltilmiştir. Bu bağlamda Tablo 5'e göre mülteci krizinin İslam karşıtlığına zemin hazırladığına katılanlar %47.50 oranındadır. Yine bu duruma %30.50'lik bir oranda katılmadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların mültecilere yönelik bakış açısının yanında daha genel bir şekilde Almanya'da artan bu kültürel, etnik grup gibi çeşitli milletlerle bir arada yaşamaktan ne derece memnun oldukları da ölçülmek istenmiştir. Bu aşamada sorulan soru neticesinde Tablo 9'a göre katılımcıların %68.00'lik bir oran bu durumdan memnun oldukları belirtmiştir. Bunun yanında %14.50'lik bir oranda bu konudan memnun olmadıklarını ifade etmiştir.

Buradan yola çıkarak Tablo 17'ye göre Müslümanları Alman toplumu için bir tehdit unsuru olarak görenlerin oranı ise %8.00'dir. Aynı şekilde elde edilen bulgulara göre Müslümanların ibadet yerleri, şekilleri veya türbandan rahatsızlık duyan katılımcı oranı Tablo 11'e göre %16.50'dir. Bu oran çok da az olmayan ve azımsanmayacak bir sonuçtur.

Araştırmaya katılanların Müslüman olup olmadıkları ve eğer Müslüman iseler bu durumla ilgili sorulan sorular eşliğinde Müslüman katılımcıların herhangi bir olumsuz davranışa maruz kalıp kalmadıkları da ölçülmüştür. Bu doğrultuda katılımcıların %30.50'lik oranı Tablo 28'e göre Müslümandır. Müslüman olmayanların oranı ise %56.50'dir. Bu soruyu yanıtlamak istemeyen ve Müslüman olanlara ise; arzu ederlerse Müslümanlara yönelik bu başlığın alt bölümünde yer alan soruları yanıtlama seçeneği de sunulmuştur. Bununla beraber Tablo 29'a göre Müslüman katılımcıların %9.6'sı ırkçı bir saldırıya uğramıştır. İbadetlerini özgürce yerine yerine getirebilenlerin oranı Tablo 30'a göre %20.21 iken %12.63'lük bir oranda bu konuda özgür olmadığını belirtmiştir. Yine önemli bir soru olan Alman kültürüyle uyum sağladığını düşünen Müslümanların oranıdır. Tablo 31'e göre ise bu oran %21.72'dir. Almanya'da medyanın İslamofobi'yi arttırdığını düşünen katılımcıların oranı Tablo 32'e göre %25.76'dır. Bu yüksek oran İslamofobi'nin yükselişi konusunda Alman medyasının rolünü göstermektedir.

Anket çalışmasına katılan katılımcıların siyasi görüşlerinde son dört yıl içerisinde bir değişiklik olup olmadığını, varsa hangi yönde olduğunu ölçmek amacıyla son seçimlerde ve dört yıl önceki seçimlerde hangi partiye oy verdikleri soruları sorulmuştur. Genel olarak bakıldığında ise merkez sağ partilerinin CDU/CSU'nun oy kaybettiği gözlemlenirken son dönemde aşırı sağcı, yabancı düşmanı, İslam karşıtı ve milliyetçi çizgisi olan AfD partisnin önceki seçimlere kıyasla oylarını arttırdığı gözlemlenmiştir. Aynı şekilde Sol parti ile Yeşiller partisninde oylarını biraz yükselttiği görülmektedir. Özellikle aşırı sağcı çizgisiyle yükselişe geçen AfD, mülteci kriziyle ilgili yaşanan bazı olumsuzluklardan etkilenen seçmen kitlesi üzerinden önemli bir oy almıştır. Yine yürütmüş olduğu mülteci politikasıyla birlikte Merkel'in partisninde de oy düşüşü görülmektedir.

Bununla birlikte katılımcıların genel çoğunluğunun eğitim düzeyinin aşağı yukarı orta veya bir üst seviyede iyi olduğu Tablo 37'den anlaşılmaktadır. Yine katılımcıların aylık ekonomik gelirlerinin aşağı yukarı asgari ücret etrafında olduğu veya asgari ücretten biraz fazla olduğu Tablo 38'de görülmektedir. Aynı şekilde yaşadığı konutun kendisine ait olmayan katılımcı oranı Tablo 39'a göre %61.00'dir. Bu sosyo-ekonomik durumda dolayısıyla Alman toplumunun mültecilere bakış açısı üzerinde oldukça etkilidir. Bilhassa aylık geliri asgari

cretten az olan veya asgari ücret olan, yaşadığı konut kendisine ait olmayan katılıcılarının ülkeye gelen mülteciler için yapılan harcamalar çerçevesinden hareketle aslında mültecilere olumsuz bakmaları veya onları istememeleri normaldir. Çünkü ekonomik ve sosyal açıdan kendi durumu çok iyi olmayan vatandaşlar üzerinde ülkeye mülteci alınarak onlara yardım yapılması olumsuz bir etki yaratabilmektedir.

SONUÇ

Arap coğrafyasında 2010 tarihinde halk ayaklanmalarıyla ortaya çıkan Arap Baharı sürecinde bölgede yaşanan çatışmalar, siyasi istikrarsızlık, kötü ekonomik yaşam koşulları ve en önemlisi de Suriye’de yaşanan iç savaş ile milyonlarca insan yerinden edilmiştir. En başta Türkiye, Lübnan, Ürdün gibi komşu ülkeler bu durumdan en çok etkilenirken daha sonra Esad Rejimi’yle muhalefet arasında yaşanan çatışmalarda birçok sivilin zarar görmesi, bölgedeki terör örgütü yapılanmaları ve küresel aktörlerin de Suriye İç Savaşı’na müdahil olmaları bu durumu çok farklı bir boyuta taşıyarak uluslararası bir kriz haline getirmiştir. Özellikle rejimin uyguladığı saldırılarda sivillerin ölmesi ve bölgedeki çatışmaların giderek şiddetlenmesiyle insani krizin yaşanması uluslararası alanda Suriyeli sığınmacı sorununu doğurmuştur. Bölgeden çevre ülkelere ve Avrupa ülkelerine yapılan kitlesel göç hareketleri birçok ülkeyi derinden etkilemiştir.

Arap Baharı süreciyle başlayan bu göç hareketleri çevre ülkelerin yanında Akdeniz ve Ege Denizi üzerinden yasadışı bir şekilde Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışan yasadışı göçmen ve sığınmacılarla ilk zamanlar denize kıyısı olan ülkeleri daha yakından etkilemiştir. Hayatları pahasına çıkılan yolculukta botların batmasıyla boğularak ölen binlerce insanın özellikle çocukların kıyıya vuran cesetleriyle sarsılan Avrupa ülkelerinde ve dünya kamuoyunda bu konu bilhassa 2015 yılında ilk sıralarda yer almıştır. Bununla beraber hem deniz üzerinden hem de karadan Avrupa’ya doğru yapılan göç kitlesel akını 2015 yılında sarsıcı bir şekilde Avrupa ülkeleri de çok derinden etkileyerek mülteci krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Yunanistan, İspanya ve İtalya gibi ülkelere giriş yapan yasadışı göçmen ve sığınmacıların yanında aynı zamanda bu tarihte Avrupa ülkelerine Balkan güzergahı üzerinden de büyük bir kitsel göç akını yaşanmıştır. Özellikle Makedonya ve Sırbistan gibi ülkeler üzerinden Macaristan sınırına ulaşan yasadışı göçmen ve sığınmacılar özellikle ulaşmak istedikleri Orta ve Batı Avrupa ülkeleri için bu yolu kullanmışlardır.

Yasadışı göçmen, sığınmacı ve mülteciler için varış ülkelerinin başında da Almanya gelmektedir. Gerek hayat standartlarının daha iyi olması gerekse eş, dost gibi akrabalarının olması bu konuda Almanya’yı hedef ülke yapmıştır. Daha sonra bu duruma Almanya’nın mültecilere yönelik uyguladığı açık kapı politikasını da eklemek mümkündür. Bazıları uzun yolculuk sürecinde geçtikleri ülkelerde kalarak sığınma başvurusunda bulunmuşlardır. Fakat bir çoğu yola devam etmiştir. Sığınmacı ve mültecilere karşı önlem amaçlı Macaristan, sınıra dikenli tel çekme gibi bir dizi katı kurallar uygulama yoluna gitmiştir. Böylece Macaristan sınırında sığınmacı ve mültecilerin birikmesi, Macaristan Başkanı sağcı Victor Orbán’ının

mülteci karşıtlığı, ülkeye gelen mülteci ve sığınmacıları çok az bir süre ülkede tutma çabası gibi bir çok neden AB içinde mülteci krizi konusunda da kutuplaşmaları beraberinde getirmiştir.

Birlik içerisinde mülteci krizi karşısında transit bölge oluşturulması gibi bazı konular gündeme gelirken özellikle sığınmacı ve mültecilerin Macaristan sınırında birikmesi ve Victor Orban'ın bu konudaki sert tutumu doğal olarak Almanya'yı da çok yakından etkilemiştir. 2015 yılında Avrupa'da oluşan bu mülteci krizine Angela Merkel insancıl ve çözüm amaçlı yaklaşmış “Bunu yapabiliriz” söyleminde bulunarak Dublin Prosedürlerini askıya alarak açık kapı politikasını uygulamıştır. Bu politikada bağlamında ise Almanya 2015 tarihinin yarısından sonra 800 bin mülteciyi ülkeye alacağını belirtmiştir. Bu doğrultuda mülteciler için daha fazla hedef ülke konumuna gelen Almanya'da 2015 yılında kayıtlı toplam mülteci sayısı bir milyonu geçmiştir. Hızla ivme kazanan bu durum sonrası Almanya mülteci konusunda kapasitesinin üst sınırına ulaştığını vurgulayarak sınırlarda güvenlik sebebiyle de kimlik kontrolleri yapmaya başlamıştır. Daha sonrada geçici olarak Schenge'ni de askıya almıştır. Bu durum birlik içinde bazı ülkelerde çok tartışmalara neden olurken Almanya ise mülteci yükünün AB içerisinde paylaşılması hususunda durarak bunu belirtmiştir.

Bununla birlikte Avrupa ülkelerine yapılan göç hareketleri üzerinde coğrafi açıdan çok fazla etkisi olan transit ülke Türkiye bu konuda önemli bir aktör haline gelmiştir. AB-Türkiye arasında başlayan görüşmelerde öncü rol alan Merkel, Türkiye'nin mülteci politikasında kilit nokta olduğunu sık sık vurgulamıştır. Bu bağlamda yapılan anlaşmalar neticesinde birlik ile Türkiye arasında Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanması noktasında Yunan adalarından Avrupa'ya geçen her yasadışı göçmenin Türkiye'ye iade edilmesi ve bunun karşılığında ise birliğin Türkiye'den kayıtlı bir mülteci alması konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bununla birlikte Türkiye'ye toplamda 6 milyar avro maddi destek yapılması öngörülmüştür. Böylece hem AB hem de Almanya alacağı mülteci konusunda daha seçici olma yoluna giderek sorun oluşturacak veyahut güvenliği tehdit edecek gibi konularda daha dikkatli olmuş ve gelen sığınmacı ile mülteci sayısını azaltmak istemiştir. Ayrıca Almanya bu dönemde Kosova, Arnavutluk , Karadağ gibi bazı ülkeleri güvenli menşe ülke sınıfına koymuştur. Yine bu dönemde Almanya; Arap Baharı'nın tezahür ettiği ülkeler dışında çatışma, ekonomik sorunlar ve kötü yaşam koşullarının olduğu ülkelerden de kaçarak gelen sığınmacı ve mültecilere karşı da önlem alma amacıyla bazı ülkelerle Geri Kabul Anlaşması imzalamıştır. Bu ülkelerden olan Afganistan'a bazı geri iade edilmeler yaşanmış ve bu konu çok tartışılmıştır.

Bu sürçete Almanya sığınmacı ve mültecilere karşı iltica paketleri çıkarmış ve prosedürlerinin hızlandırılması için bazı çalışmalarda yapmıştır. Çıkarılan İltica Paketleriyle ülkeye gelecek olan veya ülkede bulunan sığınmacılar konusunda daha sert önlemler alma yoluna gitmiştir. Bununla birlikte ülkeye gelen sığınmacı ve mülteciler için ise Merkel'in öncelikle en fazla önem verdiği konulardan biri entegrasyon konusu olmuştur. Bu bağlamda özellikle Alman ulusal kimliğinde önemli olan Almanca'nın öğrenilmesi ilk sıralarda yer almıştır. Bununla birlikte bu dönemde yapılan entegrasyon kurslarının yanı sıra Entegrasyon Yasası'da çıkartılmış ve bu yasayla mültecilere karşı hem uyum kurslarının daha iyi pekiştirilmesi hemde iş fırsatı gibi konularda önemli çalışmalar yapılması öngörülmüştür. Bu bağlamda sığınmacı ve mülteciler için hem entegrasyon konusunda hem de diğer konularda sadece 2015 tarihinde 21.1 milyar avro harcanmıştır. Son dönemde ise mültecilerin ülkelerine gönüllü geri dönüşlerini teşvik etme amacıyla önemli çalışmalar yapılmıştır.

Angela Merkel'in bu dönemde mülteci politikası hem Alman iç siyasetinde hem de halkın bazı kesimlerinde büyük tartışmalara neden olmuştur. CDU'nun kardeş partisi tarafından da eleştirelere uğramasının yanında özellikle aşırı sağcı, yabancı düşmanı, milliyetçi ve İslam karşıtı çizgisiyle hızla yükselen ve 2017 Federal Seçimleri'nde üçüncü parti olarak meclise girmeyi başaran Almanya için Alternatif(AfD) partisi bu dönemde hükümetin mülteci politikasını da en çok eleştirenlerden olmuştur. Aynı şekilde aşırı sağın bu yükselişi PEGİDA gibi bazı sokak hareketlerinde de kendini göstermiştir. Dresden şehrinde çok az bir toplulukla sokak yürüyüşlerine başlayan hareket giderek artmış ve geniş bir kitleye yayılmıştır. Ülkenin göç politikasındaki başarısızlıklarına, Avrupa'nın İslamlaşmasına karşı olarak bu konuda tepkilerini koymak amacıyla her hafta düzenli olarak yürüyüşler yapmaya başlamıştır. Yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobi konusunda söylem ve eylemlerini de arttırmıştır. Özellikle bazı şehirlerde gerçekleştirilen saldırıların DEAŞ'ın üstlenmesi bu konuda mülteci ve Müslümanların daha fazla hedef noktasına oturtulmasına neden olmuştur.

11 Eylül sonrası artan İslamofobi ve yabancı düşmanlığı, Madrid ve Londra da düzenlenen terör saldırılarıyla daha çok artmış, mülteci kriziyle de beraber daha fazla derinleşerek daha karmaşık bir hâl almıştır. Bu dönemde yükselen aşırı sağ gerek ideolojileri çerçevesinde gerekse siyasi, ekonomik, kültürel bazı krizlerin faturasını göçmenlere çıkartarak sorunun onlarmış gibi lanse edilmesine ve gündeme gelmesine yol açmıştır. Bunun yanında Batılı devletlerin uluslararası siyasi konjoktürde İslama karşı tutumları da bu durumda etkilidir. Yine daha önceden Almanya'ya misafir işçi alımıyla gelen göçmenlerin yaşadığı entegrasyon problemlerinin etkisi, 2008 ekonomik krizi ve son olarak da mülteci

krizi aşırı sağın etkilenecek bu konular üzerinden güçlenmesine ve yabancı karşıtlığı, İslamofobi konusunda da söylemlerin ve politikaların çoğalmasına neden olmuştur. Bu bağlamda doğal olarak Müslüman göçmenler ve mülteciler “ötekileştirilerek” dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Medya, eğitim, istihdam, adalet, internet gibi hemen hemen her alanda bu durum kendini göstermiştir.

Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilerin barınaklarına ve camilere yapılan saldırılar bu dönemde büyük bir ivme kazanmıştır. Sadece 2017’de Müslüman ve Müslüman kurumlarına 950 saldırı yapılmıştır. Bunun yanında hem mültecilere hem de Müslümanlara yönelik gerçekleştirilen söylemsel ve fiziksel saldırıların çoğu PEGİDA etrafında gerçekleştirilmiştir.

Arap Baharı sonrası Almanya’nın mülteci krizine yaklaşımı ve İslamofobi’nin yükselişi konusunda yapılan alan araştırmasıyla elde edilen verilerin analizi sonucunda ve yapılan anketler esnasında gerçekleştirilen gözlemler neticesinde aslında Alman toplumu içerisinde mültecilere karşı ağırlıklı olarak iki ayrı uç noktada bir kutuplaşmanın olduğu sonucuna varılmıştır. Bazı katılımcılar, ülkeye gelen mültecilerin gerçekten yardım edilmesi gerek kişiler olduğunu düşürken onlardan rahatsız olmadıkları ve onlara karşı daha yardımsever yaklaştıkları gözlemlenmiştir. Bu aşamada mültecilerin ülkenin demografik ve istihdamına olumlu katkı olacaklarını, enetgrasyonları doğru yürütülürse ileride Alman kültürüyle uyum sağlayacaklarını düşünmektedirler.

Bir diğer kesim ise bu durumun tam tersini düşünmekle birlikte mülteci kelimesini duymaya dahi tahammülleri yoktur. Bunlar içinde çoğunlukla Alman kökenlilerin olması ve Alman ulusal kimliği çerçevesinde yine mültecilerin her şekilde ülkeden gitmelerini isteyen ve onlara karşı yabancı düşmanlığı, nefret söyleminde bulunanlarda vardır. Hatta bunlara ek olarak uzun süredir orada yaşayan Türk vatandaşları da yer almaktadır. Kendilerinin Alman kültürüyle uyum sağladıklarını fakat mültecilerin bu konuda başarılı olamayacağını, bazı mültecilerin hırsızlık, tecavüz gibi eylemler içinde olduklarını ve bu nedenle onlar yüzünden kendilerinin de toplumda daha fazla nefret söylemi, ayrımcılığa maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir. Bununla birlikte geneli Müslüman olan mültecilere ve Müslümanlara yönelik yapılan ayrımcılık, ırkçılık, nefret söylemi, sözlü ve fiziksel saldırılarda bir artış söz konusudur. Genel olarak ise bakıldığında özellikle mülteci krizinin etkisiyle beraber İslamofobik söylem ve eylemlerde bir yükselişin olduğu gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

Akdemir, Erhan(2013), *Avrupa Birliği'nde Kimlik, Kültür Tartışmaları ve Türkiye*, Ekin Yayınevi: Bursa.

Akdoğan, E., Atalay, M.(2017), “Avrupa Birliği’ni Değişime Zorlayan Güç:Göç”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:22, Kayfor15 Özel Sayısı, ss.2437-2454.

Akıncı, B., Nergiz, A., Gedik, E.(2015), “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, C:1(2), ss.58-83.

Akın, Ş., Akın, H. B.(2017), “The Syrian Refugee Crisis and Turkey-EU Relations: Responses in Politics”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*,C:19(32), ss.141-150.

Akkaya, Adem(2016), “Almanya’nın Zorunlu Tercihi: Mülteci Krizi Ekseninde Türk-Alman İlişkilerini Yeniden Düşünmek”, *Bölgesel Çalışmalar*, C:1(1), ss.23-49.

Aktay, Yasin(2015), *Sosyoloji Temrinleri I Küreselleşme Çokkültürlülük Sahicilik*, 1. Baskı, Tezkire Yayıncılık: İstanbul.

Aktürk, Şener(2013), *Türkiye’nin Kimlikleri Din, Dil, Etnisite, Milliyet, Devlet ve Medeniyet*, 1. Baskı, Etkileşim Yayınları: İstanbul.

Akyüz, Birsen(3 Nisan 2018), “7 Yılın Ardından Suriye Başarısızlığı”, [Erişim Tarihi:20 Temmuz 2018 <http://www.tuicakademi.org/7-yilin-ardindan-suriye-basarisizligi/>].

Aldırmaz, Yaşar(2017), “Değerler Avrupası’ndan Duvarlar Avrupası’na Göç, Sığınmacılar ve Mülteci Krizi Çerçevesinde AB Hukuku ve Politikaları”, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C:16(2), ss.83-103.

Alıncak, M. Oktay(2006), *İnsan Hakları ve Avrupa Birliği(Çelişkiler ve Yorumlar)*, 1. Baskı, Turk Yayın: İstanbul.

Altaş B., Altaş B., Baş H., Sicim Ş., Duman G., Nişancı F., Çetinkaya K.(2015), “Vatandaşlık Rehberi Türkiye-Almanya”, *T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler Ve Akraba Toplulukları Başkanlığı*. [Erişim 21 Kasım 2018, <https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/books/vatandaslik-rehberi-tuerkiye-almanya.pdf>].

Alternative für Deutschland Wahlproram(2017), “Programm Für Deutschland Wahlprogramm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum Deutschen Bundestag am 24. September 2017, Beschlossen auf dem Bundesparteitag in Köln am 22./23. April 2017”, [Erişim 23 Aralık 2018, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf].

Altındal, Aytunç(2010), *Devlet ve Kimlik*, Destek Yayınevi: İstanbul.

Anderson, Benedict(1995), *Hayali Cemaatler*, (Çev. İskender Savaşır), 2. Baskı, Metis Yayınları: İstanbul, (1991).

Anık, Mehmet(2012), *Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi*, 1. Baskı, Açılım Kitap Yayınevi: İstanbul.

Arar, R., Diego,S.(2016), “What Drives Refugee Migration”, Marc Helbling(Ed.), *Migration and Citizenship, Newsletter of the American Political Science Association Organized Section on Migration and Citizenship*, Vol:4, No:2, pp.7-12.

Arsava, A. Füsün(1993), *Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslar arası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi*, 1. Baskı, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi: Ankara.

Assibong, P., Emmanuel C, C.(2018), “The Syrian Civil War And Its Strategic Implications For Global Peace And Security”, *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, Vol:23, Issue:5, Ver.2, pp.57-65.

Avrupa Anlaşmaları Serisi(No:5)(1 Haziran 2010), “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 11. ve 14. Protokoller ile Değiştirilen Metin”, [Erişim 17 Ağustos 2017, <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/3fdd972e-8566-4b8a-9ffe-d9205f4e51cd.pdf>].

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı(2014), *Sığınma, Sınırlar ve Göç İle İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı*, [Elektronik Sürüm], Avrupa Birliği Resmi Yayınlar Ofisi: Lüksemburg.

Awad, Ibrahim(2014), “Population Movements in the Aftermath of the Arab Awakening:The Syrian Refugee Crisis between Regional Factors and State Interest”, Omar Grech and Monika Wohlfeld(Ed.), *Migration in the Mediterranean: Human Rights, Security and Development Perspectives*, [Elektronik Sürüm], MEDAC publications:Malta.

Aybay, Rona(2006), *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*, [Elektronik Sürüm], 1. Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: Ankara.

Aydın, Aziz(Kasım 2011), “AB Ülkeleri, ABD ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Azınlıklarla İlgili Düzenlemeler”, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Merkezi*. [Erişim 19 Nisan 2018, https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/anayasalarda_azinliklar.pdf].

Aydın, Suavi (1998), *Kimlik Sorunu, Ulusallık ve “Türk Kimliği”*, 1. Baskı, Öteki Matbaası: Ankara.

Aydoğdu, Hüseyin(2004), “Modern Kimlikte Öznenin Ölümü”, *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S:10, ss.115-147.

Aykaç, M., Yertüm, U.(2016), “Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, C:1(70), ss.1-29.

Akyüz, Birsen(3Nisan2018), “7 Yılın Ardından Suriye Başarısızlığı”, [Erişim Tarihi:20 Temmuz 2018 <http://www.tuicakademi.org/7-yilin-ardindan-suriye-basarisizligi/>].

Bade, J. K., Oltmer, J.(15 March 2005), “*Migration Ausländerbeschäftigung und Asylpolitik in der DDR*”, [Erişim 12 Kasım 2018, <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/dossier-migration-ALT/56368/migrationspolitik-in-der-ddr?p=all>].

Bakır, Z. Zeynep(2018), *Almanya’da Müslümanlar*, İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Yayınları: İstanbul.

Balı, A. Şafak(2001), *Çokkültürlülük ve Sosyal Adalet “Öteki” ile Barış İçinde Birlikte Yaşamak*, 1. Baskı, Çizgi Kitabevi Yayınları: Konya.

Barın, Hilal(25 Aralık 2014), “5 Soru:Alman Faşizminin Değişen Yüzü PEGİDA Hareketi”, [Erişim 12 Aralık 2018, <https://www.setav.org/5-soru-alman-fasizminin-degis-en-yuzu-pegida-hareketi/>].

Başak, Cengiz(2011), *Mülteciler Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler*, 1. Baskı, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Yayınları: Ankara, No:686.

Başkurt, İrfan(2009), “Almanya’da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemi”, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, C:12(6), ss.81-94.

Bayraklı, E., Hafez, F.(2018), “The State Of Islamophobia In Europe”, Enes Bayraklı ve Farid Hafez(Eds.), *European Islamophobia Report 2017*, [Erişim 12 Aralık 2018, https://setav.org/en/assets/uploads/2018/07/EIR_2017.pdf].

Bayraklı, E., Keskin, K.(2017), “Avrupa’nın Mülteci Krizi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C:12(2), ss.115-135.

Bayraklı, E., Keskin, K.(Kasım 2015), “Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi”, *SETA Analiz(Sayı:143)*. [Erişim 24 Kasım 2018, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151221191329_turkiye-almanya-ve-ab-ucgeninde-multeci-krizi-pdf.pdf].

Baumann, Gerd(2006), *Çokkültürlülük Bilmecesi Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*, (Çev. Işıl Demirakın), 1. Baskı, Dost Kitabevi Yayınları: Ankara, (1999).

BBC(13 Mart 2016a), “Almanya’da Eyalet Seçimleri Merkel’in ‘Göç Sınavı’”, [Erişim 30 Kasım 2018, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160313_almanya_secim].

BBC(11 Şubat 2016b), “Erdoğan’dan AB’ye Mülteci Krizi Tepkisi:Alnımızda Enayi Yazmıyor”, [Erişim 09 Aralık 2018, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160211_erdogan_omer_celik_multeciler_aciklama].

BBC (26 Ağustos 2015), “Türkiye’den Almanya’ya Tehlikeli Göç Yolculuğu”, [Erişim 24 Kasım 2018, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150826_gocmenler].

Beck, M., Hüser, S.(August 2012), “Political Change in the Middle East: An Attempt to Analyze the ‘Arab Spring’”, *GIGA Working Papers*,(No:203). [Erişim 20 Temmuz 2018, https://www.giga-hamburg.de/system/files/publications/wp203_beck-hueser.pdf].

Benz, Wolfgang(2005), “Deutschland 1945-1949 Besatzungszeit und Staatengründung”, [Elektronik Sürüm], Christine Hesse(Editorial), *Informationen zur Politischen Bildung*, Nr.259.

Berning, C. Carl(December 2017), “Alternative für Deutschland(AfD) - Germany’s New Radical Right-Wing Populist Party”, *ifo DICE Report*, 15(4), s.16-19. [Erişim 12 Aralık 2018, <http://www.cesifo-group.de/DocDL/dice-report-2017-4-berning-december.pdf>].

Berting, Jan(2012), *Şeytan Üçgeni Kimlik, Kültür, Etnik Topluluk* (Çev. Hüsamettin İnanc), MKM Yayıncılık: Bursa.

Berger, M., Heinemann, F.(January 2016), “Why and How There Should Be More Europe in Asylum Policies”, *ZEW Policy Brief*(No:1). [Erişim 20 Eylül 2018, <http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/policybrief/pb01-16.pdf>].

Bergmann, Jan(2016), “Asylrecht in der Europäischen Union-Das Gemeinsame Europäische Asylsytetem(GEAS)“, “Deutschland&Europa, Flüchtlinge, Asyldebatte Und Fremdenfeindlichkeit”, [Elektronik Sürüm], Jürgen Kalb(Redaktion), *Zeitschrift für Gemeinschaftskunde, Geschichte und Wirtshaft*, Heft:72, pp:20-29

Bierbach, Mara(24 Eylül 2017), “AfD, CDU, SPD: Alman Partileri Mültecilere, Sığınma ve Göçlere Karşı Nerede Duruyorlar?”, [Erişim 23 Kasım 2018, <https://www.dw.com/en/afd-cdu-spd-where-do-german-parties-stand-on-refugees-asylum-and-immigration/a-40610988>].

Bilgin, Nuri(1995), *Evrenselcilik-Farkçılık Geriliminde Kollektif Kimlik*, 1. Baskı, Sistem Yayıncılık: İstanbul.

Birsel, Haktan(2011), *Lozan’dan AB Sürecine Türkiye’nin Azınlık Politikaları(Irklardan Etnisiteye, Etnisiteden Azınlıklara, Azınlıklardan Ulusal Kimliklere)*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık: İstanbul.

BMMYK(Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)(2001), *Dünya Mültecilerinin Durumu 2000/İnsani Yardımın Elli Yılı*, Mark Cutts(Ed.), (Çev. Gamze Göktaş, Mansur Asrar, Sinem Gültekin, Özge Zihnioğlu, Elif Renk Özdemir, Birkan Bilici, F. Aslı Güven, Aslı Gürbüz, M. Didem Bulutlar, Ekin Uşaklı, F.Çağlayan Orhaner, Kevser İnan), 1. Baskı, BMMYK Türkiye Temsilciliği Adına Metin Çorabatır’ın Koordinasyonunda, Başkent Matbaası: Ankara, (2000).

BMMYK Türkiye ve Türk İçişleri Bakanlığı(Şubat 2005), *İltica ve Göç Mevzuatı*, Ankara.

Braun, T. Sebastian(2017), “Integrating Forced Migrants:Evidence from the Displacement of Germans after World War II”, *Fostering the Integration of Immigrants İfo DICE REPORT*, 15(3):3-5. [Erişim 08 Kasım 2018 <https://www.cesifo-group.de/DocDL/dice-report-2017-3-braun-october.pdf>].

Brett, R., Lester, E.(2001), “Refugee Law and International Humanitarian Law:Parallels Lessons and Looking Ahead A Non-Governmental Organization’s View”, *IRRC September*, Vol:83, No:843, pp.713-726.

Bolayır, Cenk(Haziran 2000), “Amsterdam Anlaşması Bütünleştirilmiş Haliyle Avrupa Birliği Kurucu Anlaşmaları”, *İktisadi Kalkınma Vakfı(İKV:162)*. [Erişim 01 Mayıs 2018, <http://www.ikv.org.tr/images/files/A6-tr.pdf>].

Boswell, Christina(February 2002), “EU Immigration and Asylum Policy: From Tampere to Laeken and Beyond”, *The Royal Institute of International Affairs European Programme Briefing Paper*(No:30). [Erişim 10 Nisan 2018, <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Europe/eu.pdf>].

Bölükbaşı, Yusuf Ziya(2012), “Türkiye-AB Müzakerelerinde Azınlık Sorunu”, Ali Ayata ve Murat Ercan(Ed.), *Avrupa Birliği ve Türkiye İle İlişkileri, İlişkilerin Siyasi, Askeri, Ekonomik ve Kültürel Çerçevesi*, 1.Baskı, Nobel Yayıncılık: Ankara, ss.539-564.

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge(14 Nisan 2016), “*Bundesamt Von der Dienststelle zum Bundesamt*”, [Erişim 11 Kasım 2018, <http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/Chronik/Bundesamt/bundesamt-node.html>].

Bundescentrale für Politische Bildung(26 Eylül 2012), “Bevölkerungsentwicklung” [Erişim 13 Kasım 2018, <http://www.bpb.de/nachschlagen/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61532/bevoelkerungsentwicklung>].

Bundesministerium des Innern(Dezember 2016), *Migrationsbericht des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge im Auftrag der Bundesregierung, Migrationsbericht 2015*. [Erişim 23 Kasım 2018 https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Migrationsberichte/migrationsbericht-2015.pdf?__blob=publicationFile].

Buksur, Abdullah(2006), *Sorgulama Demokrasi, Azınlık, Etnisite, Ekstremiz, Kamu Denetçiliği*, 1.Baskı, Berikan Yayınları: Ankara.

Buzkıran, D., Kutbay, H.(2013), “Arap Baharı’nın Türkiye’ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C:5(1), ss.147-162.

Canatan, Kadir(1990), *Göçmenlerin Kimlik Arayışı*, 1. Baskı, Endülüs Yayınları: İstanbul.

Canatan, Kadir(2007), “İslamofobi ve Anti-İslamizm:Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım”, Kadir Canatan ve Özcan Hıdır(Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, 1.Baskı, Eskiyei Yayınları:Ankara, ss.19-62.

Castles, S., Miller, M. J.,(2008), *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslar arası Göç Hareketleri*, (Çev. Bülent Uğur Bal- İbrahim Akbulut), 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 1993, 1998, 2003.

Ceylan, Yılmaz(2016), “Çokkültürlülük Avrupa Modelleri(Almanya Örneği)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:9(43), ss.1207-1215.

Chwalisz, Claudia(March 2015), “Pegida In A European Landscape”, *Understanding Pegida in Context, Social Europe Report, The Friedrich-Ebert-Stiftung(FES)*. [Erişim 12 Aralık 2018, <https://www.socialeurope.eu/wp-content/uploads/2015/03/Pegida-eBook.pdf>].

Clair, M., Denis, S. J.(2015), “Racism, Sociology of”, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, 19:857-863. [Erişim 28 Kasım 2018, https://scholar.harvard.edu/files/matthewclair/files/clair_denis_2015.pdf].

Connolly, William E.(1995), *Kimlik ve Farklılık Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri*, (Çev. Fermâ Lekesizalın), Baskı:1, Ayrıntı Yayınları: İstanbul, (1991).

Constant, Amelia F.(October 2014), “Ethnic Identity and Work”, *IZA Discussion Papers, Institute for the Study of Labor(IZA)*(No:8571). [Erişim 6 Mayıs 2017, <http://ftp.iza.org/dp8571.pdf>].

Coy, P. Jason(2010), *A Brief History Of Germany*,[Elektronik Sürüm],Infobase Publishing: New York.

Çakmak, Gazi(2015), *Üniversite Öğrencileri İçin Hukuk Sözlüğü*, 2. Baskı, Umut Kitap Basım Yayıncılık: İstanbul.

Çakran, Ş., Eren, V.(2017), “Mülteci Politikası:Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,C:14(39), ss.1-30.

Çavuşoğlu, Naz(2006), “Azınlıkların Korunmasına İlişkin Uluslararası Normlar”, Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı(Ed.), *Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları:AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları*, 2.Baskı, TESEV Yayınları: İstanbul.

Çavuşoğlu, Naz(2001), *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, 2. Baskı, Su Yayınları: Ankara.

Çelik, Latif(2012), “Ellinci Yılında GöçTürklerin Türkiye ev Almanya Açısından Önemi”, *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:7, ss.147-164.

Çiçekli, Bülent(2014), *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu’yla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Dabaşı,Hamid(2015), *Arap Baharı Postkolonyalizmin Sonu*, 1.Baskı, Sümer Yayıncılık: İstanbul.

Dadush, U., Niebuhr, M.(April 2016), “The Economic Impact of Forced Migration”, *Research Paper, OCP Policy Center*(No:RP-16/03). [Erişim 15 Nisan 2018, https://carnegieendowment.org/files/RP-16-03_Final.pdf].

Dalaman, Cem(24 Aralık 2016), “Almanya’da Saldırı Gölgesinde Noel”, [Erişim 29 Kasım 2018, <https://www.amerikaninsesi.com/a/almanyada-saldiri-golgesinde-noel/3649398.html>].

Das Statistik-Portal(2018a), “Anzahl der Asylanträge(insgesamt in Deutschland von 1995 bis 2018”, [Erişim Çevrimiçi 23 Kasım 2018, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/76095/umfrage/asylantraege-insgesamt-in-deutschland-seit-1995/>].

Das Statistik-Portal(2018b), “Anzahl der neu registrierten Flüchtlinge in Deutschland von 2014 bis 2018”, [Erişim Çevrimiçi 23 Kasım 2018,

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/663735/umfrage/jaehrlich-neu-registrierte-fluechtlinge-in-deutschland/>].

Das Statistik-Portal(2018c), “*Hauptherkunftsländer von Asylbewerbern in Deutschland im Jahr in 2018(bis November)*”, [Erişim Çevrimiçi 29 Kasım 2018, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/154287/umfrage/hauptherkunftslaender-von-asylbewerbern/>].

Degler, E., Liebig, T.(March 2017), “Finding their Way Labour Market Integration Of Refugee In Germany”, *OECD Better Policies For Better Lives*. [Erişim 24 Kasım 2018, <https://www.oecd.org/els/mig/Finding-their-Way-Germany.pdf>].

Demir, O. Ö., Erdal, H.(2010), “Yasadışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılabilmesi Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:12(1), ss.29-54.

Derya, Hülya(2015), “Almanya ve Japonya’nın Sanayileşme Sürecinde Korumacı Politikaların Önemi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:48, ss.97-117.

Devynck, Annick(2000), “Workshop “Citizenship in a Historical Perspective”, [Bildiri], *ECPR Conference*, 14-19 April, Copenhagen, Denmark.

Diaspora Araştırmaları Merkezi(Aralık 2017), “Almanya İnsan Hakları Bülteni”, [Erişim 29 Kasım 2018,http://www.diam.sakarya.edu.tr/sites/diam.sakarya.edu.tr/file/aralik_bulten_2017.pdf].

Dobbernack, Jan(April 2017), “Citizenship, Nationality and Immigration in Germany”, *Accounting for Change in Diverse Societies, Global Centre For Pluralism*. [Erişim 22 Kasım 2018, https://www.pluralism.ca/wp-content/uploads/2017/12/Germany_EN.pdf].

Doster, Barış(2014), “Arap Baharı Üzerinden Avrasya-Atlantik Rekabetini Yorumlamak”, [Elektronik Sürüm], Atilla Sandıklı, Erdem Kaya(Ed.), *Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye*, 1.Baskı, BİLGESAM Yayınları: İstanbul, ss.167-173.

Doytcheva, Milena(2009), *Çokkültürlülük* (Çev. Tuba Akıncılar Onmuş), (Ed. Can Belge), 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, (2005).

Duruel, Mehmet(2017), “Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitleli Göç Akınları Karşısındaki Durumu”, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, C:3(3), ss.1-12.

DTM Mediterranean(February 2018a), “Europe- Summary Of Key Results”, *International Organization for Migration(IOM), Flow Monitoring*. [Erişim 23 Kasım 2018, <http://migration.iom.int/reports/europe-%E2%80%94-summary-key-results-2017?close=true>].

DW(03 Şubat 2016a), “Almanya, İltica Paketi Kabineden Geçti”, [Erişim 27 Kasım 2018, <https://www.dw.com/tr/iltica-paketi-kabineden-ge%C3%A7ti/a-19021991>].

DW(25 Mayıs 2016b), “Beş Maddede Uyum Yasası”, [Erişim 24 Kasım 2018, <https://www.dw.com/tr/be%C5%9F-maddede-uyum-yasas%C4%B1/a-19283155>].

DW(11 Eylül 2015a), “Kardeş Partiden Merkel’e Sert Eleştiri”, [Erişim 22 Kasım 2018, <https://www.dw.com/tr/karde%C5%9F-partiden-merkele-sert-ele%C5%9Ftiri/a-18709601>].

DW(23 Ocak 2015b), “Tartışmalı Dergi Almanya’da Yok Satıyor”, [Erişim 13 Aralık 2018, <https://www.dw.com/tr/tart%C4%B1%C5%9Fmal%C4%B1-dergi-almanyada-yok-sat%C4%B1yor/a-18210489>].

EASO(European Asylum Support Office)(August 2016), “An Introduction to the Common European Asylum System for Courts and Tribunals A Judicial Analysis” EASO. [Erişim 20 Mayıs 2018, <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0216138ENN.PDF>].

Elo, Kimmo(March 2017), “The 2017 German Federal Election And European Integration”, *Schuman Papers*(No.1). [Erişim 23 Kasım 2018, http://www.schuman-seura.fi/wp-content/uploads/2017/03/Schuman_Paper_1-2017_WEB.pdf].

Ercan, Murat(2016), “Mülteci Krizi Bağlamında Türkiye-AB İlişkileri ve Geri Kabul Anlaşması”, *Bölgesel Çalışmalar*, C:1(1), ss.1-22.

Ergun, Doğan(2000), *Kimlikler Kıskaçında Ulusal Kişilik*, 1. Baskı, İmge Kitabevi: Ankara.

Ergüven, N., S., Özturanlı, B.(2013), “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:62(4), ss.1007-1061.

Erincik, Selçuk(2011), “Kimlik ve Çokkültürcülük Sorunu”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:52,(2), ss.219-241.

Erol, M., Ersever, O. G.(2014), “Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale”, *Kara Harp Okulu(KHO) Bilim Dergisi*, Cilt:24(1), ss.47-68.

Erözden, Ozan(1997), *Ulus-Devlet*, 1. Baskı, Dost Kitabevi: Ankara.

Esen, Erol(2012), “Türk-Alman İşbirliğinde Deneyimler ve Sonuçlar”, Erol Esen ve Burak Gümüş(Ed.), *Deutschland Und Die Türkei Aktuelle Aspekte Deutsch-Türkischer Wissenschaftskooperation/ Türk-Alman Bilimsel İşbirliğinin Güncel Konuları Türkiye ve Almanya*, 1.Baskı, Siyasal Kitabevi Yayınları: Ankara, ss.65-75.

EUR-Lex Access to European Union Law(25 Ekim 2001), “Odysseus Programme”, [Erişim 02 Mayıs 2018, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l33050>].

EUR-Lex Access to European Union Law(13 Eylül 2005a), “ARGO”, [Erişim 02 Mayıs 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l33170>].

European Commission(2018), “Migration”, [Erişim 2 Nisan 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/content/migration_en].

European Parliament(March 2000), “The Impact Of The Amsterdam Treaty On Justice and Home Affairs Issues”, *The European Parliament*. [Erişim 1 Mayıs 2018, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2000/228145/IPOL-LIBE_ET\(2000\)228145_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2000/228145/IPOL-LIBE_ET(2000)228145_EN.pdf)].

European Union(2014), “The European Union Explained: Borders and Security”, *Office of the European Union*. [Erişim 4 Mayıs 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/brochure-borders-and-security/brochure_borders_and_security_en.pdf].

Faist, Thomas(2003), *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, (Çev. Azat Zana Gündoğan, Can Nacar), 1. Baskı, Bağlam Yayıncılık: İstanbul, (2000).

Federal İçişleri Bakanlığı(2014), *Almanya’ya Hoş Geldiniz, Göçmenler İçin Bilgiler*(5. Baskı)[Elektronik Sürüm], Federal İçişleri Bakanlığı Yayınları: Berlin.

Feller, Erika(2001a), “The Evolution of the International Refugee Protection Regime”, *Journal of Law & Policy*, Vol:5, pp.129-139.

Feller, Erika(2001b), “International Refugee Protection 50 Years On: The Protection Challenges Of The Past, Present and Future”, *IRRC September*, Vol:83, No:843, pp.581-606.

Gelvin, James L.(2012), *The Arab Uprisings What Everyone Needs To Know*, Oxford University Press Publishing: New York.

Gençler, Ayhan(2005), “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:49, ss.173-197.

Gezer, Ufuk, Songür, Mustafa(2016), “Die Zusammenarbeit zwischen der Türkei und der EU in der Flüchtlingskrise, Eline türkische Perspektive”, *Arbeitspapier Sicherheitspolitik, Bundesakademie für Sicherheitspolitik*(Nr:14). [Erişim 28 Kasım 2018, https://www.baks.bund.de/sites/baks010/files/arbeitspapier_sicherheitspolitik_2016_14.pdf].

Grabow, Karsten(2016), “PEGIDA and the Alternative für Deutschland:Two Sides of the Same Coin?”, *European View*, 15:173-181. [Erişim 20 Kasım 2018, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs12290-016-0419-1.pdf>].

Gorzewski A., Hodali, D.(22 Mai 2016), “Die AfD und der Islam”, [Erişim 19 Kasım 2018, <https://www.dw.com/de/die-afd-und-der-islam/a-19260989>].

Göç Araştırmaları Vakfı(Haziran 2016), *BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Küresel Eğilimler Raporu 2016*, [Erişim 2 Eylül 2018, <http://gocvakfi.org/bm-multeciler-yuksek-komiserligi-kuresel-egilimler-raporu-2016/>].

Göç Araştırmaları Vakfı(30 Ekim 2017), “Misafir İşçilikte Diasporaya:Almanya’ya Göçün 56. Yılı”, [Erişim 4 Kasım 2018, <http://gocvakfi.org/misafir-iscilikten-diasporaya-almanya-gocun-56-yili/>].

Güleç, Cengiz(1992), *Türkiye’de Kültürel Kimlik Krizi*, 1. Baskı, Verso Yayınları: Ankara.

Gül, Engin(1 Mart 2018), “Avrupa’da Bir İslamofobi Endüstrisi Var.”, *Perspektif*. [Erişim 18 Kasım 2018, <http://www.perspektif.eu/2018/03/01/soylesi-islamofobi-enes-bayrakli/>].

Gürbüz, M. Didem Bulutlar, Ekin Uşaklı, F.Çağlayan Orhaner, Kevser İnan), 1. Baskı, BMMYK Türkiye Temsilciliği Adına Metin Çorabatır'ın Koordinasyonunda, Başkent Matbaası: Ankara, (2000).

Güvenç, Bozkurt(2009), “Kültür, Kimlik ve Kimlikler”, Gönül Pultar(Der.), “Kimlikler Lütfen”, 1.Baskı, ODTÜ Yayıncılık: Ankara, 31-38.

Habermas, Jürgen(1996), “Demokratik Anayasal Devlette Tanınma Savaşımı”, (Çev. Mehmet H. Doğan), (Haz. Amy Gutmann), *Çokkültürcülük Tanınma Politikası*, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul, (1994).

Hailbronner, K., Thym, D.(2016), *EU Immigration and Asylum Law A Commentary*, Edition:2. [Erişim 21 Nisan 2018, <http://odysseus-network.eu/wp-content/uploads/2016/04/HAILBRONNER-THYM-legal-framework-asylum.pdf>].

Hall, Stuart(1998), “Eski ve Yeni Kimlikler, Eski ve Yeni Etniklikler”, (Çev. Gülcan Seçkin-Ümit Hüsrev Yolsal), Anthony D. King(Der.); *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi Kimlik Temsilinin Çağdaş Koşulları*, Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara, (1998).

Hall, Joan Kelly(2012), *Teaching and Researching Language and Culture*, Second Edition, Taylor&Francis Group: London and New York.

Haksever, Ali(2014), *Federal Almanya’da Göç ve Entegrasyon Politikaları*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Hekimler, Oktay(2018), “Üstesinden Gelebilir(mi)yiz:Federal Almanya’nın Yeni Sığınmacı Politikası ve Yansımaları”, *Ulusa:Uluslararası İlişkiler Çalışmalar Dergisi*, 2(1), ss.17-40.

Hobsbawm, E.J.(1998), *Devrim Çağı Avrupa 1789-1848*, (Çev. Bahadır Sina Şener), 1. Baskı, Dost Kitabevi Yayınları: Ankara, (1975).

Höhne J., Linden B. Seils E., Wiebel A.(September 2014), *Die Gastarbeiter Geschichte und aktuelle soziale Lage WSI Report*(Report No: 13). [Erişim: 18 Kasım 2018, https://www.boeckler.de/pdf/p_wsi_report_16_2014.pdf].

Hunn, Karin(2011), *Arbeitsplatz Deutschland-Heimat Türkei, Die Anwerbung von Arbeitskräften aus der Türkei im Kontext der bundesdeutschen Ausländerbeschäftigungspolitik*, [Elektronik Sürüm], Bertelsmann Stiftung(Hrsg.), 1.Auflage, Bertelsmann Stiftung Pulikation: Gütersloh.

Hurtado Reed, Michael(June 2013), “The Cartagena Declaration on Refugees and the Protection of People Fleeing Armed Conflict and Other Situations of Violence in Latin America”, *Legal and Protection Policy Research Series*. [Erişim 20 Nisan 2018, <http://www.refworld.org/pdfid/51c801934.pdf>].

Hübschmann, Zuzanna(2015), “Migrant Integration Programs:The Case of Germany”, *Global Migration Research Paper*(No 11). [Erişim 19 Kasım 2018, http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/globalmigration/shared/Publications/GMPRS_N11_Hubschmann.pdf].

İçduygu, Ahmet(2002), “The Politics of International Migratory Regimes: Transit Migration Flows in Turkey”, *International Social Science Journal*, Vol: 52 No:165, pp.357-367.

Ivanov, Detelin(March 2017), “Reform Of The Dublin System”, *European Parliamentary Research Service(EPRS)*. [Erişim 10 Mayıs 2018, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586639/EPRS_BRI%282016%29_586639_EN.pdf].

İktisadi Kalkınma Vakfı E-Bülten(7-21 Aralık 2009), “Stockholm Programı Kabul Edildi”, [Erişim 03 Mayıs 2018, https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=4180&id=4209].

İnanç, Hüsamettin(2011), “Arap Baharı Sürecinde Arap Kimliğinin Dönüşümü”, Kemal İnat, Muhittin Ataman, Fuat Aydın, Bilal Yıldırım(Ed.), *Ortadoğu Yıllığı 2011*, 1. Baskı, Açılımkitap Yayınları: İstanbul, ss.487-500.

İnat, Kemal(15 Kasım 2018), “Merkel’in Gidişi Türkiye ve AB İçin Ne Anlama Geliyor?”, [Erişim 6 Aralık 2018, <https://www.setav.org/merkelin-gidisi-turkiye-ve-ab-icin-ne-anlama-geliyor/>].

İnsel, Ahmet(2001), “Çokkültürlülük, Çokkimlilik, Çoğulculuk”, Çiğdem Yalçın ve Selmin Kara(Ed.); *Modernleşme ve Çokkültürlülük*, 1.Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, ss.100-103.

Jeandesboz, Julien(August 2008), *Reinforcing the Surveillance of EU Borders The Future Development of FRONTEX and EUROSUR*(Research Paper No:11). [Erişim 16 Mayıs 2018, <https://www.files.ethz.ch/isn/90864/CP011%20Reinforcing%20the%20Surveillance%20of%200EU%20Borders.pdf>].

Josep, John E.(2004), *Language and Identity National, Ethnic, Religious*, First Publish, Palgrave Machillan: New York.

Kandemir, E. Zehra(25 Eylül 2017), “İrkçıların Alman Meclisine Girmesinin Ardından”, [Erişim 5 Aralık 2018, <http://www.perspektif.eu/2017/09/25/afd-alman-meclisine-girmesi/>].

Karaca, İbrahim(2016),*AB’nin Entegre Sınır Yönetimi Kurumu FRONTEX’in Rolü ve Türkiye’nin Uyum Süreci*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karaduman, Sibel(2010), “Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü”, *Journal Yaşar of University*, C:17(5), ss.2886-2899.

Karpat, H. Kemal(2011), *Osmanlı’dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*, (Haz. ve Çev. Güneş Ayas), 4. Baskı, Timaş Yayınları: İstanbul.

Kara, Uğur(2013), *Kültürel Kimlik Anayasal Vatandaşlık Özyönetim*, 1.Baskı, Karahan Kitabevi: Adana.

Kastoryano, Riva(2000), *Kimlik Pazarlığı Fransa ve Almanya’da Devlet ve Göçmen İlişkileri*, (Çev. Ali Berktaş), 1. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul, (1996).

Kepenek, Büşra(2017), “Avrupa’da İslam Düşmanlığı Raporu”, [Elektronik Sürüm], Bünyamin Bezci, Soner Tauscher, Fikret Topal(Ed.), *Avrupa’da Göç ve İslamofobi*, Karınca Ajans Yayıncılık: Ankara.

Kershaw, Ian(2015), “Out Of The Ashes:Europe’s Rebirth After The Second World War, 1945-1949”, *Journal of British Academy*, Vol:3, pp.167-183.

Kesternich, I., Siflinger, B., Smith, P. J., Winter, K. J.(January 2012), “The Effects of World War II on Economic and Health Outcomes across Europe”, *The Institute for the Study of Labor(IZA) Discussion Paper*(No:6296). [Erişim 7 Kasım 2018, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/58740/1/715289985.pdf>].

Keyman, E. Fuat(2009), “Sistem Kurucu ve Sistem Dönüştürücü Bir Toplumsal Gerçeklik Olarak Kültürel Kimlik Olgusunu Yeniden Düşünmek”, Gönül Pultar(Der.); *Kimlikler Lütfen*, 1.Baskı, ODTÜ Yayıncılık: Ankara, ss.50-59.

“Kimlik”, (1986), *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi* (C:13, ss.6780), Milliyet Gazetesi Yayınları: İstanbul.

Knight, Ben(06 Haziran 2017), “German issuesb in a nutsshell:PEGİDA”, [Erişim 12 Aralık 2018, <https://www.dw.com/en/german-issues-in-a-nutshell-pegida/a-39124630>].

Koçak, O., Gündüz, R. D.(2016), “Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, C:7(12), ss.66-91.

Koçdemir, Kadir(2004), *Millî Devlet ve Küreselleşme Anlamı Değişen Sınırlar*, 1.Baskı, Ötüken Yayınevi: İstanbul.

Kongar, Emre(2005), *Kültür Üzerine*, 8. Baskı, Remzi Kitabevi: İstanbul.

Korkmaz, Şebnem(2017), “Bir Bakışta “Haziran” Ayı”, *Almanya İnsan Hakları Bülteni 2017, Sakarya Üniversitesi Diasporalar Araştırma Merkezi*. [Erişim 26 Kasım 2018, http://www.diam.sakarya.edu.tr/sites/diam.sakarya.edu.tr/file/HAZIRAN_ANALIZ.pdf].

Koser, Khalid(September 2005), “Irregular Migration, State Security and Human Security”, *Global Commission On International Migration(GCIM)*. [Erişim 16 Nisan 2018, http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP5.pdf].

Köktaş Atıcı, N., Büyükbaş, H.(2015), “BM Kapsamında Yapılan Azınlık Hakları Düzenlemeleri”, *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, ss.1-14.

Körting E., Molthagen D., Öney B.(2017), “Islamophobia in Germany”, *What is to Done? Germany between Islamic Extremism and Islamophobia*,Friedrich Ebert Stiftung Forum Berlin, [Erişim 12 Aralık 2018, <https://library.fes.de/pdf-files/dialog/14101.pdf>].

Kurt, Hacı(2006), “Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri”, *Çanakkale OnSekiz Mart ÜniversitesiYönetim Bilimleri Dergisi*, C:4(1), ss.148-178.

Kurubaş, Erol(Yaz 2001), “Avrupa Birliği’nin Azınlıklara Yaklaşımı ve Avrupa Bütünleşmesine Etkileri”, [Elektronik Sürüm], Mustafa Erdoğan(Ed.), *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl:6, Sayı:23, ss.120-144.

Kümbetoğlu, Belkıs(2003), “Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik”, Ayhan Kaya, Günay Göksu Özdoğan(Der.), *Uluslar arası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik*, 1.Baskı, Bağlam Yayıncılık: İstanbul, ss.271-298.

Kymlicka, Will(1998), *Çokkültürlü Yurttaşlık Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*, (Çev. Abdullah Yılmaz), 1. Baskı, Ayrıntı Yayınları: İstanbul, (1995).

Langenbacher, N., Schellenberg, B.(2011), “Introduction:An Anthology about the Manifestations and Development of the Radical Right in Europe”, [Elektronik Sürüm], *Is Europe On The “Right” Path? Right-wing Extremism and Right-wing Populism in Europe*, Nora Langenbacher and Britta Schellenberg(Ed.), *Friedrich Ebert Stiftung Forum Berlin*, 11-25. [Erişim 25 Kasım 2018, <https://vdocuments.site/is-europe-on-the-right-path.html>].

Lewicki, Aleksandra(Ekim 2017), *2016 Ulusal Raporu, Almanya’da İslamofobi, SETA Analiz(Sayı:219)*. [Erişim 29 Kasım 2018, <https://setav.org/assets/uploads/2017/10/AlmayadaIslamofobi.pdf>].

Luft, Stefan(5 Ağustos 2014), “Die Anwerbung türkischer Arbeitnehmer und ihre Folgen”, [Erişim 15 Kasım 2018, <http://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/184981/gastarbeit>].

Maalouf, Amin(2008), *Ölümcül Kimlikler*, (Çev:Aysel Bura), 26. Baskı, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul, (2000).

Mayer, Matthias(1 May 2016), “Germany’s Response to the Refugee Situation:Remarkable Leadership or Fait Accompli?”, [Erişim Tarihi 25 Kasım 2018, <https://www.bfna.org/research/germanys-response-to-the-refugee-situation-remarkable-leadership-or-fait-accompli/>].

Marinho, Clotilde, Heinonen, Matti(1998), “Dublin After Schengen: Allocating Responsibility for Examining Asylum Applications in Practice”, *EIPASCOPE Archive of European Integration*. [Erişim 20 Nisan 2018, <http://aei.pitt.edu/800/>].

Martin, Susan F.(April 2001), “Global Migration Trends and Asylum”, *New Issues In Refugee Research*, (No:41). [Erişim 15 Nisan 2018, <https://www.unhcr.org/3af66ccc4.pdf>].

Martin, P., Zürcher, G.(March 2008), “Managing Migration: The Global Challenge”, *Population Bulletin*, Vol:63, No:1, pp.1-22.

McNeill, H. William(2013), *Dünya Tarihi*, (Çev. Alâeddin Şenel), 15.Baskı, Ankara:İmge Kitabevi Yayınları, (1985).

Melton,Marissa(06 Ocak 2016), “Almanya’da Mülteci Sayısı 1 Milyonu Geçti”, [Erişim 23 Kasım 2018, <https://www.amerikaninsesi.com/a/almanyada-multeci-sayisi-1-milyonu-gecti/3133830.html>].

Mencütek, Ş. Z., Polat, F., Durmuş, A.(2015), “Devrimsel Süreç Olarak Arap Baharı’nı Immanuel Wallerstein Üzerinden Anlamak”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:22, ss.1-15.

Mihandoost,F., Babajan ian, B.(2016), “The Rights of Minorities in International Law”, *Journal of Politics and Law*, Vol:9, No:6, pp.15-19.

Mora, Necla(2008), “Medya ve Kültürel Kimlik”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C:5(1), ss.1-14.

Mudde, Cas(May 2012), *The Relationship Between Immigration and Nativism In Europe and North America*, *Migration Policy Institute(MPI) Report*. [Erişim 26 Kasım 2018, <https://www.migrationpolicy.org/research/TCM-relationship-between-immigration-nativism>].

Mushtaq, A. Q., Afzal, M.(2017), “Arap Spring:Its Causes and Consequences”, *Journal Of The Punjab University Historical Society*, Vol:30, No:1, pp.1-10.

Müller,M. Ingrid(2005), *Migration in Deutschland und in einigen anderen Ländern*, unveröffentlicht Abhandlung für den Gebrauch an der Schule, Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung, München.

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma Derneği(6 Mart 2017), “Mülteciler Avrupa’ya Nasıl Gidiyor”, [Erişim 24 Kasım 2018, <https://multeciler.org.tr/multeciler-avrupaya-nasil-gidiyor/>].

Nicholson, F., Kumin, J.(2017), *A Guide to International Refugee Protection and Building State Asylum Systems*, *Handbook for Parliamentarians No:27*, [Elektronik Sürüm], Inter-Parliamentary Union and United Nations High Commissioner for Refugees(UNHCR) Publication:Geneva.

Nohutçu, Ahmet(2015), *Kamu Yönetimi*, 11. Baskı, Savaş Yayınevi: Ankara.

Official Journal of the European Union(03 March 2005b), “The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union, No:C 53/1. [Erişim 03 Mayıs 2018, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:EN:PDF>].

OHCHR(The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights)(2010), *Minority Rights:International Standards and Guidance for Implementation*, OHCHR, United Nations Publications:New York and Geneva, HR/PUB/10/3.

OHCHR (The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights)(2016), *Situation of Migrants in Transit(Report No: A/HRC/31/35)*. [Erişim 10 Nisan 2018, https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/StudyMigrants/OHCHR_2016_Report-migrants-transit_EN.pdf].

Okutan, Çağatay(2004), “Teori ve Uluslararası Metinlerde Azınlık Tanımı”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C:59(2), ss. 59-75.

Oltmer, Jochen(2016), “Germany and Global Refugees: A History Of The Present”, *Asylum Policy, CESifo DICE Report Journal for Institutional Comparisons*, Vol:16, No:4, pp.26-31.

Orhan, D. Dersan(2013), “Ortadoğu’nun Krizi:Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, C:3(1-2), ss.17-29.

Oring, Elliott(2015), “Kimliğin Sanatları, Yapıtları ve Zanaatkarları”, (Çev. Tuğrul Balaman), Mehmet Ali Yolcu(Ed.), *Diaspora ve Kimlik*, 1. Baskı, Kömen Yayınları: Konya, ss.269

Owen, Geoffrey(2012), *Industrial Policy In Europe Since The Second World War:What Has Been Learnt?*,ECIPE Occasional Paper:Belgium, No:1.

Öğün, Süleyman Seyfi(2000), *Mukayeseli Sosyal Teori ve Tarih Bağlamında Milliyetçilik*, 1.Baskı, Alfa Yayınları: İstanbul.

Öner, Selcen(Temmuz 2017), “Avrupa’da Mülteci Krizi ve Aşırı Sağın Yükselişi: Avusturya Özgürlük Partisi(FPÖ), Almanya için Alternatif Parti(AfD) Partisi ve PEGIDA Hareketi Örnekleri”, Yaprak Gülcan, Sedef Akgüner, Yeşim Kuştepeli(Eds), *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu:Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İşbirliği, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları*(Yayın No:293). [Erişim 2 Aralık 2018, https://www.ikv.org.tr/images/files/Multeci%20Meselesi_IKV293.pdf].

Özcan, Mehmet(2005), *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*, 1. Baskı, USAK Yayınları: Ankara.

Özkazanç, Alev(2009), “Toplumsal Vatandaşlık ve Neo-Liberalizm Sorunu”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C:64(1), ss.247-274.

Özyakışır, Deniz(2013), *Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*, 1. Baskı, Nobel Yayınları: Ankara.

Parusel, B., Schneider, J.(2010), Satisfying Labour Demand through Migration in Germany, *Federal Office for Migration and Refugees(BAMF), German EMN National Contact Point Migration and Integration Research published by:Nürnberg*, No:32.

Paust, J. Jordan(2013), “International Law, Dignity, Democracy and the Arab Spring”, *Cornell International Law Journal*, Vol:46, Issue:1, pp.1-19.

Perruchoud, Richard(Ed.)(2009), *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*, [Elektronik Sürüm] (Çev. Ed. Bülent Çiçekli), Uluslararası Göç Örgütü(IOM) Yayınları: Cenevre, No:18.

Poletta, F., Jasper, J.M.(2001), “Collective Identity and Social Movements”, *Annual Reviews of Sociology*, Vol:27, pp.283-305.

Ramboll, Euréval, Matrix(December 2009), *European Commission-Evaluation of the EU Decentralised Agencies in 2009(Final Report III)*. [Erişim 04 Mayıs 2018, https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/agency_level_findings_en.pdf].

Sağır Öztoprak, M., Akıllı, H. S.(2004), “Etnisite Kuramları ve Eleştirisi”, *Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Yayınları Sosyal Bilimler Dergisi*, C:28(1), ss.1-22.

Salam, Elfatih A. Abdel(2015), “The Arab Spring:Its Origins, Evolution and Consequences...Four Years On”, *Intellectual Discourse*, Vol:23, No:1, pp.119-139.

Sander, Oral(2012), *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918’e*, 23. Baskı, İmge Kitabevi: Ankara.

Sander, Oral(2000), *Siyasi Tarih 1918-1994*, 8.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları: Ankara.

Sandıklı, A., Semin, A.(Kasım 2012), “Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye”,*BİLGESAM, Bilge Adamlar Kurulu Raporu(Rapor No:52)*. [Erişim 10 Ekim 2018, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-2-2014021958suriyeraporu.pdf>].

Saraçlı, Murat(2012), *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Azınlıklar*, 2.Baskı, Adres Yayınları: Ankara.

Satıcı, Murat(2016), “Liberalizm ve Çokkültürlülük Bağlamında Charles Taylor’ın Tanınma Politikası”, *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, C:1(9), ss.173-191.

Savaşan, Zerrin(2009), “AB’de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar”, *İnsan Hakları Yıllığı*, C:27, ss.13-34.

Say, Ömer(2013), *21. Yüzyılda Ulus, Çokkültürlülük ve Etnisite*, 1. Baskı, Kaknüs Yayınları: İstanbul.

Schmid, Josef(2000), “Die demographische Entwicklung Deutschlands -Ursachen, Folgen und politische Optionen-”, *Gutachten Für die interministerielle Arbeitsgruppe der Bayerischen Staatsregierung zu Fragen der Zuwanderungssteuerung und Zuwanderungsbegrenzung*, Teil II Materialien zum Bericht der interministeriellen Arbeitsgruppe, Otto-Friedrich-Universität Bamberg, Bamberg.

Schmid, Thomas(August 2016), “Die zentrale Mittelmeeroute”, Eine Publikation der Heinrich-Böll-Stiftung, [Erişim 24 Kasım 2018, https://www.boell.de/sites/default/files/2016-08-schmid_zentrale_mittelmeeroute.pdf].

Schneider, Jan(2012), *The Organisation of Asylum and Migration Policies in Germany, Working Paper 25 of the Research Section of the Federal Office(2.revised and updated edition 2012*, Federal Office for Migration and Refugees(BAMF) Publications: Nuremberg.

Schulte, Markus C.(7 April 2017), “Willkommenskultur auf der Kippe”, [Erişim 1 Aralık 2018, <https://www.sueddeutsche.de/politik/fluechtlinge-in-deutschland-willkommenskultur-auf-der-kippe-1.3453824>].

Smith, Anthony D. (2014), *Millî Kimlik*, 7. Baskı, İletişim Yayınları: İstanbul.

Solaker, A. Aycan(2017), “Çokkültürcülük Bağlamında III. ve IV. Kuşak Türklerin Entegrasyonu ve ‘Almanyalı Türk’*Kimliği(Deutschtürke)”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(46):409-420. [Erişim 18 Kasım 2018, <http://www.asosjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=12172>].

Sola, Alessandro(February 2018), “The 2015 Refugee Crisis in Germany:Concerns about Immigration and Popülism”, Jan Goebel, Stefan Liebig, David Richter, Carsten Schröder, Jürgen Schupp(Ed.), *SOEPpapers on Multidisciplinary Panel Data Research*966. [Erişim 24 Kasım 2018, https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.583437.de/diw_sp0966.pdf].

Solomon, H., Kosaka, H.(2013), “Xenophobia in South Africa:Reflections, Narratives and Recommendations”, *Southern African Peace And Security Studies*, Virgil Hawkins(Ed.), 2(2):5-30. [Erişim 28 Kasım 2018, [http://www.saccps.org/pdf/2-2/SAPSS%20\(2\)%20Solomon%20&%20Kosaka.pdf](http://www.saccps.org/pdf/2-2/SAPSS%20(2)%20Solomon%20&%20Kosaka.pdf)].

Stepanova, Ekaterina(May 2011), “The Role Information Communication Technologies in the ‘Arap Spring’ Implications Beyond The Region”, *PONARS Eurasia Policy Memo(No:159)*. [Erişim 5 Temmuz 2018, http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_159.pdf].

Süddeutsche Zeitung(3 März 2018), “2017 gab es mindestens 950 Angriffe auf Muslime und Moscheen”, [Erişim 12 Aralık 2018, <https://www.sueddeutsche.de/politik/islamfeindlichkeit-in-deutschland-gab-es-mindestens-angriffe-auf-muslime-und-moscheen-1.3891042>].

Şahin, Sedat(2012), “Almanya’ya Türk Vatandaşlarının Göçünün 51. Yılı Kazanımlar ve Tehditler”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, [Erişim 14 Kasım 2018, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/DrSedatSahin.pdf>].

Şenel, Alâeddin(2008), *Siyasal Düşünceler Tarihi Tarihöncesinde İlkçağda Ortaçağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş*, Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara.

Şener, Bülent(2014), ‘Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devlet ve Egemenlik Olguları’, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı:18, ss.60-62.

Şimşek, U., Ilgaz, S.(2007), “Küreselleşme ve Ulusal Kimlik”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:9(1), ss.189-199.

Tarih Kitabı(2017),1.Baskı, Alfa Yayınları: İstanbul.

Tarnawski, Marcin(2013), “Regional Implications OF The Arab Spring”, *Przegląd Strategiczny*, Vol:1, pp.125-138.

Taşdemir,H., Saraçlı, M.(2007), “Avrupa Birliği ve Türkiye Perspektifinden Azınlık Hakları Sorunu”, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, C:2(8), ss.25-35.

Tauscher, Soner(2016), “Alman Vatandaşlık Rejimi ve Almanya’da Yabancı Hakları”, *SETA Analiz*, Sayı:165. [Erişim 20 Kasım 2018, https://setav.org/assets/uploads/2016/09/20160908170035_alman-vatandaslik-rejimi-ve-almanyada-yabanci-haklari-pdf.pdf].

Taylor, Charles(2010), “Tanınma Politikası”, Amy Gutmann(Haz.), Cem Akas(Ed.); *Çokkültürcülük Tanınma Politikası*, 3. Baskı, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul, (1994).

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu(Temmuz 2010), *İnsan Hakları Işığında Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları*(Yayın No:22), TBMM Yayınları: Ankara.

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı(2012), *AB’ye Genel Bakış*, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Yayınları, AB Rehberleri: Ankara, No:02.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü(04 Mart 2015), “Türkiye’nin Düzensiz Göçle Mücadelesi”, [Erişim 18 Nisan 2018, http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424_icerik].

Tekek, Murat(28 Kasım 2012), “Arap Baharı ve Nedenleri”, [Erişim Tarihi:03 Temmuz 2018, <http://www.tuicakademi.org/arap-bahari-ve-nedenleri/>].

Tekin, Funda(24 Şubat 2017), “Quadratur des Kreises? Hintergründe der EU-Türkei-Beziehungen”, [Erişim 28 Kasım 2018, <http://www.bpb.de/apuz/243033/quadratur-des-kreises-hintergruende-der-eu-tuerkei-beziehungen?p=all>].

Topcu, Elmas(12 Ocak 2015), “PEGİDA: ‘Son Alman fenomeni’ hakkında bilmeniz gereken her şey 9 Soruda”, [Erişim 12 Aralık 2018, <http://www.diken.com.tr/9-soruda-pegida-son-alman-fenomeni-hakkinda-bilmeniz-gereken-sey/>].

Topcuoğlu, Reyhan A.(2016), “Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama”, *İnsan Hakları Yıllığı Dergisi*, C:34, ss.1-20.

Thran, M.,Boehnke, L.(2015), “The value-based Nationalism of Pegida”, *Journal For Deradicalization*, 3:178-209. [Erişim 12 Aralık 2018, <http://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/21/21>].

Toygür İ. Benvenuti B.(June 2016), “The European Response To The Refugee Crisis: Angela Merkel On The Move”, *Istanbul Policy Center Sabancı University Stiftung Mercator Initiative, Mercator Policy Brief*. [Erişim 3 Aralık 2018, http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2016/06/IlkeToygur_BiancaBenvenuti_FINAL.pdf].

Tuna Turhan, Sibel(2015), “Kişisel Kimlik ve Kolektif Kimlik-Millî Kimlik Bağlamında ‘Manasçı-Destancı’ ve ‘Manas Destanı’”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:8(36), ss.230-242.

Tural, Sadık K.(1988), *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara.

Türk Dil Kurumu, “Göç”, [Erişim 15 Ağustos 2017, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2a930c7f33b6.91343955].

Türk Dil Kurumu, “kimlik”, [Erişim 3 Aralık 2016, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c254ab79c9aa8.82181704].

Türkdoğan, Orhan(1999), *Etnik Sosyoloji*, 3. Baskı, Timaş Yayınları: İstanbul.

Türkdoğan, Orhan(1999), *Milli Kimliğin Yükselişi Niçin Milletleşme?*,2. Baskı, Alfa Yayınları: İstanbul.

UNHCR Representation in Cyprus(Mart 2016), “Mülteci ve Göçmen? Sözcük Seçimleri Önemlidir”, [Erişim 16 Nisan 2018, https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf].

UNHCR Türkiye(14 Ocak 2009), “Mülteci Kimdir?”, [Erişim 16 Ağustos 2017, <https://www.unhcr.org/tr/multeci-kimdir>].

UNHCR(The Un Refugee Agency)(September 2018), *Europe Monthly Report*. [Erişim 23 Kasım 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/66720>].

UNIC-Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi- Ankara(23 Mart 1976), “Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi”, [Erişim 07 Mayıs 2018, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin133.pdf].

Ünal,Mustafa Cem(2017),“‘Arap Baharı’ Sonrası Avrupa Komşuluk Politikasının Geleceği, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C:16(2), ss.147-170.

Ünal, Selin(Şubat 2017), “*Küresel Eğilimler Raporu*”, [Erişim 29 Eylül 2018, <http://www.unhcr.org/tr/12402-kuresel-egilimler-raporu.html>].

Ünlü, Güler(2007), *Uluslar arası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde “Mültecilik”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Vrsanska, I., Kavicky, V., Jangl, S.(2017), “Xenophobia – The Cause of Terrorism in a Democratic Society”, *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol:7, No:4, pp.168-171.

Vergin, Nur(2008), *Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar*, 6. Baskı, Doğan Egmont Yayınları: İstanbul.

Wan, E., Vanderwerf, M.(2009), “A Review Of The Literature On Ethnicity, National Identity and Related Missiological Studies”, *Global Missiology*, Vol:3, No:6, pp.1-58.

WELT(25 September 2017), “Alle Ergebnisse und Grafiken der Bundestagswahl im Überblick”, [2 Aralık 2018, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article168883713/Alle-Ergebnisse-und-Grafiken-der-Bundestagswahl-im-Ueberblick.html>].

WELT(28 März 2018), “Dieses Programm soll die Flüchtlingszahlen in Deutschland reduzieren”, [Erişim 6 Aralık 2018, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article174957292/Fluechtlinge-in-Deutschland-Entwicklungsminister-setzt-Reiz-fuer-Rueckkehrer.html>].

Woodward, Ellen S.(1944), “UNRRA-A Democratic Plan for International Relief”, *Social Security Bulletin*, Vol:7, No:11, pp.9-12

Yanık, Celalettin(2013), “Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi”, *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, S:20, ss.225-237.

Yanmış, M., Kahraman, B.(2013), “Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C:8(2), ss.117-153.

Yaprak, Şenol(2013), “Uluslararası Emek Göçü Bağlamında Almanya’ya Türk İşgücü Göçü ve Sosyo-Ekonomik Etkileri”, Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen(Ed.), *International Conference On Eurasian Economies*, [Elektronik Sürüm], 17-18 Eylül, Rusya.

Yavuzcan, H. İsmail(2007), “Almanya’da İslamofobi”, Kadir Canatan ve Özcan Hıdır(Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, 1.Baskı, Eskiyei Yayınları: Ankara, ss.309-327.

Yazan, Yeliz(2016), *Avrupa Birliği’nin Yasadışı Göç Politikası*, 2.Baskı, Milenyum Yayınları: İstanbul.

Yıldırım, Ahmet(14 Eylül 2015), “Almanya, Mülteci Akını Karşısında Avusturya Sınırında Gümrük Kontrolü Yapıyor(2)”, [Erişim 25 Kasım 2018, <https://www.haberler.com/almanya-multeci-akini-karsisinda-avusturya-7691412-haberi/>].

Yıldırım, Yavuz(2014), “Toplumsal Hareketlerin Gücü ve Arap İsyanları:Siyasal Olanı Yeniden Düşünmek”, Yavuz Yıldırım, Yasin Atlıoğlu(Ed.), *Değişen Ortadoğu’da Değişmeyen Sorunlar(Irak İşgali’nden Arap Baharı’na)*, 1.Baskı, Dora Yayınları:Bursa, ss.1-25.

Yıldız, Ayselin(2017), “Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, C:3(1), ss.36-67.

Yılmaz, Gözde(2015), “Avrupa’da Azınlıklar ve Azınlık Hakları”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C:14(2), ss.109-122.

Yılmaz, Fatma(2008), *Avrupa’da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*, AB Politikalarının Etkin(siz)liği, 1. Baskı, USAK Yayınları: Ankara.

Yılmaz, Sefer(2011), “11 Eylül Sonrasında ABD’de ve Türkiye’deki İç Güvenlik Yeniden Yapılanmalarının Karşılaştırılması”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3):361-380. [Erişim 29 Kasım 2018, <http://dergipark.gov.tr/cusosbil/issue/4388/60320>].

Younes, Anna-Esther(2016), “Islamophobia In Germany National Report 2015”, Enes Bayraklı ve Farid Hafez(Eds.), *European Islamophobia Report 2015*, [Erişim 11 Aralık 2018, http://www.islamophobiaeurope.com/reports/2015/en/EIR_2015_GERMANY.pdf].

Younes, Anna-Esther(2018), “Islamophobia In Germany National Report 2017”, Enes Bayraklı ve Farid Hafez(Eds.), *European Islamophobia Report 2017*, [Erişim 12 Aralık 2018, https://setav.org/en/assets/uploads/2018/07/EIR_2017.pdf].

Yürüşen, Melih(1998), *Çeşitlilikten Özgürlüğe Çokkültürlülük ve Liberalizm*, 1. Baskı, LDT Yayınları: Ankara.

ZEIT ONLINE(9 Mai 2017), “ Weniger Angriffe auf Fl chtlingsunterk nfte”, [Erişim 29 Kasım 2018, <https://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2017-05/rechtsextremismus-angriffe-fluechtlingsheime-anschlaege-quartal-2017>].

EKLER

Ek 1: Almanya’da PEGİDA hareketinin “Avrupa’nın İslamlaşmasını durdurun” pankartı. Kaynak: Topcu, Elmas(12 Ocak 2015), “PEGİDA: ‘Son Alman fenomeni’ hakkında bilmeniz gereken her şey 9 Soruda”, [Erişim 12 Aralık 2018, <http://www.diken.com.tr/9-soruda-pegida-son-alman-fenomeni-hakkinda-bilmeniz-gereken-sey/>].

Ek 2: PEGİDA hareketinin yürüyüşlerde kullandığı “Wir sind das Volk” yani “Biz halkız” sloganı. Kaynak: Topcu, Elmas(12 Ocak 2015), “PEGİDA: ‘Son Alman fenomeni’ hakkında bilmeniz gereken her şey 9 Soruda”, [Erişim 12 Aralık 2018, <http://www.diken.com.tr/9-soruda-pegida-son-alman-fenomeni-hakkinda-bilmeniz-gereken-sey/>].

Ek 3: Alan Araştırması Anket Sorularının Almanca Versiyonu

DEUTSCHLANDS BLICKWINKEL ZUR FLÜCHTLINGSKRISE NACH DEM ARABISCHEN FRÜHLING UND DER ANSTIEG DER ISLAMOPHOBIE BZW. ISLAMFEINDLICHKEIT

Sehr geehrter Teilnehmer,

Der Zweck dieser Studie ist es, zu untersuchen und zu analysieren, wie sich das deutsche Volk den Flüchtlingen nähert, die nach dem arabischen Frühling nach Deutschland kommen und ob die Flüchtlingskrise den Aufstieg der Islamophobie beeinflusst hat. Umfrage-Studie Bilecik Şeyh Edebali-Universität Wissenschaftliche Forschungsprojekte Kommission unterstützt durch Projektnummer 2016-02.BŞE.05-08. Die Teilnahme an der Umfrage ist freiwillig und nicht obligatorisch. Darüber hinaus werden Ihre Anmeldeinformationen und Antworten vertraulich behandelt und werden nur für die wissenschaftliche Forschung verwendet. Vielen Dank für die Teilnahme an der Umfrage. ASST. ASSOC. Doktor: YAVUZ CANKARA yavuz.cankara@bilecik.edu.tr

Graduate Student: GAMZE ALTUN

gamzealtun92@gmail.com

Die folgenden Fragen wurden mit dem Ziel vorbereitet, Ihre Ansichten und Gedanken über den Aufstieg von Flüchtlingen und Islamophobie zu bestimmen. Bitte geben Sie an, in wie weit Sie den Aussagen zustimmen.	Stimme ich nicht zu	Stimme ich eher nicht zu	Unentschieden	Stimme ich eher zu	Stimme zu	Ich weiß nicht
Die Integrationspolitik für Flüchtlinge in Deutschland ist erfolgreich.	1	2	3	4	5	
Jeder, der als Flüchtling ins Land kommt, ist wirklich ein Leidtragender.	1	2	3	4	5	
Die Integrationspolitik für Flüchtlinge drängt auf das deutsche Sozial- und Bildungssystem.	1	2	3	4	5	
Flüchtlinge schaffen ein Sicherheitsproblem für das deutsche Volk.	1	2	3	4	5	
Die Flüchtlingskrise legte den Grundstein für den Aufstieg des Anti-Islamismus.	1	2	3	4	5	
Flüchtlingsmigration in das Land soll gestoppt werden.	1	2	3	4	5	
Deutschlands Hilfe für Flüchtlinge ist ausreichend.	1	2	3	4	5	
Terrorismus oder einige Verbrechen erhöhen den Rassismus gegen Muslime.	1	2	3	4	5	
Ich bin zufrieden damit gemeinsam mit der wachsenden Ausländerzahl, den ethnischen Gruppen und mit kultureller Vielfalt im Land zu leben.	1	2	3	4	5	
Die Flüchtlinge, die erfolgreich integriert wurden, leisten einen positiven Beitrag zum deutschen Beschäftigungssystem und zur demographischen Entwicklung.	1	2	3	4	5	
Muslimische Orte der Anbetung (Moscheen usw.), Anbetungsformen (Gebet, Fasten usw.) oder das Tragen vom Kopftuch (Turban) stört mich nicht.	1	2	3	4	5	
In Zukunft, wenn die Integration der Flüchtlinge ordnungsgemäß durchgeführt wird, werden sie sich an die deutsche Kultur anpassen.	1	2	3	4	5	

Ich wurde von den Flüchtlingen in irgendeiner Form angegriffen.	1	2	3	4	5	
Die Flüchtlingessollen nach Kriegsende in ihre Heimat wieder zurückgeschickt werden.	1	2	3	4	5	
Mit einem Flüchtling am gleichen Arbeitsplatz zu arbeiten würde mich stören.	1	2	3	4	5	
Die Arbeit der Flüchtlinge bei einigen Arbeitsplätzen erhöht die Arbeitslosigkeit inDeutschland.	1	2	3	4	5	
Ich sehe die muslimische Gemeinschaft als Bedrohung für Deutschland.	1	2	3	4	5	

	Nie	Selten	Gelegentlich	Oft	Immer
Ich melde mich freiwillig, um den Flüchtlingen in unserem Land zu helfen.	1	2	3	4	5
Ich schließe Freundschaften mit den Flüchtlingen in unserem Land.	1	2	3	4	5

Sind die Flüchtlinge, die nach dem arabischen Frühling ins Land gekommen sind Hilfsbedürftige?() Ja () Nein						
Bitte geben Sie an, warum die Flüchtlinge, die nach dem arabischen Frühling in das Land kommen mussten Hilfsbedürftige sind.	Stimme ich nicht zu	Stimme ich eher nicht zu	Unentschieden	Stimme ich eher zu	Stimme zu	Ich weiß nicht
Den Flüchtlingen, die nach dem arabischen Frühling ins Land gekommen sind, sollte aus folgenden Gründen geholfen werden:						
...weil sie Menschen sind.	1	2	3	4	5	
...weil es mir mein religiöser Glaube erfordert.	1	2	3	4	5	
...da ich denke, dass sie der Entwicklung des Landes helfen werden.	1	2	3	4	5	
...da ich mich in der selben Lage befinde wie sie.	1	2	3	4	5	

Fühlen Sie sich gestört von den Flüchtlingen, die nach dem arabischen Frühling in das Land kommen? () Ja () Nein						
Bitte geben Sie an, warum Sie sich von den Flüchtlingen, die nach dem arabischen Frühling in das Land kommen, gestört fühlen.	Stimme ich nicht zu	Stimme ich eher zu	Unentschieden	Stimme ich eher zu	Stimme zu	Ich weiß nicht
Der Grund, wieso ich mich von den Flüchtlingen, die nach dem arabischen Frühling ins Land kommen gestört fühle ist...:						
Sie belasten mein Land, weil sie Sozialleistungen erhalten.	1	2	3	4	5	
Sie erhöhen den Terrorismus in unserem Land.	1	2	3	4	5	
Weil ich nicht glaube, dass sie in ihre Heimat zurückkehren und weiterhin hier wohnen werden.	1	2	3	4	5	
Ich möchte keine multikulturelle Gesellschaft.	1	2	3	4	5	

Sind Sie ein Muslim? () Ja () Nein						
Bitte beantworten Sie die folgenden Fragen, wenn Sie ein Muslim sind.	Stimme ich nicht zu	Stimme ich eher zu	Unentschieden	Stimme ich eher zu	Stimme zu	Ich weiß nicht
Ich wurde einem Vorwurf ausgesetzt, der in irgendeiner Weise einen Anti-Islamistischen Hintergrund enthielt.	1	2	3	4	5	
Ich war Opfer eines rassistischen Angriffs.	1	2	3	4	5	
Ich kann meinen Glauben frei ausüben.	1	2	3	4	5	
Ich glaube, dass ich mich an die deutsche Kultur angepasst habe.	1	2	3	4	5	
Ich denke, dass die Medien die Islamophobie bzw. Islamfeindlichkeit erhöht haben.	1	2	3	4	5	

Abgestimmte Parteien:	Welche Partei haben Sie bei den letzten Wahlen gewählt?	Welche Partei haben Sie vor 4 Jahren gewählt?
Christlich Demokratische Union Deutschlands (CDU)		
Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD)		
Die Linke		
Grüne (Bündnis 90/Die Grünen)		
Christlich-Soziale Union in Bayern e.V. (CSU)		
Alternative für Deutschland (AfD)		
Freie Demokratische Partei (FDP)		
Piraten (Piratenpartei Deutschland)		
Andere		
ICH WAR NICHT WÄHLEN		

Ihr Alter:
Ihr Geschlecht: () Weiblich () Männlich
Ihr Familienstand: () Verheiratet () Ledig () Geschieden
Ihr zuletzt erreichter Schulabschluss: () Kein Schulabschluss () Grund-/ Hauptschulabschluss () Realschulabschluss (Mittlere Reife) () Fachhochschulreife / fachgebundene Hochschulreife / allgemeine Hochschulreife (Abitur) () Abgeschlossene Berufsausbildung () Hochschulabschluss (Bachelor) () Hochschulabschluss (Master) () Hochschulabschluss (Promotion)
Ihr monatlicher Gesamteinkommen der Familie: () <500 - 1000 € () <1000 - 2000 € () > 2000 €
Ihr Beruf:
Besitzen Sie die Wohnung, in der Sie leben? () Ja () Nein

Vielen Dank für Ihre Teilnahme an dieser Umfrage!

Ek 4: Alan Araştırması Anket Sorularının Türkçe Versiyonu

ARAP BAHARI SONRASI ALMANYA’NIN MÜLTECİ KRİZİNE YAKLAŞIMI VE İSLAMOFOBİ’NİN YÜKSELİŞİ

Değerli Katılımcı,

Bu çalışmanın amacı, Alman halkının Arap Baharı sonrası Almanya’ya gelen mültecilere nasıl yaklaştığını ve mülteci krizinin İslamofobi’nin yükselişi konusunu etkileyip etkilemediğini araştırıp analiz etmektir. Anket çalışması Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından 2016-02.BŞEÜ.05-08 proje numarası ile desteklenmektedir. Ankete katılım zorunlu değil gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ayrıca kimlik bilgileriniz ve cevaplarınız gizli tutularak sadece bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Ankete katıldığınız için teşekkür ederiz.

YRD. DOÇ. DR. YAVUZ CANKARA yavuz.cankara@bilecik.edu.tr

Yüksek Lisans Öğrencisi GAMZE ALTUN gamzealtun92@gmail.com

Aşağıdaki sorular mülteciler ve İslamofobi’nin yükselişi hakkındaki görüş ve düşüncelerinizi belirleme amacı ile hazırlanmıştır. Lütfen aşağıdaki ifadelere ne derece katıldığınızı belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Bilgim yok
Almanya’nın mültecilere yönelik uyguladığı entegrasyon politikası başarılıdır.	1	2	3	4	5	
Ülkeye mülteci olarak gelen herkes gerçekten çok mağdurdur.	1	2	3	4	5	
Mültecilere yönelik uygulanan entegrasyon politikası Alman toplumsal ve eğitim sistemini zorlamaktadır.	1	2	3	4	5	
Mülteciler Alman halkı için bir güvenlik sorunu yaratmaktadır.	1	2	3	4	5	
Mülteci krizi İslam karşıtlığının artışına zemin hazırladı.	1	2	3	4	5	
Ülkeye yapılan mülteci göç durdurulsun.	1	2	3	4	5	
Almanya’nın mültecilere karşı yaptığı yardım yeterlidir.	1	2	3	4	5	
Terör veya bazı suçlar Müslümanlara yönelik ırkçılığı arttırmaktadır.	1	2	3	4	5	
Ülkede artan ırk, etnik grup, kültürel çeşitlilik ve farklı milletlerle bir arada yaşamaktan memnunum.	1	2	3	4	5	
Entegrasyonu sağlanabilen mülteciler Alman istihdam ve demografik sistemine olumlu katkı sağlamaktadır.	1	2	3	4	5	
Müslümanların ibadet yerleri(cami vs.), ibadet şekilleri(namaz, oruç vs.) veya türban beni rahatsız etmiyor.	1	2	3	4	5	
İlerleyen süreçte mültecilerin entegrasyonu doğru yürütülürse Alman kültürüyle uyum sağlarlar.	1	2	3	4	5	
Mülteciler tarafından herhangi bir saldırıya maruz kaldım.	1	2	3	4	5	
Mülteciler ülkelerindeki savaşın sona ermesinin ardından geri gönderilsinler.	1	2	3	4	5	

Bir mülteci ile aynı iş yerinde çalışmak beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	
Mültecilerin bazı işlerde çalışmaları Almanya'daki işsizliği arttırmaktadır.	1	2	3	4	5	
Müslüman toplumu Almanya için bir tehdit unsuru olarak görüyorum.	1	2	3	4	5	

	Hiçbir zaman	Nadiren	Arasıra	Sıklıkla	Daima
Ülkemizde bulunan mültecilere karşı gönüllü olarak yardımda bulunuyorum.	1	2	3	4	5
Ülkemizde bulunan mültecilerle arkadaşlık kuruyorum.	1	2	3	4	5

Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mülteciler yardım edilmesi gereken kişiler mi() Evet () Hayır

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Bilgim yok
Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mülteciler yardım edilmesi gereken kişilerse nedenini lütfen belirtiniz.						
Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilere şu sebeplerden dolayı yardım edilmesi gerekir;						
İnsan oldukları için.	1	2	3	4	5	
Dini inancım gereği.	1	2	3	4	5	
Ülke kalkınmasına yardımcı olacaklarını düşündüğüm için.	1	2	3	4	5	
Aynı konumda olduğum için.	1	2	3	4	5	

Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilerden rahatsız mısın () Evet () Hayır

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Bilgim yok
Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilerden rahatsız olmanızın sebebini lütfen belirtiniz.						
Arap Baharı sonrası ülkeye gelen mültecilerden rahatsız olmamamın sebebi;						
Ülkemize yük oluyorlar çünkü sosyal hizmetlerden yararlanıyorlar.	1	2	3	4	5	
Ülkemizde terörizmi arttırıyorlar.	1	2	3	4	5	
Savaş sonrası ülkelerine dönmeyip burada ikamet etmeye devam edeceklerini düşündüğüm için.	1	2	3	4	5	
Çokkültürlü bir toplum olmak istemediğim için.	1	2	3	4	5	

Müslüman mısınız	() Evet () Hayır					
Müslüman iseniz aşağıdaki soruları lütfen yanıtlayınız.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Bilgim yok
Herhangi bir İslam karşıtlığı içeren olumsuz söyleme maruz kaldım.	1	2	3	4	5	
İrkçi saldırıya uğradım.	1	2	3	4	5	
İbadetlerimi özgürce yerine getirebiliyorum.	1	2	3	4	5	
Alman kültürüyle uyum sağladığımı düşünüyorum.	1	2	3	4	5	
Medyanın İslamofobi'yi arttırdığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	

Oy Kullanılan Parti İsimleri	En Son Seçimlerde Hangi Partiye Oy Verdiniz	4 Yıl Önce Hangi Partiye Oy Verdiniz
Hristiyan Demokrat Parti(CDU)		
Alman Sosyal Demokratik Parti(SPD)		
Sol Parti(die linke)		
Yeşiller Partisi(Birlik 90/Yeşiller)		
Hristiyan Sosyal Birliği(CSU)		
Almanya İçin Alternatif Parti(AfD)		
Hür Demokratik Parti(FDP)		
Almanya Korsan Partisi		
OY KULLANMADIM		

Yaşınız:
Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
Medeni Durumunuz: () Evli () Bekâr ()Boşanmış
En son bitirdiğiniz okul: () Okuldan Çıkış Belgesi Yok () İlkokul/Ortaöğretim () Ortaöğretimden Ayrılma Belgesi(Orta Vade) () Üniversiteye Giriş Yeterlilik () Tamamlanan Mesleki Eğitim () Lisans ()Yüksek Lisans ()Doktora
Ailenizin aylık toplam geliri: () <500-1000 €() <1000-2000 € () >2000 €
Mesleğiniz...
Yaşadığınız konut size mi ait? () Evet () Hayır

Anketimize katıldığınız için teşekkür ederiz.

Ek 3 ve Ek 4 Kaynak

Aktaş Murat(2014), “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:13(1), ss.31-54.

Uluslararası Hak İhlalleri İzleme Merkezi(UHİM)(Mayıs 2015), *Avrupa’da Yükselen Ayrımcılık Nefret, İslamofobi ve Irkçılık*. [Erişim 2 Ekim 2017, <https://www.uhim.org/Uploads/GenelDosya/avrupada-yukselen-ayrimcilik-nefret-islamofobi-ve-irkcilik-65-d.pdf>].

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı(02 Mayıs 2017), “AB Bakanı Ömer Çelik Avrupa İslamofobi Raporu 2016 Tanıtım Paneline Katıldı”, [Erişim 5 Ekim 2017, <https://www.ab.gov.tr/50631.html>].

Detay(10 Mayıs 2016), “Avrupa’da İslamofobi”, [Erişim 29 Eylül 2017, <http://www.detaykibris.com/avrupada-islamofobi-121616h.htm>].

Göç Araştırmaları Vakfı(23 Mayıs 2017), “ENAR Irkçılık ve Ayrımcılık Raporu”, [Erişim 20 Eylül 2017, <http://gocvakfi.org/enar-irkcilik/>].

ÖZGEÇMİŞ

Gamze ALTUN, 31.05.1992 tarihinde Eskişehir’de doğdu. Lise eğitimini Bozüyük Şehit Zafer İpek Lisesi’nde tamamladı. Lisans derecesini 2014 tarihinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü’nden aldı. Orta seviye İngilizce ve temel seviye Lehçe bilmektedir.

